

บทที่ 6

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาเรื่องหน้าที่ของวัฒนธรรมอาหารอิสลามที่มีต่อวิถีชีวิตของชาวไทยมุสลิม (ศึกษาเจาะลึกเฉพาะกรณีชุมชนมัสยิดฮารูณ ถนนเจริญกรุง เขตบางรัก กรุงเทพมหานคร) ครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้กลุ่มประชากรที่ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบตามวัตถุประสงค์ (Purposive Sampling) จากชุมชนมัสยิดฮารูณจำนวนทั้งสิ้น 70 คน โดยแบ่งประชากรที่ศึกษาวิจัยออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้ คือ

1. ผู้นำทางศาสนา ผู้ประกอบพิธีกรรมในทางศาสนา ได้แก่ อิหม่าม คณะกรรมการมัสยิด และผู้ที่เกี่ยวข้อง
2. ผู้นำทั่วไปในชุมชน ได้แก่ บุคคลที่มีความรู้และเชี่ยวชาญในเรื่องต่างๆ
3. ผู้ประกอบกิจการร้านอาหารมุสลิม ได้แก่ เจ้าของกิจการ ผู้ประกอบอาหาร และลูกจ้าง
4. ประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะผู้บริโภครที่เป็นมุสลิม

ในส่วนของ การวิเคราะห์และแปลความข้อมูลนั้น ผู้วิจัยได้ใช้การตีความ (Interpret) โดยการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาจากสนามวิจัยเป็นหลัก ซึ่งเป็นข้อมูลจากการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์จากแบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์ (Interview guide) ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ จำนวนทั้งสิ้น 70 ชุด

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกเฉพาะบุคคลที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องการบริโภคอาหาร เช่น ผู้นำทางศาสนา นักวิชาการ และผู้ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 20 คน

ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 การนำเสนอตัวอย่างผลการสัมภาษณ์เชิงลึก

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์สมมติฐานที่ตั้งไว้

ส่วนที่ 1 การนำเสนอตัวอย่างผลการสัมภาษณ์เชิงลึก

1. สัมภาษณ์ นายชาจีน (นามสมมติ)

นายชาจีน ปัจจุบันอายุ 66 ปี มีตำแหน่งเป็นผู้บริหารและที่ปรึกษาบริษัทเอกชนหลายแห่ง และยังเป็นอิหม่ามประจำมัสยิดของชุมชน ท่านได้กรุณาอธิบายให้ผู้วิจัยมีความรู้และเข้าใจยิ่งขึ้นในเรื่องศาสนาอิสลามกับหน้าที่ของมุสลิมว่า คำว่า “อิสลาม” มาจาก “อัลละมะ” ซึ่งเป็นคำมาจากรากศัพท์ภาษาอาหรับเดียวกับคำว่า “มุสลิม” คือมาจากคำว่า “ชะลิมะ” ที่แปลว่า ความสันติ การอ่อนน้อม การยอมจำนนโดยสิ้นเชิง ด้วยเหตุนี้ “ศาสนาอิสลาม” จึงมีความหมายโดยสรุปว่าเป็นศาสนาแห่งการอ่อนน้อมมอบตนต่อพระเจ้า (อัลลอฮ์) แต่เพียงพระองค์เดียวอย่างสิ้นเชิงเพื่อความสันติ ส่วนคำว่า “มุสลิม” เป็นคำที่ใช้เรียกผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม หมายถึง ผู้ที่อ่อนน้อมยอมมอบตนต่อองค์พระอัลลอฮ์ แต่เพียงผู้เดียวอย่างสิ้นเชิงเพื่อความสันติ

เมื่อมุสลิมเป็นผู้อ่อนน้อมยอมจำนนมอบตนต่ออัลลอฮ์เพียงพระองค์เดียวและยอมรับในการเป็นศาสนทูตของพระองค์ซึ่งก็คือท่านศาสดามูฮัมหมัด ดังนั้น วิถีแห่งการดำเนินชีวิตของมุสลิมจึงต้องเป็นไปตามพระประสงค์หรือคำสอนของพระองค์ที่ปรากฏอยู่ในพระมหาคัมภีร์อัล-กุรอาน และเป็นไปตามคำสอนและแบบฉบับของท่านศาสดา ซึ่งอัลลอฮ์ได้ประทานโอองการไว้ว่า

จงกล่าวเถิด จงเชื่อฟังปฏิบัติตามคำสั่งของอัลลอฮ์ และการเทศนาของรัฐ (กุรอาน 3:31)

แท้จริงในตัวของรัฐ (มูฮัมหมัด) มีแบบอย่างอันดีงามอย่างยิ่งสำหรับสุเจ้า ผู้หวังจะพบอัลลอฮ์ และเชื่อว่ามีวันสุดท้ายและโดยเหตุนี้ เขาจงระลึกถึงอัลลอฮ์ให้มาก (กุรอาน 33:21)

นอกจากนี้ ท่านศาสดามูฮัมหมัดยังได้กล่าวไว้ว่า

ฉันได้ละของสองสิ่งไว้สำหรับพวกท่าน ถ้าพวกท่านยึดมันเอาไว้ แน่แน่นอนว่าพวกท่านจะไม่หลงทาง นั่นคือ อัล-กุรอาน และแบบอย่างของฉัน (รายงาน โคซนุกอริ และมุสลิม)

ผู้ใดไม่ทำตามแบบอย่างของฉัน ดังนั้น เขาจะไม่เป็นพวก (ประชาชาติเดียว) กับฉัน (รายงาน โคซนุกอริ และมุสลิม)

อย่างที่ได้อธิบายแล้วว่า อิสลามเป็นเสมือนธรรมเนียม หรือวิถีแห่งการดำเนินชีวิตของมุสลิม ดังนั้น รูปแบบแห่งพฤติกรรมในทุกย่างก้าวของมุสลิมจึงจำเป็นต้องอยู่บนครรลองของอิสลาม และเมื่อได้ชื่อว่าเป็นมุสลิมไม่ว่าจะอยู่ส่วนใดของโลก ไม่ว่าจะอยู่ในประเทศมุสลิมหรือไม่ก็ตาม มุสลิมทุกคนจะต้องนำเอาวัฒนธรรมอิสลามมาเป็นวัฒนธรรมหลัก (Main Culture) แห่งตน สำหรับมุสลิมที่อยู่ในประเทศที่มีอิสลามเป็นศาสนาประจำชาติ หรือศาสนาของชนส่วนใหญ่ นั่นถือได้ว่าเป็นความโชคดีที่มีวัฒนธรรมหลักกับวัฒนธรรมอิสลามคือสิ่งเดียวกัน แต่สำหรับมุสลิมที่อยู่ในประเทศที่ไม่ได้ใช้วัฒนธรรมอิสลามเป็นวัฒนธรรมหลัก เช่น อเมริกัน ชาวไทยมุสลิม ฯลฯ จึงจำเป็นต้องตระหนักและหมั่นศึกษาหาความรู้ให้มากยิ่งขึ้น เพื่อที่จะได้สามารถแยกแยะให้ได้ว่า สิ่งต่างๆ ทั้งหลายที่ปรากฏเป็นวิถีในการดำเนินชีวิตนั้น สิ่งใดบ้างที่เป็นวัฒนธรรมอิสลาม สิ่งใดบ้างไม่ใช่วัฒนธรรมอิสลามและเป็นวัฒนธรรมส่วนที่ขัดกับอิสลามที่จำเป็นต้องละทิ้ง สำหรับวัฒนธรรมไทยนั้นมิใช่จะขัดกับวัฒนธรรมอิสลามเสียทั้งหมด จนทำให้ชาวไทยมุสลิมต้องละทิ้งการปฏิบัติทั้งหมด เช่น การอยู่อาศัยในบ้านทรงไทย การใช้ภาษาไทยในชีวิตประจำวัน และการรับประทานอาหารแบบไทยๆ เช่น น้ำพริกปลาทุย แกงส้ม คัมข่า แกงเลียง แกงเผ็ด เป็นต้น จึงสรุปได้ว่า หากวัฒนธรรมส่วนใดไม่ขัดกับหลักอิสลามย่อมเป็นสิ่งที่มุสลิมสามารถปฏิบัติได้ โดยไม่ถือว่าเป็นความผิดหรือบาปแต่ประการใด

ท่านชาจีน ได้อธิบายโดยสรุปเกี่ยวกับในเรื่องวัฒนธรรมอิสลามกับหน้าที่ของมุสลิมไว้ว่า ดังนั้น มุสลิมแต่ละคนจะต้องมีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง ของสมาชิกในครอบครัว ตลอดจนของสมาชิกในสังคม ซึ่งหากเขาผู้นั้นสามารถประพฤติปฏิบัติและถ่ายทอดในสิ่งที่ถูกต้อง ดีงามแล้ว เขาย่อมจะได้รับการตอบแทนอย่างอนันต์ในวันแห่งการพิพากษา และในทางตรงกันข้าม หากเขาได้ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ขัดต่อหลักการของอิสลาม ไม่ว่าจะโดยการเพิ่มเติมหรือคัดลอก ถือว่าเป็นการปฏิบัติที่หันเหออกจากแนวทางที่ถูกต้องแล้ว เขาก็ย่อมจะต้องได้รับโทษอย่างมหันต์ ด้วยเหตุนี้ มุสลิมจึงต้องมีหน้าที่ต่างๆ ต่อวัฒนธรรมอิสลามดังนี้ คือ

1. มุสลิมมีหน้าที่ต้องศึกษาหาความรู้ เพื่อให้มีความเข้าใจในวัฒนธรรมอิสลามอย่างถูกต้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในข้อบัญญัติต่างๆ จากคัมภีร์อัล-กุรอาน และสุนนะห์ของท่านศาสดามุฮัมมัด ซึ่งหน้าที่ในการศึกษาหาความรู้ดังกล่าวนี้ถือเป็นหน้าที่ของมุสลิมทุกคน ทั้งชายและหญิง ทั้งนี้เพราะผู้ชายจะต้องมีสถานภาพของการเป็นหัวหน้าครอบครัว ซึ่งจะต้องมีบทบาทหน้าที่สำคัญ ในการปกป้องไฟนรกให้ทั้งกับตนเองและคนในครอบครัว ดังนั้น หากผู้ชายขาดความรู้ ในวัฒนธรรมอิสลามที่ถูกต้องย่อมจะพาตนเองและครอบครัวต้องรับโทษในวันแห่งการพิพากษา

ส่วนผู้หญิงต้องมีสถานภาพเป็นภรรยาและแม่ นอกจากนี้จะมีหน้าที่เลี้ยงดูลูกแล้วยังต้องทำหน้าที่ถ่ายทอดวัฒนธรรมให้แก่ลูก ดังนั้น ลูกจะเป็นมุสลิมที่ดีมีคุณภาพเพียงไรย่อมขึ้นอยู่กับแม่เป็นสำคัญ

ด้วยเหตุนี้ มุสลิมทั้งชายและหญิงจึงมีหน้าที่ที่จะต้องศึกษาหาความรู้ในวัฒนธรรมอิสลาม เพื่อนำเอาวัฒนธรรมที่ถูกต้องมาไว้ในตน และพร้อมที่จะถ่ายทอดหล่อหลอมให้ผู้อื่นอยู่ตลอดเวลา

2. เมื่อศึกษาได้ข้อเท็จจริงแล้วต้องนำมาปฏิบัติอย่างจริงจัง ถึงแม้ว่าการปฏิบัติบางอย่างนั้นจะเป็นความเคยชินที่ปฏิบัติมา อาจเป็นเพราะความไม่รู้ก็ตาม เช่น กรณีการแต่งกายของหญิงมุสลิม ซึ่งที่ถูกต้องจะต้องคลุมฮิญาบ และแต่งกายให้เรียบร้อย รัศกูม มิดชิด หรือกรณีการบริโภคอาหารตามหลักการอิสลาม ซึ่งมีข้อกำหนดที่ละเอียด ชัดเจน และเข้มงวดนั้น ในกรณีเช่นนี้ มุสลิมผู้ปฏิบัติจะต้องใช้การวิเสาะ หมายถึง การต่อสู้ ซึ่งการต่อสู้ที่ยิ่งใหญ่ที่สุดก็คือการต่อสู้กับตัวเอง

เมื่อมุสลิมต่อสู้กับตัวเองจนเอาชนะใจตัวเองได้ เพื่อให้การปฏิบัติตามวัฒนธรรมอิสลามทั้งส่วนที่เป็นข้อใช้ เช่น การแต่งกายด้วยการฮิญาบของผู้หญิงมุสลิม หรือในส่วนที่เป็นข้อห้าม คือ เมื่อรู้ว่าเป็นข้อห้ามจึงละเว้นไม่ปฏิบัติ เช่น การหลีกเลียงไม่บริโภคอาหารและเครื่องดื่มที่ต้องห้าม โดยต้องเป็นการปฏิบัติให้ถูกต้องตามวัฒนธรรมอิสลามด้วยประการทั้งปวงหรืออย่างเต็มรูปแบบ มิใช่เลือกปฏิบัติเฉพาะสิ่งที่ตนเองพึงพอใจเท่านั้น เช่นนี้ย่อมจะทำให้มุสลิมผู้ปฏิบัติได้รับรางวัลหรือการตอบแทนอย่างอนันต์จากอัลลอฮ์

3. เมื่อมุสลิมได้ศึกษาหาความรู้และมีความเข้าใจในวัฒนธรรมอิสลามอย่างถูกต้องแล้ว อิสลามถือเป็นหน้าที่ที่จะต้องถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจให้แก่ผู้อื่นต่อไป นับตั้งแต่คนที่อยู่ใกล้ชิด ตลอดจนคนในสังคม ด้วยเหตุนี้ ความคิดที่ว่า ตัวเราก็คือ ครอบครัวเราก็คือ ได้ประพฤติปฏิบัติตามวัฒนธรรมอิสลามอย่างถูกต้องแล้ว ครอบครัวเราจะได้ขึ้นสวรรค์ ส่วนบุคคลอื่นจะทำผิดเช่นไรนั้น ถือว่าไม่ใช่ธุระ ตัวใครตัวมัน ไม่มีการบอกกล่าวตักเตือนกัน ความคิดดังกล่าวเป็นความคิดที่ผิด เพราะอิสลามมิได้มุ่งหมายให้มนุษย์เกิดมาเพียงเพื่อมุ่งเน้นให้เอาตัวรอดเฉพาะตัวเป็นรายบุคคล ทั้งในเรื่องของหน้าที่การงานสำหรับชีวิตในโลกนี้และในการงานอันมีผลต่อชีวิตในโลกหน้า ซึ่งอิสลามถือว่าในความเป็นจริงแล้ว ทุกการงานในโลกนี้ย่อมมีผลต่อชีวิตในโลกหน้าด้วยทั้งสิ้น

จะเห็นได้ว่า อิสลามนั้นมุ่งเน้นในความเป็นสังคม หรือความเป็นอุมมะประชาชาติเดียวกัน โดยไม่มีสีผิว ชั้นวรรณะ หรือชาติพันธุ์มาเป็นเครื่องแบ่งแยกความรักกันฉันพี่น้องของมุสลิม

4. นอกจากมุสลิมจะมีหน้าที่ทั้งสามประการดังกล่าวแล้ว หน้าที่ที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การเชิญชวนให้บุคคลอื่นกระทำความดี กระทำในสิ่งที่อัลลอฮ์ทรงไว้ และจะต้องดักเตือนมิให้กระทำความชั่วในสิ่งที่พระองค์ทรงห้าม และหากพบเห็นการปฏิบัติอันใดที่เป็นการต้องห้าม หรือเป็นสิ่งที่ผิดบาปในอิสลามแล้ว มุสลิมก็ต้องมีความกล้าที่จะดักเตือน ชัยยัการกระทำนั้น โดยการเชิญชวนและดักเตือน อัลลอฮ์ทรงให้มุสลิมกระทำโดยใช้ปัญญาด้วยความรักจริงใจต่อกัน เพราะการเห็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องในอิสลามแล้วไม่ดักเตือนหรือบอกกล่าวกันนั้น ไม่ใช่หนทางรอดพ้น เพราะผู้นั้นย่อมจะต้องถูกสอบสวนในวันแห่งการพิพากษา แต่ในกรณีที่ได้ดักเตือนเชิญชวนแล้ว ไม่ปฏิบัติตามเช่นนี้ ผู้ดักเตือนเชิญชวนย่อมพ้นจากความผิด

นอกจากนั้น การที่มีผู้ประพฤติดูอยู่ในสังคมมากๆ เมื่อถึงวันแห่งการพิพากษาคัดสินโทษ ผู้ประพฤติดีย่อมไม่รอดพ้นการลงโทษนั้นไปด้วย ซึ่งในเรื่องของการเชิญชวนและการดักเตือนกัน อัลลอฮ์ได้ประทานโองการไว้ในคัมภีร์อัล-กุรอานและจากใจความหะดีษของท่านศาสดามูฮัมมัด

แท้จริง อัล-กุรอานคือข้อเตือนรำลึก ดังนั้น ผู้ใดประสงค์ก็ขอให้เขาใคร่รวบฏมัน (คำสอน) อยู่ในลักษณะอันมีเกียรติที่ถูกยกย่อง ที่สะอาดบริสุทธิ์ในมือของผู้อัครกษัตริย์ (มลาอิกะฮ์) ผู้ทรงเกียรติและทรงคุณธรรม (กุรอาน 80:11-16)

จงสนใจใน อัล-กุรอาน คลังแห่งวิทยปัญญาแท้จริงอยู่ในหมู่ผู้ถูกส่งมาแน่นอน อยู่บนทางที่เที่ยงตรง และเป็นการประทานลงมาแห่งพระผู้ทรงอำนาจ ผู้ทรงเมตตาเสมอ เพื่อเจ้าจะได้ดักเตือนประชาชาติหนึ่งซึ่งบรรพบุรุษของพวกเจ้ามิได้ถูกดักเตือน (กุรอาน 36:1-6)

เรามีได้ส่งเขา (มูฮัมมัด) เพื่ออื่นใด เว้นแต่การเป็นผู้แจ้งข่าวดี และดักเตือนมนุษย์ทั้งหลาย แต่ว่าส่วนมากของมนุษย์ทั้งหลายไม่รู้ (กุรอาน 34:28)

จงเชิญชวนมาซึ่งทางของพระผู้อภิบาลของพวกเจ้าด้วยวิทยปัญญาและการดักเตือนที่ดี และจงโต้แย้งพวกเขาด้วยวิธีที่ดียิ่ง แท้จริงพระผู้อภิบาลของพวกเจ้า พระองค์ทรงรู้ดียิ่งถึง ผู้ที่หลงทาง และพระองค์ทรงรู้ดียิ่งถึงผู้ที่อยู่ในทางนำของพระองค์ (กุรอาน 161:125) ผู้ใดเรียกร้องชักชวนผู้อื่นไปสู่ทางนำที่ดี ผู้นั้นย่อมจะได้รับความดีตอบแทน และถ้าผู้ที่เราได้แนะนำไปแนะนำผู้อื่น เราก็จะได้ผลดีตอบแทนด้วย และหากแนะนำผู้อื่นในสิ่งที่ไม่ดี ผลที่ไม่ดีนั้นย่อมกลับมาตอบแทนสนองผู้แนะนำเช่นกัน (รายงาน โดยมุสลิม)

ผู้ใดได้เห็นหรือได้ทราบถึงสิ่งที่เป็นความชั่วช้า หรือความไม่เป็นธรรมทั้งหลายนั้น ท่านก็จงทำลายมันด้วยมือ ถ้าไม่สามารถก็จงทำลายด้วยลิ้น ถ้าไม่สามารถก็จงทำลายด้วยใจ แต่การกระทำเช่นนั้น (การทำลายด้วยใจ) เป็นศรัทธาที่อ่อนแอมาก (รายงานโดยมุสลิม)

ชีวิตในโลกนี้ เพราะด้วยความรักและความห่วงใยในลูกหลานโดยมิได้หวังสิ่งตอบแทน พ่อแม่จึงต่างทำทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อลูก สิ่งที่มีมุสลิมซึ่งเป็นพ่อแม่ทุกคนตระหนักเป็นอย่างยิ่งก็คือ พ่อแม่จะต้องไม่รักลูกหลานของคนเฉพาะแต่ในโลกปัจจุบันนี้เท่านั้น แต่พ่อแม่ควรคำนึงถึงชีวิตถึงชีวิตของลูกหลานในอาคีร์ตให้มากที่สุด ดังนั้น พ่อแม่จะต้องทำหน้าที่ในการดักเตือนและเชิญชวนให้ลูกหลานมีวิถีแห่งการดำเนินชีวิตอยู่ในครรลองของวัฒนธรรมอิสลามให้มากที่สุด และยังคงต้องถ่ายทอดและหล่อหลอมวัฒนธรรมอิสลามให้ดอกช่้านับแน่นอยู่ในจิตวิญญาณของลูกหลานตน แม้ว่าการทำหน้าที่ดังกล่าวนี้จะเป็นสิ่งที่พ่อแม่ต้องใช้ความพยายามอดทนอย่างมากเพียงไรก็ตาม และแม้ว่ามนุษย์จะรักห่วงใยลูกหลานของคนมากเพียงไร แท้จริงแล้ว ความรักและความห่วงใยนี้ ยังหาเทียบกันไม่ได้ไม่เท่ากับความรักและความห่วงใยที่องค์อัลลอฮ์ทรงมีต่อบ่าวของพระองค์ และด้วยเหตุนี้เอง พระองค์จึงทรงใช้ให้มุสลิมเชิญชวนและดักเตือนกันให้อยู่ในแนวทางที่ถูกต้องตามครรลองของวัฒนธรรมอิสลามในโลกคุณชาอันเป็นโลกแห่งการทดลอง และเป็นการทดสอบความศรัทธาของแต่ละคน ทั้งนี้เพื่อพระองค์จะได้ตอบแทนผลการกระทำของแต่ละคนในปรโลก

และผู้วิจัยได้ถามท่านชาฮินเกี่ยวกับเรื่องวัฒนธรรมการบริโภคอาหารของชาวไทยมุสลิม ท่านชาฮินอธิบายว่า การบริโภคอาหารเป็นวัฒนธรรมประการหนึ่งที่ทำให้มุสลิมแตกต่างไปจากศาสนิกชนอื่นอย่างที่รู้กันทั่วไปในบางประการ จนอาจกล่าวได้ว่าเป็นเอกลักษณ์ของมุสลิมว่า มุสลิมไม่กินหมู มุสลิมไม่ดื่มเหล้า ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว หมูมิใช่เป็นอาหารเพียงอย่างเดียวที่มุสลิมถูกห้ามมิให้บริโภค หากแต่ยังมีอาหารประเภทอื่นๆ อีกหลายอย่างหลายประการที่ต้องห้าม อย่างไรก็ตาม หลักการบริโภคอาหารของอิสลามล้วนตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งการมีสุขภาพอนามัย ทั้งทางร่างกายและจิตใจที่ดีของมุสลิมทั้งสิ้น นอกจากนี้ยังตั้งอยู่บนพื้นฐานของความประหยัด และไม่ฟุ่มเฟือยด้วย

อิสลามให้ความสำคัญในเรื่องโภชนาการและการบริโภคอาหารเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้เนื่องจาก เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อสุขภาพร่างกายและจิตใจของมนุษย์โดยตรง ซึ่งหลักการพื้นฐานในเรื่องของโภชนาการและการบริโภคอาหารนั้น ก็คือ การเลือกบริโภคแต่อาหารที่ดีมีคุณค่าทางโภชนาการสูง การล้างทำความสะอาดอาหารและภาชนะใส่อาหารก่อนการบริโภค การเตรียมอาหาร ฯลฯ

สำหรับในเรื่องการเลือกสิ่งบริโภคหรืออาหารในอิสลามนั้น จะเห็นว่า สิ่งที่ดีที่มีประโยชน์ ซึ่งสามารถบริโภคได้นั้นมีอยู่อย่างมากมาย ส่วนสิ่งที่เป็นอันตรายนั้นก็มีความไม่แน่นอนเช่นกัน อิสลามได้กำหนดไว้อย่างชัดเจนเกี่ยวกับการเลือกสิ่งที่จะบริโภค ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ในทางสุขภาพ ดังนั้น ประเภทของสิ่งบริโภคในอิสลามจึงสามารถแบ่งออกได้ 2 ประเภท คือ

1. สิ่งบริโภคที่ดีที่อิสลามอนุมัติและส่งเสริมให้บริโภค
2. สิ่งบริโภคที่อิสลามไม่อนุมัติเพราะจะนำมาซึ่งอันตรายต่อสุขภาพ

สิ่งบริโภคที่ดีก็คือสิ่งบริโภคที่อิสลามอนุมัติ เพราะจะช่วยส่งเสริมหรือนำมาซึ่งสุขภาพที่ดี ส่วนสิ่งบริโภคที่ไม่ดีก็คือสิ่งบริโภคที่อิสลามไม่อนุมัติ เพราะมิได้ช่วยส่งเสริมให้ร่างกายมีสุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์ หนักแน่นแล้วยังอาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพร่างกายด้วย ซึ่งตัวอย่างของสิ่งบริโภคหรืออาหารที่ห้ามบริโภคในอิสลาม ได้แก่

1. ซากสัตว์ หมายถึง สัตว์ที่ตายเองหรือตายโดยมิได้ผ่านการเชือดตามหลักที่ถูกต้อง
2. เลือด ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งไม่สะอาด เพราะเป็นแหล่งรวมของเชื้อโรค
3. เนื้อหมู
4. สัตว์ที่ถูกพลีให้ผู้อื่นนอกจากอัลลอฮ์
5. เนื้อที่ตัดออกมาจากสัตว์ที่กินได้ โดยที่สัตว์นั้นยังไม่ตาย
6. สัตว์ที่ครุ่ร้ายมีเขี้ยวแหลมคม รวมถึงสัตว์ทุกชนิดที่มีกรงเล็บแหลมคมสำหรับล่าเหยื่อ
7. สัตว์ที่อิสลามให้ฆ่าเพราะสร้างความเสียหายและเป็นอันตราย รวมถึงสัตว์สกปรกอื่นๆ
8. สัตว์ที่อิสลามไม่อนุมัติให้ฆ่า เช่น มด ผึ้ง จิ้งหรีด นกหัวขวาน เป็นต้น
9. สัตว์ที่น่าเกลียดหรือสร้างความสะอิดสะเอียน เช่น เห็บ เหา หนอน แมลงวัน ฯลฯ
10. สัตว์ที่กินสิ่งปฏิกูล เช่น กินอุจจาระของคนและสัตว์
11. พืชที่มีพิษและเป็นอันตรายทุกชนิด

นอกจากอาหารในประเภทต่างๆ ที่อิสลามกำหนดห้ามแล้ว อิสลามยังกำหนดห้ามบริโภคเครื่องดื่มบางประเภทไว้โดยเด็ดขาด และหากใครละเมิดแล้ว อิสลามถือว่าเป็นบาปอย่างรุนแรง และยังถือเป็นความผิดทางอาญาสำหรับประเทศที่ใช้กฎหมายอิสลาม ซึ่งสิ่งที่ว่านี้ก็คือ สุรา (คือมรั) ความหมายของคำว่า “สุรา” ในที่นี้หมายถึง สิ่งที่มีเอิบบริโภคเข้าไปแล้วก่อให้เกิดความมึนเมา ทำลายสุขภาพร่างกาย ตลอดจนทำให้ขาดสติสัมปชัญญะ หรือสิ่งที่เป็นเครื่องคองของเมาทั้งหลาย

ท่านชาจีนกล่าวเกี่ยวกับการห้ามบริโภคสุราว่า ท่านศาสดามูฮัมมัดได้เคยมีวจนะไว้ว่า “สุรานั้นคือบ่อเกิดแห่งความชั่วทั้งหลาย” ซึ่งการที่ท่านศาสดามูฮัมมัดได้กล่าวเช่นนี้ก็เนื่องจากว่า เมื่อคนเราเกิดความมึนเมาแล้วก็ย่อมที่จะทำความชั่วได้ทุกอย่าง เพราะขาดสติสัมปชัญญะนั่นเอง ส่วนโทษของสุราที่มีต่อสุขภาพร่างกายนั้นเป็นที่ทราบกันทั่วไปอยู่แล้ว

ส่วนหลักในเรื่องการทำความสะอาดในอิสลามนั้น ท่านชาจีนกล่าวว่า อิสลามได้กำหนดวิธีการหรือกฎเกณฑ์ในการทำความสะอาดที่ชัดเจนไว้ โดยสิ่งสำคัญในการทำความสะอาดก็คือ น้ำ ซึ่งในการชำระล้างทำความสะอาดอาหารนั้น อิสลามกำหนดให้ก่อนที่จะนำอาหารวัตถุดิบมาปรุงก็ต้องล้างให้สะอาด และการทำความสะอาดสิ่งต่างๆ ในอิสลามนั้นจะต้องล้างด้วยน้ำที่สะอาด ในปริมาณที่มากพอสมควรกับอาหาร และควรล้างหลายๆ ครั้ง โดยใช้น้ำที่ไหลผ่านไปได้ (น้ำเดิน) และห้ามการแช่ล้างในภาชนะโดยไม่มีน้ำไหลผ่านของน้ำ นอกจากการทำความสะอาดอาหารแล้ว การรักษาความสะอาดภาชนะสำหรับใส่อาหารก็มีความสำคัญเช่นกัน อิสลามกำหนดให้ต้องดูแลภาชนะใส่อาหารให้อยู่ในสภาพที่สะอาดอยู่เสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาชนะสำหรับใส่อาหารนั้น จะต้องไม่ปล่อยให้โคนสิ่งสกปรกต่างๆ หรือที่อิสลามเรียกว่า “นะญิส” ถ้าหากโคนสิ่งสกปรกประเภทหนัก เช่น เนื้อหมู หรือน้ำตาของสุนัข อิสลามกำหนดให้ต้องล้างด้วยน้ำที่ไหลผ่านไปได้ และต้องทำความสะอาดด้วยน้ำถึงเจ็ดครั้ง โดยครั้งแรกให้ล้างด้วยน้ำผสมดินหนึ่งครั้งก่อน และล้างด้วยน้ำสะอาดอีกหกครั้ง และเมื่อใส่อาหารแล้วภาชนะใส่อาหารเหล่านี้จะต้องสามารถปกปิดอาหารได้สะดวก เพื่อไม่ให้แมลงหรือสิ่งอื่นนำเชื้อโรคมารู้อาหาร

สำหรับหลักการเตรียมอาหารนั้น หลักโดยทั่วไปในการเตรียมอาหารก็คือ การเน้นในเรื่องของความสะอาด ปลอดภัยจากเชื้อโรค ซึ่งถ้าหากเป็นอาหารประเภทที่ต้องหุงต้ม เช่น เนื้อสัตว์ต่างๆ ควรผ่านกระบวนการหุงต้มให้สุกเสียก่อน เพื่อให้ปลอดภัยจากเชื้อโรคต่างๆ ที่อาจติดมากับอาหาร ไม่ควรรับประทานอาหารในลักษณะดิบๆ หรือสุกๆ ดิบๆ และก่อนที่จะปรุงก็ต้องล้างให้สะอาด นอกจากนี้ อิสลามยังกำหนดให้มุสลิมคำนวณปริมาณอาหารก่อนที่จะปรุง เพื่อให้เกิดความพอดี

ส่วนในเรื่องของการรับประทานนั้น ย่อมเป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่า การรับประทานอาหารก็เพื่อให้ได้มาซึ่งสุขภาพที่ดีทั้งทางกายและใจ หรือเพื่อให้เกิดการบำรุงรักษาสุขภาพและพละกำลัง แต่ถ้าหากไม่ได้กระทำอย่างระมัดระวังแล้ว ก็ย่อมจะเกิดผลเสียมากกว่าผลดีที่จะได้รับอย่างแน่นอน ดังนั้น อิสลามจึงเน้นเรื่องการเลือกอาหารที่ดีมีคุณค่า และการรับประทานอาหารอย่างพอประมาณ โดยห้ามรับประทานอย่างฟุ่มเฟือย ห้ามรับประทานก่อนหิว ห้ามรับประทานอาหารที่มากเกินไป ห้ามรับประทานอย่างมูมมาม และเพื่อให้ได้ปริมาณอาหารที่เหมาะสมสำหรับสุขภาพของผู้บริโภค

ท่านศาสดามูฮัมมัดจึงได้กำหนดวิธีการรับประทานอาหารไว้ โดยให้แบ่งท้องออกเป็นสามส่วน ส่วนหนึ่งเป็นของอาหาร ส่วนหนึ่งเป็นของน้ำ และอีกส่วนหนึ่งปล่อยให้ว่างไว้ ซึ่งจะเห็นได้ว่า ท่านศาสดามูฮัมมัดนั้น ไม่ให้รับประทานอาหารจนอึดเกินไป แต่ให้มีที่สำหรับการย่อยอาหาร และให้เกิดความสะดวกในการหายใจ เพื่อที่จะให้ได้มาซึ่งประโยชน์สูงสุดของคุณค่าที่อยู่ในอาหาร และการทำงานของระบบการย่อยอาหารให้สามารถดำเนินไปได้ตามปกติ

โดยสรุปเกี่ยวกับวัฒนธรรมการบริโภคอาหารของมุสลิมนี้ ท่านฮาซีนกล่าวสรุปไว้ดังนี้ คือ

1. จุดมุ่งหมายในเรื่องการบริโภคอาหารตามหลักอิสลามก็คือ เพื่อให้มุสลิมเลือกบริโภค แต่เฉพาะอาหารและเครื่องดื่มที่ดีมีคุณค่า และเป็นประโยชน์ต่อสุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจ ดังนั้น หลักการบริโภคอาหารในอิสลามจึงตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งการมีสุขภาพที่ดีของมุสลิมทั้งสิ้น ซึ่งหากมุสลิมรู้ข้อความจริงและใช้วิจารณญาณแล้ว ย่อมต้องสำนึกในพระคุณของพระองค์

2. จุดมุ่งหมายในเรื่องการบริโภคอาหารตามหลักอิสลามนั้น นอกจากจะเพื่อให้เกิดผลดีต่อสุขภาพร่างกายและจิตใจแล้ว ยังก่อให้เกิดผลดีต่อสังคมส่วนรวมตามมาด้วย เช่น ความเป็นปึกแผ่น การรวมกลุ่มกัน และความตระหนักสำนึกในคำสอนของศาสนา เป็นต้น

3. แม้ว่าอิสลามจะมีข้อกำหนดเกี่ยวกับการบริโภคอาหารที่ละเอียด ชัดเจน และเข้มงวดอย่างที่ได้อ่านมาแล้ว อย่างไรก็ตามด้วยความเมตตาแห่งอัลลอฮ์ พระองค์ได้ทรงกำหนดข้อยกเว้นให้บริโภคอาหารต้องห้ามได้ โดยมีได้ทรงเอาผิดแก่ผู้ฝ่าฝืนที่มีได้มีเจตนาและอยู่ในสภาวะที่คับขัน กล่าวคือ เมื่อไม่มีอาหารอื่นๆ อีกแล้ว และการต้องอดอาหารนั้นจะเป็นผลเสียต่อสุขภาพร่างกาย จะเห็นว่า ข้อกำหนดเกี่ยวกับการบริโภคอาหารที่เป็นข้อห้ามต่างๆ เหล่านี้ มีความยืดหยุ่นเพียงพอ โดยสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามสถานการณ์และเวลาที่เหมาะสม ทำให้มุสลิมดำเนินชีวิตอย่างปกติ

4. จากข้อกำหนดในเรื่องการบริโภคอาหารตามหลักอิสลามดังกล่าว อาจใช้เป็นเครื่องวัด คุณธรรมและความเคร่งของมุสลิมได้หลายประการ เช่น ความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทนอดกลั้น ความสำรวมตน ฯลฯ

2. สัมภาษณ์ นายอนันต์ (นามสมมติ)

คุณอนันต์ ปัจจุบันอายุ 45 ปี อาชีพรับราชการในตำแหน่งอาจารย์ภาควิชาการศึกษาทั่วไป สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตบพิตรพิมุขจักรวรรดิ

คุณอนันต์เล่าว่า หากจะนับเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชนถึงปัจจุบันก็เป็นเวลานานกว่า 40 ปีแล้ว จึงทำให้ได้เห็นสภาพแวดล้อม และผู้คน ตลอดจนความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนเป็นอย่างดี ชุมชนนี้เป็นชุมชนมุสลิมเก่าแก่อายุราวเกือบ 200 ปี เดิมชุมชนตั้งอยู่บริเวณริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา โดยบรรพบุรุษของชาวชุมชนแห่งนี้เป็นผู้พ่อค้าชาวเปอร์เซีย อินเดีย ปากีสถาน บังคลาเทศ ฯลฯ ซึ่งนับถือศาสนาอิสลามล่องเรือมาตามแม่น้ำเจ้าพระยา เพื่อทำการติดต่อค้าขายและเผยแพร่ศาสนา พ่อค้ามุสลิมพวกนี้ พอถึงเวลาที่จะต้องปฏิบัติศาสนกิจต่างๆ จึงพากันอพยพขึ้นฝั่งมาทำนกออาศัย และร่วมกันก่อสร้างศาสนสถานเล็กๆ ขึ้นชั่วคราวเพื่อรวมกลุ่มทางศาสนาและปฏิบัติศาสนกิจต่างๆ เมื่อเวลาผ่านไปจึงได้ตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนขึ้นเป็นการถาวร ต่อมาประมาณในช่วงสมัยรัชกาลที่ 6 พระองค์ท่านทรงมีพระราชประสงค์ให้ทำการจัดตั้งโรงพยาบาลขึ้นบริเวณที่ดินริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งเป็นที่ตั้งของชุมชนมุสลิมดังกล่าวนี้ เพื่อเป็นการสะดวกต่อการจัดเก็บภาษีศุลกากรทางน้ำ จึงให้ทางการเข้ามาทำการเจรจาขอแลกที่ดินกับทางชุมชน โดยจัดให้ย้ายเข้ามาปลูกสร้างอยู่อาศัย บริเวณพื้นที่ด้านในแทน ดังนั้น ชาวไทยมุสลิมที่เคออาศัยอยู่บริเวณพื้นที่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา จึงย้ายเข้ามาปลูกสร้างบ้านเรือนในบริเวณพื้นที่ที่อยู่ติดเข้ามาด้านใน และได้สร้างมัสยิดฮารูมขึ้น

เมื่อผู้วิจัยได้ถามถึงเรื่องความเคร่งครัดในการปฏิบัติศาสนกิจของชาวไทยมุสลิมในชุมชน คุณอนันต์กล่าวว่า ตลอดระยะเวลา นับตั้งแต่ที่เกิดและเติบโตขึ้นมาในชุมชนไทยมุสลิมแห่งนี้ คนได้สังเกตเห็นสภาพแวดล้อม และวิถีการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้คนในชุมชนเป็นอย่างดี จึงทำให้กล้าที่จะยืนยันอย่างหนักแน่นได้ว่า ชาวไทยมุสลิมส่วนใหญ่ในชุมชนล้วนมีความเคร่งครัด ต่อข้อกำหนดทางศาสนาเป็นอย่างมาก เนื่องจากศาสนาอิสลามเป็นวิถีในการดำเนินชีวิตของมุสลิม ดังนั้น พฤติกรรมและการปฏิบัติต่างๆ ของมุสลิมจึงจำเป็นต้องอยู่บนครรลองของศาสนาอิสลาม นอกจากนี้ ชุมชนแห่งนี้มีลักษณะความสัมพันธ์เป็นแบบเครือญาติจึงทำให้การปลูกฝังจิตสำนึก ในการปฏิบัติตามคำสอนศาสนาเป็นไปได้ดี ทั้งยังมีกระบวนการควบคุมความประพฤติโดยสังคม โดยคุณอนันต์ได้กรุณาใช้เวลาเล่าถึงประวัติชีวิตเพื่อเป็นตัวอย่างให้ผู้วิจัยเข้าใจได้ชัดเจนยิ่งขึ้นว่า ตนเองเกิดและเติบโตขึ้นมาในครอบครัวมุสลิมที่อยู่อาศัยกับบิดามารดาที่มีความเคร่งครัด และศรัทธาในศาสนาอย่างมากจึงได้รับการอบรมสั่งสอนเกี่ยวกับหลักคำสอนและหลักการปฏิบัติ

ทั้งเรื่องการปฏิบัติตน และในเรื่องของขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนวัฒนธรรมในด้านต่างๆ ที่ถูกต้องเหมาะสมอย่างสม่ำเสมอ โดยมีบิดาและมารดาเป็นผู้ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีเสมอมา สมาชิกทุกคนภายในครอบครัวมักจะพยายามหาเวลาในการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันอยู่เสมอ เช่น การทำละหมาดร่วมกันในตอนเช้ามีคประมาณตีห้า และตอนหัวค่ำประมาณช่วงหกโมงเย็น ถึงหนึ่งทุ่มของทุกวัน มีการชักชวนนั้ดกันไปประกอบพิธีกรรมต่างๆ ร่วมกันที่มีสติคประจำชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในทุกวันศุกร์ มีการสวดมนต์ร่วมกันที่บ้าน มีการรับประทานอาหารเย็นร่วมกัน ตลอดจนถือศีลคร่วมกันในเดือนรอมฎอนของทุกปี เป็นต้น ด้วยเหตุนี้เอง คุณอนันต์จึงได้ซึมซับ หลักการความเชื่อ ความศรัทธา และหลักการปฏิบัติทางศาสนาต่างๆ เหล่านี้ไว้ได้อย่างแน่นแฟ้น ซึ่งมีส่วนสำคัญอย่างมากในการนำมาใช้เป็นแนวทางในการอบรมสั่งสอนบุตรหลานในครอบครัว โดยเฉพาะหลักศรัทธาในอัลลอฮ์เพียงหนึ่งเดียว ซึ่งถือเป็นหลักการศรัทธาสำคัญที่สุดสำหรับมุสลิม อิสลามเน้นให้มุสลิมทุกคนจะต้องมีความเชื่อมั่นศรัทธาว่าอัลลอฮ์เป็นพระเจ้าเพียงองค์เดียวเท่านั้น โดยต้องไม่ตั้งสิ่งใดขึ้นมาเป็นภาคีต่อพระองค์ ซึ่งศรัทธาในข้อนี้ถือเป็นหน้าที่ของครอบครัวมุสลิม ที่จะต้องทำหน้าที่ในการปลูกฝังและถ่ายทอดให้แก่บุตรหลานหรือเยาวชนมุสลิมเป็นเบื้องต้น เพราะอิสลามถือว่าความเข้าใจในหลักศรัทธาต่ออัลลอฮ์นี่จะเป็นทั้งทางนำและเป็นสิ่งที่ควบคุม พฤติกรรมของมุสลิมได้ตลอดไป นอกจากหลักศรัทธาในพระผู้เป็นเจ้าหรือศรัทธาต่ออัลลอฮ์แล้ว อิสลามยังให้ความสำคัญกับหลักการศรัทธาอีก 5 ประการ คือ 1).ศรัทธาในบรรดาเทวทูต 2). ศรัทธาในบรรดาคัมภีร์ 3).ศรัทธาในบรรดาศาสนทูต 4).ศรัทธาในวันพิพากษา 5). ศรัทธาต่อ กฎกำหนดศกภาวะ แต่จากหลักศรัทธาทั้ง 6 ประการดังกล่าวยังมีทำให้ผู้ศรัทธาเป็นมุสลิมที่สมบูรณ์ หากมิได้ปฏิบัติตามหลักการปฏิบัติ 5 ประการ (รุ่นก่อนอิสลาม) ซึ่งหลักปฏิบัติ 5 ประการนี้ ได้แก่ 1).การปฏิญาณว่าไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลอฮ์ และแท้จริงมุฮัมมัดเป็นศาสนทูตของอัลลอฮ์ 2).การทำละหมาดวันละ 5 เวลา 3).การถือศีลครในเดือนรอมฎอน 4).การบริจาคทานชะกาต 5).การเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ สำหรับผู้มีความสามารถพร้อมทั้งทางร่างกายและทรัพย์สิน

นอกจากหลักการศรัทธา 5 ประการ และหลักการปฏิบัติทั้ง 6 ประการดังกล่าวแล้ว อิสลามยังให้ความสำคัญกับเรื่องอื่นๆ เช่น การเมือง การศึกษา การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น โดยเฉพาะในช่วงวัยเยาว์เป็นหน้าที่ของบิดามารดาที่จะต้องให้การดูแลอบรมสั่งสอนให้บุตร มีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม โดยปกติบิดามารดาจะเป็นผู้นำสวดมนต์และเป็นผู้สอน ประโยคในการสวดมนต์และเอ่ยนามของพระเจ้าเป็นภาษาอาหรับ นอกจากนี้จะได้รับการอบรม สั่งสอนในด้านความเชื่อทางศาสนาและวัฒนธรรมอิสลามในด้านต่างๆ จากสถาบันครอบครัวแล้ว เด็กและเยาวชนมุสลิมยังได้รับความรู้ทางศาสนาและการปฏิบัติจากโรงเรียนสอนศาสนาโดยเฉพาะ

ซึ่งจะเน้นในด้านการศึกษา และการอ่าน ตลอดจนการทำความเข้าใจความหมายในคัมภีร์อัล-กุรอาน อาจกล่าวได้ว่า การอบรมสั่งสอนบุตรหลานของชาวไทยมุสลิมตามแนวทางของศาสนาอิสลามนั้น มีผลในการทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการควบคุมพฤติกรรมของชาวไทยมุสลิมเป็นอย่างมาก

และเมื่อผู้วิจัยถามถึงในเรื่องข้อกำหนดเกี่ยวกับการบริโภคอาหารตามบทบัญญัติศาสนา คุณอนันต์กล่าวว่า อิสลามเป็นศาสนาที่มีข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตประจำวันทุกแง่มุม เพราะในความเป็นจริง อิสลามมีลักษณะเป็นมากกว่าศาสนา อิสลามไม่แบ่งแยกทางโลกทางธรรม กล่าวคือ อิสลามเป็นวิถีการดำเนินชีวิตที่ได้วางรูปแบบพฤติกรรมของมุสลิมไว้ ตั้งแต่เกิดจนตาย ดังนั้น ในเรื่องของข้อกำหนดเกี่ยวกับการบริโภคอาหารตามบทบัญญัติศาสนาของมุสลิมก็เช่นกัน ศาสนาอิสลามมีข้อกำหนดเกี่ยวกับการบริโภคอาหารที่ละเอียดรอบคอบ ชัดเจน และเข้มงวด อิสลามได้ให้ความสำคัญในเรื่องการบริโภคอาหารเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้เนื่องจากการบริโภคอาหารนั้นมีอิทธิพลต่อสุขภาพและอนามัยของมนุษย์โดยตรง ซึ่งหลักการพื้นฐานของการบริโภคอาหารก็คือ การเลือกอาหารที่ดีที่มีคุณค่าสูง เพื่อประโยชน์ทางสุขภาพร่างกายและอนามัยที่ดีของมนุษย์นั่นเอง แม้คนภายนอกจะมองว่าข้อกำหนดในเรื่องการบริโภคอาหารของมุสลิมจะมีความเข้มงวดอย่างมาก และอาจเป็นอุปสรรคต่อวิถีการดำเนินชีวิตของคนโดยทั่วไป แต่สำหรับมุสลิมทั้งหลายแล้ว ข้อกำหนดในเรื่องการบริโภคอาหารมิได้เป็นอุปสรรคต่อวิถีการดำเนินชีวิตของมุสลิมแต่อย่างใด เพราะมุสลิมผู้ศรัทธาทั้งหลายต่างรู้ดีว่า เมื่อพระเจ้าทรงบัญชาสิ่งใด พระองค์ทรงข่อมต้องมีเหตุผล และทรงรอบรู้ซึ่งเกินกว่าที่สติปัญญาของมนุษย์จะหยั่งถึง เช่น บทบัญญัติที่ทรงห้ามบริโภคเนื้อหมู ในอดีตต้นยุคประวัติศาสตร์ผู้คนในยุคนั้นไม่รู้ว่าเพราะเหตุใดพระเจ้าจึงทรงกำหนดห้ามไว้เช่นนั้น แต่ต่อมาเมื่อวิทยาการทางการแพทย์เจริญขึ้น มนุษย์จึงเพิ่งมาค้นพบว่า หมูเป็นสัตว์ที่มีโรคร้ายมาก เนื้อของมันจึงมีอันตรายมากกว่าประโยชน์ เช่น ในเนื้อหมูนั้นมีส่วนประกอบที่เป็นไขมันอิ่มตัวสูง ทั้งยังเป็นแหล่งสะสมของพยาธิเชื้อโรคต่างๆ ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดโรคร้ายไข้เจ็บต่างๆ มากมาย ดังนั้น การปฏิบัติตามข้อกำหนดต่างๆ ในศาสนาอิสลามจึงเกิดขึ้นด้วยความศรัทธาเพียงอย่างเดียว ก็ถือได้ว่าเป็นการเพียงพอแล้วสำหรับการเป็นมุสลิม

เกี่ยวกับในเรื่องของการบริโภคอาหารนี้ ผู้วิจัยได้ถามถึงความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นไปของชาวไทยมุสลิมในชุมชน คุณอนันต์ตอบว่า อย่างที่ได้กล่าวมาแล้ว เมื่อคนในชุมชนส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นชาวไทยมุสลิมเคร่งครัดต่อข้อกำหนดในทางศาสนา ก็ข่อมจะทำให้พวกเขามีความเคร่งครัด และรอบคอบต่อข้อกำหนดในเรื่องอื่นๆ ตามมา ซึ่งรวมถึงข้อกำหนดเกี่ยวกับการบริโภคอาหารด้วย ดังจะเห็นได้จาก การที่ชาวไทยมุสลิมจะเลือกบริโภคแต่เฉพาะอาหารที่ผ่านการปรุงอย่างถูกต้อง

ตามหลักศาสนา ซึ่งหากมีความจำเป็นที่จะต้องซื้ออาหารปรุงสำเร็จรับประทานนอกบ้านแล้ว ชาวไทยมุสลิมแทบทั้งหมดจะพิจารณาเลือกเข้าร้านอาหารที่ขายอาหารสำหรับมุสลิม โดยเฉพาะ โดยมากเจ้าของร้านอาหารดังกล่าวมักเป็นมุสลิม ซึ่งมีความรู้ในหลักโภชนาการอิสลามเป็นอย่างดี และในบางครั้งกรรมการชุมชนก็ได้เข้าไปตรวจสอบวัตถุดิบ ความสะอาดของภาชนะ และขั้นตอน ในการประกอบอาหารของร้านอาหารที่ตั้งอยู่ในชุมชน จึงสามารถเป็นหลักประกันได้ระดับหนึ่งว่า ชาวไทยมุสลิมในชุมชนจะได้รับประทานอาหารที่ผ่านขั้นตอนการปรุงมาที่ถูกต้องตามหลักศาสนา

3. สัมภาษณ์ นางสาวสุภาพร (นามสมมติ)

นางสาวสุภาพร ปัจจุบันอายุ 37 ปี อาชีพรับราชการตำแหน่งนิติกร ระดับ 6 กรมบังคับคดี กระทรวงยุติธรรม

นางสาวสุภาพรเล่าว่า เธอเกิดและเติบโตในชุมชนจึงได้เห็นความเปลี่ยนแปลงของชุมชนมาโดยตลอด ไม่ว่าจะเป็นบรรยากาศภายในชุมชน สภาพบ้านเรือน จำนวนประชากรที่มากขึ้น ตลอดจนสภาพปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน แต่สิ่งหนึ่งที่ยังคงดำรงอยู่อย่างไม่เปลี่ยนแปลงก็คือ ความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความรักใคร่สามานสามัคคีของคนในชุมชน ซึ่งจะสังเกตเห็นได้จากการประกอบกิจกรรมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมในทางศาสนา หรือกิจกรรมสาธารณประโยชน์ ซึ่งสมาชิกทุกคนในชุมชนต่างให้ความร่วมมือและสนับสนุนในกิจกรรมต่างๆ เป็นอย่างดีเสมอมา ส่วนในด้านประวัติความเป็นมาของชุมชนนั้น เธอกล่าวว่าได้รับการบอกเล่ามาจากผู้อาวุโสคนหนึ่ง ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของคนในชุมชนว่า ชุมชนไทยมุสลิมแห่งนี้เป็นชุมชนที่เก่าแก่มาชุมชนหนึ่ง ซึ่งหากจะประมาณอายุก็คงเกือบ 200 ปีแล้ว โดยบรรพบุรุษของชาวไทยมุสลิมในชุมชนแห่งนี้ เป็นพวกพ่อค้าวาณิชมุสลิม ซึ่งส่วนใหญ่มีเชื้อสายอาหรับ-เปอร์เซีย อินเดีย และปากีสถาน ฯลฯ ที่เดินเรือเข้ามาทำการค้าขายสินค้ากับประเทศสยามในอดีตประมาณช่วงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น เมื่อต้องอยู่เพื่อทำการค้าขายเป็นเวลานานและด้วยเหตุแห่งความจำเป็นในการประกอบศาสนกิจ เช่น การสวดมนต์ การทำละหมาด และการรวมกลุ่มทางศาสนาเพื่อประกอบพิธีกรรมทางศาสนา กลุ่มพ่อค้ามุสลิมดังกล่าวจึงจำเป็นต้องอพยพพากันขึ้นมาตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา จนถึงสมัยรัชกาลที่ 6 ทานทรงมีพระประสงค์ที่จะใช้พื้นที่บริเวณริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาดังกล่าว ซึ่งเป็นถิ่นที่ตั้งของชุมชนพ่อค้ามุสลิม เพื่อจัดสร้างโรงพยาบาลขึ้น จึงได้ให้ทางหน่วยงานราชการเข้ามาทำการติดต่อเจรจาขอแลกเปลี่ยนที่ดินที่อยู่บริเวณด้านในถัดเข้ามากับที่ดินบริเวณริมฝั่งแม่น้ำ ซึ่งเป็นที่ดินของทางชุมชน โดยในการเจรจาต่อรองกันนั้น ทางราชการได้ตกลงที่จะยกที่ดินบริเวณด้านในและสิ่งปลูกสร้างที่เป็นเรือนแถวที่อยู่ฝั่งตรงข้ามของฟากถนนให้เป็นกรรมสิทธิ์ของมัสยิด ดังนั้น ชุมชนมุสลิมเคิมจึงต้องย้ายมาอยู่ในบริเวณด้านในตั้งแต่นั้นจนถึงปัจจุบัน เมื่อเวลาผ่านไป มัสยิดที่ใช้ประกอบศาสนกิจเริ่มชำรุดทรุดโทรมลง จึงมีการดำเนินการสร้างมัสยิดก่ออิฐถือปูนขึ้น เพื่อใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาซึ่งถือได้ว่ามัสยิดเป็นศูนย์กลางสำคัญยิ่งของชุมชน นอกจากนี้ยังได้มีการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนอยู่เสมอ เช่น การรณรงค์รักษาความสะอาด การรณรงค์ป้องกันยาเสพติด การจัดสร้างห้องสมุดเพื่อเป็นแหล่งความรู้สำหรับคนในชุมชน การสร้างกุศานของชุมชน รวมทั้งมีการแบ่งที่ดินของมัสยิดสร้างเป็นตึกแถวให้เช่า เป็นต้น

ปัจจุบันมัสยิดแห่งนี้ได้กลายเป็นศูนย์กลางในการประกอบศาสนกิจของชาวไทยมุสลิม ในกรุงเทพมหานคร โดยมีการเปิดการบรรยายพิเศษให้แก่มุสลิมทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ โดยมีการจัดบรรยายทั้งเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เพื่อให้เป็นการสะดวกต่อความเข้าใจ ปัจจุบันมีนายมารุต วัชรพิสุทธิ (ท่านอาจารย์ชาฮีน เอส.เอ็ม.มูตู) ทำหน้าที่เป็นอิหม่ามประจำมัสยิด

สำหรับชีวิตในวัยเด็กของนางสาวสุภาพรนั้น เธอเล่าให้ฟังว่า ครอบครัวของเธอเป็นมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในทางศาสนามาก ทั้งนี้ทางคุณปู่คุณย่าและบิดามารดาจะอบรมสั่งสอนเกี่ยวกับในเรื่องหลักการคำสอนทางศาสนาและแบบแผนการประพฤติปฏิบัติคนที่ถูกตั้งอย่างสม่ำเสมอ โดยสมาชิกในครอบครัวมักจะพยายามหาเวลาในการประกอบกิจกรรมในด้านต่างๆ ร่วมกันเสมอ เช่น การไปประกอบพิธีกรรมและสวดมนต์ที่มัสยิด การละหมาดร่วมกันที่บ้านโดยมีบิดาเป็นผู้นำ เธอกล่าวสรุปให้ฟังว่า สำหรับมุสลิมทั้งหลาย ครอบครัวถือเป็นสถาบันที่สำคัญยิ่งในการปูพื้นฐานและหล่อหลอม ความเชื่อ ค่านิยม และวัฒนธรรมที่ถูกตั้งเคียงมในด้านต่างๆ ให้แก่เด็กและเยาวชน ซึ่งจะต้องเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่อันเป็นพลังสำคัญของสังคมและประเทศชาติต่อไปในอนาคต นอกจากนี้ ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาที่มีความแตกต่างไปจากศาสนาอื่นๆ เพราะศาสนาอิสลามนั้นมิได้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตมุสลิมเท่านั้น หากแต่ศาสนาอิสลามนั้นเป็นศาสนาของพระเจ้า อิสลามเชื่อว่าบทบัญญัติและข้อกำหนดต่างๆ ถือเป็นโองการคำสั่งที่มีความศักดิ์สิทธิ์ของพระเจ้า ซึ่งมุสลิมจะละเว้น ขัดขืน หรือละเมิดมิได้ และโทษทัณฑ์ของการละเมิดข้อบัญญัติมีโทษร้ายแรง ทำให้มุสลิมทั้งหลายเกิดความเกรงกลัวไม่กล้าฝ่าฝืนในข้อบัญญัติดังกล่าว มุสลิมจึงมีความศรัทธา ความเชื่อมั่น และมีความเคร่งครัดในศาสนาเป็นอย่างมากเมื่อเปรียบเทียบกับศาสนาอื่นๆ ในโลก ทั้งนี้เนื่องมาจากศาสนาอิสลามเป็นศาสนาที่มีลักษณะเป็นทั้งกฎหมายและวัฒนธรรมประเพณี ตลอดจนวิธีการปลีกย่อยที่มุสลิมทุกคนจะต้องปฏิบัติตามโดยไม่มีการขกเว้น มีกิจวัตรประจำวันมากมายหลายประการที่ผูกพันอยู่กับศาสนา และด้วยเหตุนี้เอง จึงทำให้ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาที่มีอิทธิพลครอบคลุมวิถีแห่งการดำเนินชีวิตและความเป็นอยู่ของมุสลิมในทุกด้านทุกกิจกรรม นอกจากนี้ พ่อแม่ยังต้องการให้ลูกหลานของตนเรียนรู้ทั้งในทางโลกและทางศาสนาควบคู่กันไป และถือว่าการเรียนรู้ศาสนาและการมีความเคร่งครัดในศาสนาเป็นเรื่องที่ดีและมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะถ้าลูกหลานได้เรียนรู้ทางศาสนาก็จะได้ประพฤติปฏิบัติแต่ในสิ่งที่ดีๆ ซึ่งพ่อแม่ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีความเชื่อว่า การที่ลูกหลานเรียนรู้ศาสนาได้มากเท่าไรหรือว่าเป็นเรื่องที่ดีมากเท่านั้น ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของพ่อแม่ผู้ปกครองที่จะควรให้การสนับสนุนส่งเสริมลูกหลานเรียนรู้ศาสนา เพื่อจะนำพาชีวิตของลูกหลานของตนไปสู่โลกหน้าที่ถือว่าเป็นโลกที่มั่นคง และในส่วนของโลกนี้ ก็เพื่อให้ลูกหลานมีการประพฤติปฏิบัติแต่ในสิ่งที่ดีๆ มีหลักธรรมในการดำเนินชีวิตที่ดีที่ถูกต้อง

ส่วนในด้านการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาของชาวไทยมุสลิมในชุมชนแห่งนี้ คุณสุภาพรกล่าวว่า เนื่องจากชาวไทยมุสลิมในชุมชนแห่งนี้มีลักษณะความสัมพันธ์แบบเครือญาติ จึงทำให้การปลูกฝังในเรื่องของจิตสำนึกในการประพฤติปฏิบัติตามคำสอนของศาสนานั้นทำได้ง่าย ดังนั้น ชาวไทยมุสลิมจึงมีจิตสำนึกในการปฏิบัติตามคำสอนของศาสนาในระดับที่สูงพอสมควร อีกทั้งยังมีกระบวนการในการควบคุมความประพฤติโดยสังคมอีกด้วย จึงทำให้คนส่วนใหญ่ในชุมชนมีความเคร่งครัดในการปฏิบัติทางศาสนา

ผู้วิจัยได้ตามถึงในเรื่องเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารของชาวไทยมุสลิมในชุมชน คุณสุภาพรกล่าวว่า สรุปลักษณะภาพรวมเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารของคนในชุมชนนั้น คนส่วนใหญ่มีความเคร่งครัด ละเอียด และรอบคอบในการเลือกอาหารที่จะบริโภคค่อนข้างมาก ทั้งนี้เพราะชาวไทยมุสลิมในชุมชนส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ได้รับการศึกษาทั้งในทางโลกและทางศาสนา ประกอบควบคุมกันไป ซึ่งการศึกษาในทางโลกนั้นก็เพื่อให้มีความรู้ความชำนาญในวิชาชีพต่างๆ เพื่อจะได้ประกอบอาชีพและดำรงตนอยู่ในโลกนี้ได้อย่างมีความสุข ส่วนการศึกษาทางศาสนานั้น ก็เพื่อให้มีความรู้ในทางศาสนา ซึ่งถือเป็นหน้าที่ที่สำคัญของมุสลิมทุกคนที่จะต้องเรียนรู้ศาสนา เพื่อจะได้ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและประกอบศาสนกิจได้อย่างถูกต้องตามหลักศาสนา ซึ่งนอกจากมุสลิมจะมีหน้าที่ในการปฏิบัติศาสนกิจและมีวิถีชีวิตตามวัฒนธรรมอิสลามดังกล่าวแล้ว มุสลิมยังมีหน้าที่เป็นผู้แสวงหาปัจจัยในการยังชีพโดยการบริโภคอาหารตามหลักการของอิสลาม โดยจะต้องเลือกบริโภคแต่เฉพาะอาหาร (รวมทั้งเครื่องดื่ม) ที่มีคุณค่า และมีประโยชน์ต่อร่างกาย ที่พระองค์ได้ประทานมาให้ เป็นเครื่องยังชีพแก่มนุษย์ เช่น พืชและสัตว์ต่างๆ ที่พระองค์ทรงอนุมัติ และให้ละเว้นในสิ่งที่ไม่ดีที่พระองค์ทรงห้ามไว้ ตลอดจนให้ใช้สติปัญญาและวิจารณ์ญาณในการพิจารณาเลือกในสิ่งที่พระองค์ไม่ได้ทรงระบุว่าอนุมัติหรือไม่อนุมัติ ดังนั้น ชาวไทยมุสลิมส่วนใหญ่ จึงเลือกแต่เฉพาะอาหารที่ผ่านขั้นตอนการประกอบและปรุงแต่งที่ถูกต้องตามหลักศาสนาเท่านั้น จะเห็นได้จาก แม้ว่าในชุมชนและบริเวณใกล้เคียงจะมีร้านอาหารสำหรับมุสลิมประมาณ 6-7 ร้าน แต่ชาวไทยมุสลิมในชุมชนส่วนมากนั้นกลับไม่นิยมซื้อหาอาหารประเภทปรุงสำเร็จมารับประทาน โดยทั่วไปชาวไทยมุสลิมส่วนใหญ่จะนิยมประกอบอาหารเพื่อรับประทานกันเองภายในครัวเรือน โดยเฉพาะในช่วงมือเช้าและมือเย็น ทำให้ผู้วิจัยได้ข้อสังเกตประการหนึ่งว่า ร้านขายอาหารเหล่านี้ มักเปิดบริการตอนสายๆ ของช่วงเช้า และปิดบริการในช่วงเย็นเวลาประมาณ 4-5 โมงเย็นก็ปิดแล้ว และจะไม่มีการเปิดบริการในช่วงเวลาหัวค่ำหรือกลางคืน ซึ่งเป็นช่วงเวลารับประทานอาหารมือเย็น เนื่องจากชาวไทยมุสลิมในละแวกชุมชน ทั้งคนที่มิสดานที่ทำงานอยู่ใกล้ชุมชนและคนในชุมชนเอง ไม่ค่อยนิยมซื้อหาอาหารจากร้านขายอาหารในช่วงเวลาเย็น แต่ส่วนใหญ่จะนิยมกลับไป

รับประทานอาหารที่บ้านร่วมกับครอบครัวของคน ทั้งนี้ส่วนหนึ่งมาจากอิทธิพลของศาสนาอิสลามที่ส่งเสริมสนับสนุนให้มุสลิมเห็นความสำคัญของครอบครัวและบริโภคอาหารร่วมกันเป็นหมู่คณะ นอกจากนี้ ในบางครั้งทางกลุ่มผู้บริหารของชุมชนก็ได้เข้าไปตรวจสอบส่วนประกอบของอาหารและขั้นตอนการปรุงอาหารในร้านขายอาหารที่อยู่ในชุมชน จึงเป็นหลักประกันได้ในระดับหนึ่งว่าชาวชุมชนจะได้รับประทานอาหารที่ผ่านขั้นตอนการปรุงอย่างถูกต้องตามหลักศาสนาอย่างมั่นใจในเรื่องความสะอาดและสุขอนามัย ซึ่งผู้วิจัยได้เคยไปลองชิมอาหารมุสลิมในชุมชนดังกล่าว พบว่าอาหารที่ขายส่วนใหญ่เป็นอาหารที่มีรูปร่างลักษณะคล้ายกับอาหารอินเดีย แต่หากลองเปรียบเทียบในด้านรสชาติแล้วจะพบว่า อาหารที่ขายในชุมชนส่วนใหญ่มีรสชาติที่ไม่จัดมากจนเกินไปนักและการปรุงแต่งกลิ่นเครื่องเทศประเภทต่างๆ ก็ไม่มีกลิ่นที่รุนแรงเท่ากับอาหารอินเดียโดยทั่วไป อีกทั้งยังได้มีการประยุกต์โดยการผสมผสานปรับสูตรของอาหารให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น เช่น อาหารสำหรับมุสลิมที่มีรูปลักษณะภายนอกที่คล้ายคลึงกับอาหารจีนบางอย่าง เช่น ขนมจีบ ซาลาเปา ก๋วยเตี๋ยว ฯลฯ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในบริเวณรอบๆ ชุมชนดังกล่าวเป็นย่านธุรกิจการค้า ซึ่งมีคนไทยเชื้อสายจีนอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก

4. สัมภาษณ์ นายอนุสรณ์ (นามสมมติ)

นายอนุสรณ์ ปัจจุบันอายุ 22 ปี อาชีพลูกจ้างบริษัทเอกชน ได้เล่าประวัติชีวิตให้ผู้วิจัยฟังว่าตนเองเกิดและเติบโตขึ้นมาในครอบครัวมุสลิมที่มีแค่ผู้เป็นมารดาต้องเป็นเสาหลักของครอบครัว โดยผู้เป็นบิดาของคอนั้นเสียชีวิตด้วยอุบัติเหตุเมื่อครั้งไปทำงานที่ต่างประเทศตั้งแต่ตนเองยังเด็ก หากจะถามถึงฐานะและความเป็นอยู่ของครอบครัวก็จัดอยู่ในเกณฑ์ปานกลางในขั้นที่ดิพสมควร ไม่ลำบากเดือดร้อนแต่ประการใด แต่มีอยู่สิ่งหนึ่งที่ทำให้ตนเองคิดว่าเป็นปัญหาในวัยเด็กเสมอมา ก็คือการที่สมาชิกในครอบครัวคนอื่นๆ เป็นผู้หญิงทั้งหมด ซึ่งมีแค่ตนเองเท่านั้นที่เป็นผู้ชายคนเล็ก ทำให้ชีวิตในวัยเด็กค่อนข้างรู้สึกเหงาไปบ้าง แม่เองก็ต้องออกไปทำงานนอกชุมชนตั้งแต่เช้าทุกวัน แต่เมื่อถึงเวลาเข้าโรงเรียนแล้วก็เหงาน้อยลงเพราะมีเพื่อนๆ ผู้ชายที่อยู่รุ่นราวคราวเดียวกันหลายคนตนเองจึงมักชอบอยู่กับเพื่อนๆ และค่อนข้างจะติดเพื่อน ทำให้มีความห่างเหินจากครอบครัวไปบ้าง ทั้งที่จริงนั้นครอบครัวของตนก็มีความเคร่งครัดในการปฏิบัติตามบทบัญญัติในศาสนาอิสลามมาก แต่การที่ชอบติดอยู่กับเพื่อนและห่างเหินจากครอบครัวนั้น ทำให้ตนไม่ค่อยให้ความสนใจในเรื่องทางศาสนาและการศึกษาหาความรู้เท่าที่ควร โดยเฉพาะในช่วงวัยรุ่นจนพออายุได้ประมาณ 16-17 ปี ซึ่งเป็นช่วงหัวเลี้ยวของชีวิต ขอมรับว่าช่วงนั้นเป็นช่วงที่ตนเองและเพื่อนๆ มีความคิดคะนองมาก บางครั้งทำอะไรไม่ค่อยขังคิด เช่น มีอยู่ครั้งหนึ่งเพื่อนๆ ที่อยู่โรงเรียนอาชีวะศึกษาเดียวกันชวนไปเที่ยวคาราโอเกะ ในตอนแรกนั้นตนเองไม่ออกไป เพราะรู้ว่าจริงๆ แล้วตามหลักการศาสนาอิสลามเป็นสิ่งต้องห้ามและขัดต่อบทบัญญัติของศาสนา แต่เมื่อถูกเพื่อนชักชวนมากๆ เข้าก็กลัวเสียหน้า และจากความที่ไม่ค่อยสนใจศึกษาหาความรู้ในทางศาสนาจึงไม่ค่อยทราบถึงโทษทัณฑ์ที่จะได้รับ ตอนนั้นคิดแต่ว่าเพียงแค่ครั้งเดียวถ้าบาก็คงจะไม่บาปมากสักเท่าไรหรอก เมื่อไปถึงเพื่อนนักศึกษาต่างศาสนาก็สั่งอาหารและเครื่องดื่มจําพวกเหล้าเบียร์มาดื่ม แม้จะรู้สึกอึดอัดใจแต่ก็ไม่กล้าขัดเพื่อนเสร็จจากการดื่มกินและร้องรำทำเพลงที่นั่นแล้วจะไปเที่ยวที่อื่นต่อ แม้เพื่อนหลายคนจะมึนเมามาระหว่างซ้อมมอเตอร์ไซด์เพื่อนไปด้วยนั้น ก็เกิดอุบัติเหตุมีรถแท๊กซี่ตัดหน้าขึ้น ทำให้มอเตอร์ไซด์คันที่ซ้อนไปเสียหลักคว่ำ เพื่อนคนขับได้รับบาดเจ็บสาหัส เพื่อนอีกคนหนึ่งก็ซ้อนท้ายเสียชีวิต ส่วนตนเองนั้นบาดเจ็บไม่มากแต่แขนหัก ในช่วงที่ป่วยมีแค่คนในครอบครัวเท่านั้นที่ดูแลช่วยเหลือแม้ว่าเวลาจะผ่านไปเกือบ 5 ปีแล้ว แต่ภาพอุบัติเหตุในครั้งนั้นก็ยังไม่เลือนหายไปจากความทรงจำ หลังจากเหตุการณ์ครั้งนั้น ตนตั้งใจว่าจะประพฤติปฏิบัติแต่ในสิ่งที่ดีและศึกษาหาความรู้ให้มากขึ้น เพราะได้บทเรียนที่เกิดขึ้นกับตัวเองว่า ข้อกำหนดในศาสนาทั้งที่เป็นข้อใช้และข้อห้ามในอิสลาม พระผู้เป็นเจ้าล้วนแต่ทรงกำหนดขึ้นมาเพื่อยังประโยชน์แก่มนุษย์ทั้งสิ้น ซึ่งหากมนุษย์ได้รู้ข้อความจริงและใช้วิจารณญาณไตร่ตรองแล้ว ย่อมต้องสำนึกในความเมตตาต่อความโปรดปรานนี้

ผู้วิจัยได้ถามคุณอนุสรณ์ถึงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อกำหนดในการบริโภคอาหารที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของมุสลิมในการรวมกลุ่มอย่างไรบ้างนั้น คุณอนุสรณ์ตอบว่า การที่ศาสนาอิสลามมีบทบัญญัติหรือข้อกำหนดในเรื่องการบริโภคอาหารนั้น ทำให้มีผลต่อการดำเนินชีวิตของมุสลิมในการรวมกลุ่มเป็นอย่างมาก ซึ่งคนส่วนใหญ่โดยทั่วไปมักไม่ค่อยเข้าใจในข้อกำหนดของอิสลามที่มีลักษณะเป็นทั้งกฎหมาย ระเบียบประเพณี ตลอดจนวิธีการปลีกย่อยละเอียด ชัดเจน และเข้มงวดที่มุสลิมทุกคนต้องปฏิบัติตามโดยไม่มีการขกเว้น เช่น เมื่อมีการจัดเลี้ยงอาหารในงานเลี้ยงต่างๆ มุสลิมจะให้มุสลิมด้วยกันเป็นผู้ประกอบอาหารนั่นเอง หรือบางครั้งในกรณีที่การจัดงานเลี้ยงนั้นไปจัดที่ร้านอาหารไทย เพื่อนต่างศาสนาที่ไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับในเรื่องการบริโภคอาหารของอิสลามเพียงพอ อาจคิดว่าถ้าเป็นอาหารกลาง คือ อาหารที่คิดว่ามุสลิมทานได้เพราะ ไม่มีเนื้อหมู แต่แท้ที่จริงแล้ว มุสลิมไม่สามารถที่จะทานอาหารเหล่านั้นได้ เพราะสิ่งที่อิสลามกำหนดห้ามมิให้มีเนื้อหมูเท่านั้น หากแต่ยังมีสิ่งปลีกย่อยอื่นๆ อีกมากมายที่อิสลามได้กำหนดห้ามไว้ ไม่ว่าจะเป็นการเลือกอาหารที่จะใช้เป็นวัตถุดิบ กระบวนการหรือขั้นตอนการฆ่าสัตว์ที่ถูกต้องตามหลักอิสลาม การล้างทำความสะอาดอาหารและภาชนะสำหรับใช้ใส่อาหาร และการประกอบอาหาร เป็นต้น ข้อกำหนดต่างๆ เหล่านี้ ทำให้มุสลิมทุกคนต้องปฏิบัติตามและมีความระมัดระวังรอบคอบอย่างมากในเรื่องการบริโภคอาหารและเครื่องดื่ม ดังนั้น จะสังเกตเห็นได้ว่า เมื่อมีการจัดงานที่มีการกินเลี้ยง ชาวไทยมุสลิมส่วนมากมักจะไม่นค่อยไปร่วมงานเท่าไรนัก หรือบางครั้งก็ไปแต่ไปพอเป็นพิธีเท่านั้น ซึ่งกล่าวโดยสรุปได้ว่า ข้อกำหนดในเรื่องการบริโภคอาหารและเครื่องดื่มตามหลักการอิสลามนั้นมีผลต่อการดำเนินชีวิตของมุสลิมอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการคบค้าสมาคมรวมกลุ่มกัน การเลือกสถานที่อยู่อาศัย การเลือกสถานที่ทำงาน หรือแม้แต่ในการเดินทางไปสถานที่ต่างๆ ฯลฯ เพราะอิสลามเป็นวิถีในการดำเนินชีวิตของมุสลิม ดังนั้น พฤติกรรมต่างๆ ของมุสลิมจำเป็นจะต้องอยู่ภายใต้บทบัญญัติของศาสนาหรือตามแนวทางของอิสลาม

5. สัมภาษณ์ นางนัยนา (นามสมมติ)

นางนัยนา ปัจจุบันอายุ 43 ปี อาชีพผู้ประกอบการเจ้าของร้านขายอาหารมุสลิม

นางนัยนาได้อธิบายให้ผู้วิจัยฟังเกี่ยวกับความแตกต่างของการบริโภคอาหารโดยทั่วไปกับการบริโภคอาหารตามหลักการอิสลามของมุสลิมว่า อาหารนั้นถือได้ว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ และเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในปัจจัยพื้นฐานทั้งสี่ประการที่จำเป็นต่อการดำรงชีพ ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และที่อยู่อาศัย ซึ่งการที่อาหารถูกยกให้มีความสำคัญเช่นนี้ก็เนื่องมาจากอาหารมีประโยชน์และคุณค่าในตัวเองมากมายหลายประการ ดังนั้น หลักในการบริโภคอาหารโดยทั่วไปก็คืออาหารที่นำมาบริโภคนั้นจะต้องไม่เป็นอันตรายหรือบั่นทอนสุขภาพ เนื่องจากอาหารนั้นควรหมายถึงสิ่งบริโภคที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อร่างกาย ซึ่งการบริโภคอาหารโดยทั่วไปในแต่ละมื้อนั้นควรจะบริโภคให้ได้สารอาหารครบถ้วนทั้ง 5 หมู่ อันได้แก่ คาร์โบไฮเดรต โปรตีน ไขมัน วิตามิน และเกลือแร่ รวมทั้งน้ำ ซึ่งถือได้ว่าเป็นสารอาหารที่จำเป็นและมีประโยชน์ต่อร่างกาย

แต่สำหรับมุสลิม การบริโภคอาหารนั้น นอกจากจะให้ได้สารอาหารดังกล่าวครบถ้วนแล้ว ยังต้องถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดภายใต้บทบัญญัติของศาสนาอิสลาม เพราะการปฏิบัติตามบทบัญญัติของศาสนาอิสลามถือเป็นหน้าที่ที่มุสลิมทุกคนต้องพึงปฏิบัติ มุสลิมมีวิถีการดำเนินชีวิตผูกพันกับศาสนาอิสลามอย่างแน่นแฟ้น โดยหลักการอิสลามขึ้นอยู่กับรากฐานของเอกภาพในพระเจ้าที่มุ่งสู่หลักการรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้อิสลามไม่มีการแบ่งแยกเรื่องของทางโลก และเรื่องของทางศาสนาออกจากกัน ดังนั้น บทบัญญัติของอิสลามจึงครอบคลุมถึงทุกอย่างของกิจกรรมของมนุษย์ และการประพฤติปฏิบัติต่างๆ ของมุสลิมจะต้องอยู่ภายใต้กรอบบทบัญญัติของศาสนาเสมอ รวมถึงพฤติกรรมในการบริโภคอาหารของมุสลิมด้วย โดยเนื้อแท้ของบทบัญญัติในเรื่องการบริโภคอาหารในอิสลามมีไว้เพื่อให้มุสลิมได้บริโภคอาหารที่เป็นประโยชน์ต่อร่างกายเป็นประการสำคัญ ขณะเดียวกันก็ให้ความสำคัญในความกรุณาของอัลลอฮ์ผู้ทรงประทานปัจจัยเครื่องยังชีพมาให้เป็นประโยชน์แก่มนุษย์ โดยพระองค์ทรงสั่งให้บริโภคแต่สิ่งที่ดี คุณค่าต่อสุขภาพ และยังทรงกำหนดห้ามบริโภคอาหารที่อาจก่อให้เกิดโทษหรือที่เป็นอันตรายต่อร่างกายด้วย เช่น ห้ามบริโภคสัตว์ที่คาชเอง เลือด เนื้อหมู สัตว์ที่ถูกฆ่าเพื่อใช้เช่นสรวงบูชาฮันดูสัตว์ที่มีได้เชือดตามหลักอิสลามอย่างถูกต้อง สัตว์ที่มีพิษหรือครุร้าย สัตว์ที่สกปรกหรือนำรังเกียจ พืชผักที่มีพิษ และเครื่องคัมที่มีแอลกอฮอล์ รวมทั้งสิ่งเสพติดที่ทำให้เกิดความมึนเมาทุกชนิด เป็นต้น

จะเห็นว่า บทบัญญัติหรือข้อกำหนดเกี่ยวกับการบริโภคอาหารในอิสลามสำหรับมุสลิมนั้น มีความละเอียด และเข้มงวดอย่างมาก แต่ในเรื่องการบริโภคนี้ อิสลามก็ได้มีข้อกำหนดชัดเจนไว้ว่า หากถึงคราวคัมภีร์ที่จะเป็นอันตรายถึงแก่ชีวิตก็อนุมัติให้สามารถบริโภคสิ่งที่จะต้องห้ามเหล่านั้นได้ โดยมีเงื่อนไขสำคัญคือ ต้องเป็นการกระทำไปเพื่อรักษาชีวิตและมีได้มีเจตนาที่จะฝ่าฝืนแต่อย่างใด

คุณนัยนา ยังได้เล่าลักษณะการดำเนินงานกิจการของร้านอาหารมุสลิมโดยทั่วไปให้ผู้วิจัยฟังว่า ส่วนใหญ่แล้วร้านอาหารสำหรับมุสลิมมักจะดำเนินการโดยผู้ประกอบการที่เป็นมุสลิมด้วยกัน เพราะการบริโภคอาหารของมุสลิมนั้นเป็นเรื่องที่มีหลักเกณฑ์ปลีกย่อยที่ละเอียดอ่อนต่างๆ มากมาย และเป็นบทบัญญัติหรือข้อกำหนดทางศาสนาซึ่งมุสลิมทั้งหลายจำต้องถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ด้วยเหตุนี้ ผู้ประกอบกิจการร้านอาหารมุสลิมจึงจำเป็นต้องอย่างซึ่งจะต้องมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการและบทบัญญัติต่างๆ ในเรื่องการบริโภคอาหารของมุสลิม ซึ่งมีผลต่อความเชื่อถือและความมั่นใจของลูกค้ามุสลิมอย่างมาก นอกจากนี้ การทำหน้าที่อื่นๆ ในร้านอาหารมุสลิมนี้ ยังจำเป็นต้องเลือกรับลูกจ้างหรือพนักงานที่เป็นมุสลิมที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการบริโภคด้วย เช่น ตำแหน่งแม่ครัวเป็นหน้าที่ที่สำคัญมาก เพราะแม่ครัวจะต้องเป็นผู้ที่จัดเตรียมวัตถุดิบต่างๆ และประกอบอาหาร หรือหน้าที่ในการจ่ายตลาดและซื้อของที่จำเป็นต่างๆ ผู้ที่ทำหน้าที่จ่ายตลาดนี้อาจเป็นแม่ครัวเองหรือลูกจ้างคนอื่นๆ ที่มีความรู้ในเรื่องการบริโภคอาหารของมุสลิมเป็นอย่างดี เพราะจากข้อบัญญัติทางศาสนา ทำให้มุสลิมต้องมีความรอบคอบระมัดระวังในการเลือกซื้ออาหาร โดยเฉพาะอาหารสดประเภทเนื้อสัตว์สำหรับมุสลิม ซึ่งจะต้องผ่านขั้นตอนวิธีการเชือดที่ถูกต้องตามหลักการของศาสนาอิสลาม ทำให้มุสลิมนิยมที่จะซื้ออาหารสำหรับบริโภคจากมุสลิมด้วยกัน ทั้งในย่านและนอกย่านชุมชน ซึ่งตลาดที่มีอาหารสดจำหน่ายที่สำคัญ ได้แก่ ตลาดวงเวียนใหญ่ ตลาดเจริญผล ตลาดประตูน้ำ ตลาดพระโขนง ตลาดบางกะปิ ตลาดมีนบุรี ตลาดหนองจอก เป็นต้น

จะสังเกตเห็นได้ว่า อาหารที่อิสลามเชิญชวนให้มุสลิมบริโภค (อาหารฮาลาล) นั้น ในปัจจุบันได้กลายเป็นที่นิยมและรู้จักแพร่หลายมากขึ้น สำหรับทั้งมุสลิมและคนโดยทั่วไป เนื่องจากเหตุผลในเรื่องความสะดวก คุณค่าทางอาหาร และรสชาติที่อร่อยถูกปากคนโดยทั่วไป

ดังนั้น ในการผลิตและประกอบอาหารฮาลาลสำหรับมุสลิมจะต้องเป็นไปตามหลักการที่ถูกต้องตามบทบัญญัติของศาสนาอิสลาม ซึ่งจะไปแล้วการผลิตและประกอบอาหารให้ถูกต้องตามบทบัญญัติของศาสนาคงกล่าวจะเป็นสิ่งที่ไม่ยาก หากผู้ผลิตและผู้ประกอบกิจการร้านอาหารมีความรู้ความเข้าใจในหลักการและบทบัญญัติของศาสนาในเรื่องต่างๆ ดังที่กล่าวมา

6. สัมภาษณ์ นางศรียา (นามสมมติ)

นางศรียา ปัจจุบันอายุ 26 ปี อาชีพลูกจ้างตำแหน่งผู้ช่วยแม่ครัวของร้านขายอาหารมุสลิมแห่งหนึ่งในย่านสีลม

ผู้วิจัยได้ถามคุณศรียาถึงสภาพบรรยากาศในร้านโดยทั่วไปว่าเป็นอย่างไร คุณศรียากล่าวว่าอย่างหนึ่งที่ทราบกันโดยทั่วไปว่า มุสลิมคือผู้ที่อยู่มีวิถีการดำเนินชีวิตในครรลองของวัฒนธรรมอิสลาม ซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่แตกต่างจากวัฒนธรรมอื่นๆ โดยเฉพาะการบริโภคอาหารที่เป็นเอกลักษณ์ คุณศรียากล่าวต่อไปว่า หากจะถามถึงสภาพบรรยากาศของร้านอาหารที่นี่โดยทั่วไปแล้วนั้น ก็คือทุกๆ วันจะมีลูกค้าเป็นจำนวนมาก ทั้งชาวไทยมุสลิม มุสลิมต่างประเทศ และคนไทยอื่นๆ ทั่วไปมารับประทานอาหารที่ร้านตลอดทั้งวัน แม้ส่วนใหญ่จะเป็นลูกค้ามุสลิมมากกว่าลูกค้ากลุ่มอื่นๆ ซึ่งลูกค้าที่มาก็มีทั้งลูกค้าประจำและลูกค้าที่สัญจรผ่านไปผ่านมา อาจเป็นเพราะที่ร้านอาหารแห่งนี้มีทำเลที่ตั้งอยู่ในย่านธุรกิจการค้าสำคัญ โดยทางร้านจะเปิดบริการช่วงเช้าประมาณ 11.00-14.30 น. และจะเปิดอีกทีช่วงบ่ายตั้งแต่เวลา 17.00-23.00 น. ของทุกวัน คุณศรียาให้ข้อสังเกตแก่ผู้วิจัยว่า ถ้าหากสังเกตให้ดีแล้วก็จะพบว่า ลูกค้ามุสลิมส่วนใหญ่จะนิยมมารับประทานอาหารที่ร้านในช่วงกลางวันมากกว่าช่วงเย็นหรือตอนค่ำ อาจเป็นเพราะในช่วงกลางวันลูกค้ามุสลิมทั้งหลายที่มีสถานที่ทำงานอยู่ในย่านสีลมมักเลือกที่จะมารับประทานอาหารที่ร้านมากกว่าที่บ้านของตนเองเพื่อความสะดวกในการกลับไปดำเนินธุรกิจงาน แต่ในช่วงเวลาเย็นซึ่งเป็นเวลาหลังเลิกงานแล้วมุสลิมส่วนใหญ่มักนิยมกลับไปรับประทานอาหารร่วมกันกับครอบครัว สาเหตุหนึ่งเป็นอาจเพราะอิทธิพลความเชื่อและค่านิยมของศาสนาอิสลามที่ส่งเสริมให้มุสลิมใส่ใจในการทำกิจกรรมต่างๆ กับครอบครัวอย่างสม่ำเสมอ และคำสอนของท่านศาสดาที่ให้มุสลิมจงรับประทานอาหารร่วมกันเป็นหมู่คณะมากกว่าการแยกรับประทานคนเดียว

ส่วนในด้านกิจการและหน้าที่ต่างๆ ภายในร้านนั้น หากเป็นการประกาศรับพนักงานลูกจ้างในหน้าที่สำคัญแล้ว ก็จะเลือกรับลูกจ้างที่เป็นมุสลิมเท่านั้น เพราะการบริโภคอาหารของมุสลิมนั้นเป็นเรื่องที่เกี่ยวพันกับบทบัญญัติของศาสนา ซึ่งเป็นเรื่องละเอียดอ่อนต่อความรู้สึกและความเชื่อถือ ซึ่งจะต้องปฏิบัติตามหลักการและบทบัญญัติของศาสนาอย่างเคร่งครัด แต่ถ้าหากว่าเป็นหน้าที่อื่นๆ ที่ไม่ค่อยสำคัญก็อาจให้คนต่างศาสนาเป็นผู้ทำแทนได้ เช่น พนักงานเสิร์ฟอาหาร พนักงานล้างจาน พนักงานดูแลที่จอดรถ เป็นต้น หากจะว่าไปแล้ว วัฒนธรรมการบริโภคอาหารของมุสลิมดังกล่าวนี้นี้มีความพิถีพิถันและมีขั้นตอนต่างๆ มากมาย ตั้งแต่การเลือกซื้ออาหาร การทำความสะอาดอาหาร

การทำมาสะอาดก่อนบริโภค การเตรียมอาหาร และการปรุงอาหาร เพราะอิสลามให้ความสำคัญในเรื่องโภชนาการและการบริโภคอาหารเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้เนื่องจากโภชนาการและการบริโภคนั้น มีอิทธิพลต่อสุขภาพของมนุษย์โดยตรงนั่นเอง ด้วยเหตุนี้ผู้บริโภครวมทั้งมุสลิมและมิใช่มุสลิม จึงสามารถมั่นใจในคุณภาพและความสะอาดของอาหาร ซึ่งจะเห็นได้ชัดเจนว่า ปัจจุบันความนิยมในอาหารของมุสลิม (อาหารฮาลาล) นั้น เป็นที่ยอมรับและเป็นที่ยอมรับแพร่หลายมากขึ้นกว่าในอดีต เพราะเป็นที่ทราบแล้วว่า อาหารฮาลาลดังกล่าวเป็นอาหารที่สะอาดถูกสุขลักษณะและมีรสชาติที่อร่อยถูกปากคนทั่วไปไม่แพ้อาหารอื่นๆ เช่นกัน นอกจากนี้ อาหารฮาลาลยังสามารถประยุกต์คิดแปรรูปมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมมากยิ่งขึ้น อาจเป็นอาหารมุสลิมที่มีลักษณะแบบไทยๆ เช่น น้ำพริกปลาหู แกงส้ม แกงเลียง แกงเขียวหวาน แกงเผ็ด ต้มยำ อาหารประเภทยำต่างๆ เป็นต้น หรืออาจเป็นอาหารมุสลิมที่มีลักษณะแบบอาหารจีน เช่น ขนมนกจิบ ซาลาเปา ปอเปี๊ยะ ก๋วยเตี๋ยว ฯลฯ หากว่าวัฒนธรรมเหล่านั้นมิได้เป็นการขัดต่อหลักการและบทบัญญัติของศาสนาอิสลาม

7. สัมภาษณ์ นายจรัญ (นามสมมติ)

นายจรัญ อายุ 46 ปี อาชีพรับราชการในตำแหน่งอาจารย์ คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ผู้วิจัยได้ถามคุณจรัญเกี่ยวกับเรื่องพฤติกรรมการบริโภคอาหารของมุสลิมจะมีผลต่อสังคมโดยรวม โดยเฉพาะการออกกฎหมายและระเบียบทางสังคมต่างๆ เพื่อสนองความต้องการมุสลิมอย่างไรบ้าง คุณจรัญได้อธิบายว่า “ฮาลาล” มีความหมายว่าเป็นที่อนุมัติให้มุสลิมใช้ประโยชน์หรือบริโภคได้ อาหารฮาลาลจึงหมายถึงสิ่งที่อนุมัติให้มุสลิมบริโภค เป็นที่ทราบกันคือว่า ผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามหรือมุสลิมต้องดำรงตนอยู่ในแนวทางที่ศาสนาบัญญัติไว้ โดยเฉพาะในเรื่องการบริโภคอาหาร มุสลิมจะเลือกบริโภคแต่เฉพาะสิ่งที่ศาสนาอนุมัติ ซึ่งก็คือ “อาหารฮาลาล” นั่นเอง

ตามศาสนาบัญญัติ สิ่งที่อิสลามอนุมัตินั้นมีจำนวนมากมากกว่าสิ่งที่อิสลามห้ามไว้มากนัก ดังหลักฐานในกุรอาน (31:20) ที่ว่า “เจ้าไม่คิดคอกหรือว่าเราได้สร้างสิ่งต่างๆ ทั้งหลายในชั้นฟ้าและแผ่นดิน เพื่อยังประโยชน์แก่พวกเจ้า เราได้ให้ความโปรดปรานทั้งที่เปิดเผยและซ่อนเร้นแก่พวกเจ้าอย่างครบถ้วนแล้ว” ถ้อยคำในกุรอานชิ้นนี้ว่า พระผู้เป็นเจ้า (อัลลอฮ์) ทรงสรรคสร้างสิ่งเกือบทั้งหมดเพื่อยังประโยชน์แก่มนุษย์ มีเพียงส่วนน้อยนิดเท่านั้นที่เป็นสิ่งต้องห้ามในอิสลาม และหากพิจารณาอย่างลึกซึ้งจะพบว่า การห้ามที่พระองค์กำหนดไว้ก็เพื่อประโยชน์แก่มนุษย์ทั้งสิ้น ซึ่งปรากฏในกุรอาน (2:168) ที่ว่า “โอ้บรรดามนุษย์ จงบริโภคสิ่งที่เป็นประโยชน์ที่มีอยู่ในแผ่นดิน และจงอย่าปฏิบัติตามรอยเท้าของมารร้าย เพราะแท้จริงมันคือศัตรูที่เปิดเผยสำหรับพวกเจ้า”

ดังนั้น อาหารฮาลาลในอิสลามจึงมีให้เลือกมากมาย อย่างไรก็ตาม เนื่องจากโลกปัจจุบันมิใช่มีเพียงมุสลิมเท่านั้น จึงปรากฏว่าอาหารที่ไม่เป็นที่อนุมัติแก่มุสลิมที่แม้มีเพียงสัดส่วนน้อยนิด แต่กลับปรากฏเป็นที่รู้จักกันทั่วไป เช่น ผลิตภัณฑ์จากสุกร ผลิตภัณฑ์จากเลือด ผลิตภัณฑ์จากสัตว์ที่มีได้ถูกเชือดตามหลักการของอิสลาม ผลิตภัณฑ์ที่มีแอลกอฮอล์ ผลิตภัณฑ์จากสัตว์ตายเอง ฯลฯ ผลิตภัณฑ์ต่างๆ ที่ต้องห้ามเหล่านี้ถูกพัฒนาในสังคมที่มีมุสลิมจนกระทั่งทวีจำนวนมากขึ้น และกลายเป็นผลิตภัณฑ์อาหารที่สำคัญในตลาดอาหารปัจจุบัน นอกจากนี้ จากการใช้ผู้ประกอบการที่มีมุสลิมได้เข้ามามีบทบาทเกี่ยวข้องกับการผลิตอาหารเพื่อจำหน่ายให้กับมุสลิมมากยิ่งขึ้น จึงกลายเป็นปัจจัยเกื้อหนุนทำให้มุสลิมใช้ชีวิตที่เสี่ยงต่อการบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารที่ไม่ถูกต้องตามหลักการศาสนาเพิ่มขึ้น ความต้องการในห้องครัวทางศาสนารับรองเครื่องหมายฮาลาลต่อผลิตภัณฑ์อาหารมีสูงขึ้น และในที่สุดก็มีผลทำให้เครื่องหมายฮาลาลที่ประทับลงบนผลิตภัณฑ์และสถานประกอบการได้ปรากฏให้เห็นมากขึ้นจนเป็นที่รู้จักกันทั่วไป

- อิสลามเป็นอิสลามที่มีผู้นับถืออยู่เป็นจำนวนมากทั่วโลก ประมาณกันว่าประชากรที่นับถือศาสนาอิสลามหรือที่เป็นมุสลิมอยู่ถึง 1 ใน 4 ของประชากรโลก ซึ่งประชากรมุสลิมทั้งหลายอาศัยอยู่กระจัดกระจายอยู่ทั่วโลก ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ผลิตภัณฑ์อาหารฮาลาลเป็นที่ต้องการมากในแต่ละปี และเมื่อการแข่งขันทางการค้าระหว่างประเทศ ระหว่างกลุ่ม และระหว่างทวีป ได้ทวีความเข้มข้น มีการนำเอาเทคนิควิธีการตลอดจนการวางมาตรฐานในระดับสูงต่างๆ มาเป็นเครื่องมือในการกีดกันทางการค้าต่อประเทศคู่แข่ง การกำหนดมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่เรียกกันว่า ISO อนุกรม 9000 ก็คือ อนุกรม 14000 ก็คือ ล้วนเป็นวิธีการหนึ่งที่ทำให้กลุ่มประเทศอุตสาหกรรมเกิดความได้เปรียบในกระบวนการผลิต ซึ่งเป็นที่รู้กันดีว่าประเทศอุตสาหกรรมที่พัฒนาแล้วเหล่านี้ มีทุนและมาตรฐานอุตสาหกรรมสูงกว่า อย่างไรก็ตาม แม้การวางมาตรฐานลักษณะนี้จะเป็นกลยุทธ์หนึ่งในกระบวนการกีดกันทางการค้า แต่ก็เป็นที่ยอมรับกันว่ามาตรฐานที่สูงขึ้นเช่นนี้ย่อมส่งผลที่ดีต่อคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมโดยรวม

เรื่องราวผลิตภัณฑ์อาหารฮาลาลก็เช่นเดียวกัน มีการเคลื่อนไหวขององค์การอนามัยโลก และองค์การอาหารและเกษตรของสหประชาชาติที่เรียกกันว่า WHO/FAO ตลอดจนองค์การอาเซียน ในอันที่จะวางมาตรฐานผลิตภัณฑ์ฮาลาลให้สูงและถูกต้องตามหลักบัญญัติทางศาสนามากขึ้น มาตรฐานผลิตภัณฑ์อาหารฮาลาลดังกล่าวนี้ มีการกล่าวกันว่าเป็นคล้ายมาตรการหนึ่งในการกีดกันผลิตภัณฑ์อาหารนอกกลุ่มเพื่อประโยชน์ในการแข่งขันทางการค้าระหว่างกลุ่มประเทศมุสลิมหรือประเทศที่มีประชากรมุสลิมอาศัยอยู่ อย่างไรก็ตาม จะต้องยอมรับเช่นกันว่ามาตรฐานฮาลาลที่สูงและมีความเข้มงวดขึ้นนี้ จะเป็นเสมือนมาตรการปกป้องคุ้มครองผู้บริโภคมุสลิมให้พ้นจากการบริโภคอาหารที่ไม่ถูกต้องตามหลักการของศาสนาอิสลาม

ความเคลื่อนไหวในการสร้างมาตรฐานผลิตภัณฑ์อาหารฮาลาลให้เป็นสากลนี้เกิดขึ้นโดยคณะกรรมการประสานงานกลุ่มเอเชีย คณะกรรมการโครงการมาตรฐานอาหาร FAO/WHO ซึ่งรู้จักกันในนามว่า “Codex Alimentarius Commission” หรือเรียกกันสั้นๆ ว่า “โคเด็กซ์” (Codex) ได้นำร่างแนวทางการใช้คำว่า “ฮาลาล” บนผลิตภัณฑ์อาหาร (Proposed Draft General Guidelines for use of the Term Hatal) ที่จัดโดยประเทศมาเลเซีย เข้าพิจารณาในการประชุมครั้งที่ 41 เมื่อต้นเดือนมิถุนายน 2536 ด้วยเหตุผลที่ว่า อาหารฮาลาลทวีความสำคัญในกิจการการค้าระหว่างประเทศมากขึ้น การมีมาตรฐานฮาลาลที่เป็นสากลจะช่วยผู้ผลิตในการส่งสินค้าไปยังประเทศที่ต้องการผลิตภัณฑ์ลักษณะนี้ นอกจากนี้ ยังช่วยให้ผู้บริโภคมีความมั่นใจในผลิตภัณฑ์อาหารที่ประทับตราฮาลาลด้วย

โคเด็กซ์มีวัตถุประสงค์ในการทำงานก็เพื่อคุ้มครองสุขภาพอนามัยของผู้บริโภคและต้องการให้เกิดความเป็นธรรมในด้านการค้าระหว่างประเทศ ทำงานวางมาตรฐานผลิตภัณฑ์อาหารเพื่อกำหนดใช้ทั่วโลก โดยการจัดทำมาตรฐานเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ไปทางด้านอาหารใน 8 สาขา โดยแบ่งขั้นตอนพิจารณาในแต่ละกฎเกณฑ์อย่างรัดกุมถึง 8 ขั้นตอน ตรวจสอบข้อคิดเห็นสมาชิกพิจารณาเรื่องมาตรฐานแต่ละเรื่องอย่างรอบคอบก่อนที่จะประกาศใช้ในกลุ่มประเทศสมาชิกทั่วโลก ซึ่งมีประมาณ 160 ประเทศ ดังนั้น การที่มาตรฐานอาหารสากลผ่านการตรวจสอบของโคเด็กซ์ในเรื่องที่ว่าด้วยฉลากอาหารข่อมเป็นเสมือนประกาศนียบัตรรับรองว่ามาตรฐานสากลที่จะเกิดขึ้นทั่วโลกในอนาคตเป็นมาตรฐานเดียวกัน เป็นมาตรฐานที่ถูกต้องตามหลักการทางศาสนาอิสลาม และหลักการวางมาตรฐานอาหารในทางสากล

แล้วในที่สุดแนวทางสากลในการออกเครื่องหมายสากลให้แก่ผลิตภัณฑ์อาหารก็ได้รับการยอมรับในการประชุมใหญ่ของโคเด็กซ์ ที่นครเจนีวา ซึ่งหมายความว่า หากประเทศใดๆ ต้องการประทับตราสากล หรือเครื่องหมายอื่นที่มีความหมายทำนองเดียวกัน จะต้องวางมาตรฐานของผลิตภัณฑ์อาหารของตนเองให้สอดคล้องกับมาตรฐานที่โคเด็กซ์ได้วางไว้ อันเป็นแนวทางซึ่งได้รับทราบว่าการประชุมสัมมนาทางวิชาการของคณะกรรมาธิการศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม เพื่อให้ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในประเทศไทยมีความเข้าใจที่ตรงกันในเรื่องมาตรฐานสากล

ในเรื่องของสากลตามหลักการของอิสลามนั้นมีสิ่งที่น่าสนใจเพิ่มเติมอีกประการหนึ่งคือ คำว่า “สากล” ในคัมภีร์อัล-กุรอานมักจะอยู่คู่กับคำว่า “ดีอฺยิบิน” เสมอ ซึ่งคำว่า “ดีอฺยิบิน” มีความหมายว่า เป็นประโยชน์ต่อสุขภาพร่างกายและจิตใจ หรือมีคุณค่าต่อชีวิตและต่อศรัทธา ดังนั้น อิสลามจึงมิได้วางกฎเกณฑ์แต่เพียงเพื่อให้มุสลิมเลือกบริโภคอาหารที่ถูกต้องตามหลักการทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังแนะนำให้มุสลิมเลือกบริโภคอาหารที่ให้ประโยชน์ต่อสุขภาพร่างกายด้วย ซึ่งคำว่า “ประโยชน์” ในที่นี้หมายถึงอาหารที่ถูกหลักโภชนาการ หรืออาหารที่ไม่มีสารพิษปนเปื้อน อันอาจสร้างปัญหาต่อสุขภาพได้ หากศึกษาแนวทางของโคเด็กซ์ในการกำหนดมาตรฐานผลิตภัณฑ์อาหารที่จะได้รับการรับรองว่าสากลแล้ว จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า ในหลายๆ กฎเกณฑ์นั้นทางโคเด็กซ์ได้อ้างอิงถึงมาตรฐานความปลอดภัยในกระบวนการผลิต ตลอดจนการเลือกวัตถุดิบ รวมถึงการขนส่งและจัดจำหน่ายที่โคเด็กซ์ได้วางเป็นมาตรฐานไว้แล้ว ซึ่งมาตรฐานเพิ่มเติมเหล่านี้มีความสอดคล้องต้องกันกับมาตรฐานของอิสลามที่ว่าด้วย “สากล-ดีอฺยิบิน” อย่างน่าอัศจรรย์ จึงเห็นว่า มาตรฐานอาหารสากลเป็นเรื่องวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีที่ตรงกับคำอธิบายในทางศาสนา

8. สัมภาษณ์ นายสมมาตร (นามสมมติ)

นายสมมาตร ปัจจุบันอายุ 50 ปี เป็นนักวิชาการอุตสาหกรรมอาหาร สถาบันอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์คุณสมมาตรเกี่ยวกับในเรื่องบทบาทของภาครัฐบาลและภาคเอกชน ในการคุ้มครองผู้บริโภคในด้านอาหารและโภชนาการ คุณสมมาตรกล่าวอธิบายว่า ในวงจรรองการคุ้มครองผู้บริโภคด้านอาหารและโภชนาการนั้น มีฝ่ายที่เกี่ยวข้องโดยตรงอย่างน้อย 4 ฝ่าย คือ

1. ผู้บริโภคอาหาร
2. ผู้ผลิตอาหาร ผู้จำหน่ายอาหาร รวมถึงผู้ประกอบการธุรกิจให้บริการ และผู้โฆษณา
3. รัฐหรือราชการที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภคด้านอาหารและโภชนาการ
4. นักวิชาการ

เนื่องจากอาหารเป็นหนึ่งในปัจจัยสี่ที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิต และอาหารในปัจจุบันนั้นก็มีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงกับอาหารที่บริโภคกันมาในอดีต เพราะปัจจุบันได้มีการนำเอาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาใช้ในการผลิตอาหาร นับแต่การผลิตเกษตรกรรมจนถึงอุตสาหกรรม เช่น มีการนำเอาปุ๋ยวิทยาศาสตร์ ยากำจัดศัตรูพืชและสัตว์ และสารเคมีประเภทต่างๆ มาใช้ทางการเกษตรเพื่อเพิ่มผลผลิต นอกจากนี้ ยังได้มีการนำเอาวัตถุเจือปนในอาหารและสารเคมีต่างๆ ตลอดจนเทคโนโลยีมาใช้ในทางการผลิตอาหาร ทั้งในระดับครัวเรือน หาบเร่แผงลอย ร้านอาหาร และในอุตสาหกรรมอาหาร เพื่อวัตถุประสงค์ต่างๆ เช่น การถนอมอาหาร การเพิ่มรสชาติอาหาร การปรับปรุงคุณภาพของผลิตภัณฑ์ เป็นต้น

ด้วยเหตุที่อาหารเป็นสินค้าที่มีความแตกต่างจากสินค้าประเภทอื่นๆ อาหารช่วยให้มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีสุขภาพแข็งแรง ขณะเดียวกัน อาหารก็อาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพได้เช่นกัน มนุษย์ซึ่งอยู่ในฐานะของผู้บริโภคทุกคนไม่ว่าจะมีความรู้ในเรื่องคุณภาพ คุณค่า และความปลอดภัยในอาหารที่ตนบริโภค หรือแม้ว่าจะมีความรู้ก็ตาม แต่บางครั้งก็ไม่สามารถพิจารณาจากสภาพภายนอกของอาหารนั้นได้ว่า มีคุณภาพอย่างไร มีคุณค่าตรงตามที่ต้องการหรือไม่ และมีความปลอดภัยควรบริโภคหรือไม่ เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงจำเป็นที่จะต้องมีคนกลาง ซึ่งได้แก่ รัฐหรือหน่วยงานราชการ นักวิชาการ ซึ่งมีความรู้และมีเครื่องมืออุปกรณ์ที่จะวิเคราะห์อาหารว่ามีคุณภาพและปลอดภัยเพียงพอหรือไม่ รวมทั้งมีการให้ความรู้ที่ถูกต้องในเรื่องอาหารและโภชนาการแก่ผู้บริโภค

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า การคุ้มครองผู้บริโภคในด้านอาหารจึงมีความจำเป็นที่จะต้องแตกต่างจากสินค้าประเภทอื่นซึ่งเป็นที่ยอมรับอย่างเป็นสากล และมีการจัดตั้งคณะกรรมการอาหารระหว่างประเทศภายใต้กำกับดูแลขององค์การอนามัยโลก และองค์การอาหารและเกษตรแห่งชาติ ซึ่งเรียกว่า “โคเด็กซ์” (Codex Alimentarius) เพื่อเป็นองค์กรพิจารณากำหนดหลักเกณฑ์มาตรฐาน และแนวทางปฏิบัติร่วมกัน เพื่อเป็นหลักประกันทั้งด้านคุณภาพและความปลอดภัยให้แก่ผู้บริโภค

ในส่วนเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคด้านอาหารและโภชนาการของประเทศไทยปัจจุบัน มีกฎหมายหลักที่เกี่ยวข้องกับการให้ความคุ้มครองผู้บริโภคด้านอาหารและโภชนาการ 2 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ.2522 และพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 และอาจรวมถึงเทศบัญญัติของเทศบาลต่างๆ ในพระราชบัญญัติอาหาร แม้จะมีการกำหนดในเรื่องความปลอดภัย เช่น เรื่องสารมีพิษตกค้างในอาหารชนิดต่างๆ วัตถุห้ามใช้ในอาหาร หรือวัตถุปนเปื้อนอาหาร แต่ในความเป็นจริงแล้ว สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาจะเน้นบทบาทการควบคุมกับอาหารประเภทที่มีการผลิตทางอุตสาหกรรมเป็นหลัก ส่วนอาหารประเภทสำเร็จรูปหรือกึ่งสำเร็จรูปที่ผลิตหรือปรุงโดยหาบเร่ แผงลอย รถเข็น ร้านข้างถนน หรือภัตตาคาร โรงแรมนั้น แม้ว่าจะมีการควบคุมโดยพระราชบัญญัติอาหารในประเด็นความปลอดภัย แต่ในทางปฏิบัติไม่สามารถควบคุมตรวจสอบได้อย่างทั่วถึง แม้ว่าจะมีกฎหมายเทศบัญญัติควบคุมอยู่แต่แทบจะไม่มีใครติดตามตรวจสอบเลย หรือในส่วนอาหารประเภทที่เป็นผลิตผลทางการเกษตร ปศุสัตว์ และประมง แม้ว่าจะมีกฎหมายและระเบียบควบคุมอยู่บ้าง แต่การติดตาม ควบคุม และตรวจสอบดังกล่าวยังกระทำไม่ได้ทั่วถึง ดังนั้น ภาพรวมของการคุ้มครองผู้บริโภคด้านอาหารและโภชนาการปัจจุบันจึงเป็นการเน้นอยู่ที่อาหารประเภทที่มีการผลิตทางอุตสาหกรรมเป็นสำคัญ ส่วนอาหารประเภทอื่นที่กล่าวมานั้น ถูกปล่อยให้อยู่ในการระแวงระวังของผู้บริโภคแต่ละรายด้วยตนเอง

ดังนั้น อาจสรุปได้ถึงสาเหตุที่ทำให้การคุ้มครองผู้บริโภคด้านอาหารและโภชนาการของประเทศไทยในปัจจุบันมีปัญหาได้ ดังนี้

1. นโยบายรัฐที่ยังไม่มีความชัดเจนและไม่ได้ให้ความสำคัญในเรื่องดังกล่าวอย่างเพียงพอ ทั้งที่เรื่องการคุ้มครองผู้บริโภคด้านอาหารและโภชนาการเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานราชการประชาชนทั้งประเทศ และการพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ จึงทำให้การกำหนดทิศทางในด้านการคุ้มครองผู้บริโภคด้านอาหารและโภชนาการของหน่วยงานราชการต่างๆ ขาดความเป็นเอกภาพ การขาดแคลนงบประมาณและกำลังเจ้าหน้าที่ ซึ่งต้องใช้ในการทำงานเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ

2. ปัญหาในส่วนกฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคด้านอาหารและโภชนาการ ได้แก่

2.1 พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ.2522 และประกาศกระทรวงสาธารณสุขในหลายฉบับ ยังเป็นกฎหมายที่ล้าสมัย ไม่เหมาะสมหรือเอื้อต่อสภาพเศรษฐกิจการค้าในปัจจุบัน และยังเป็นกฎหมายที่ให้อำนาจแก่ราชการมากเกินไปจนกลายเป็นอุปสรรคต่อการค้า ซึ่งเป็นการเน้นในเรื่องของการควบคุมมากกว่าการกำกับดูแล ตรวจสอบ และติดตาม เน้นการควบคุมผู้ผลิต หรือผู้ประกอบการนำเข้าอาหารให้ปฏิบัติตามกฎหมายเท่านั้น ทำให้ขาดการส่งเสริมให้มีการพัฒนาคุณภาพหรือคุณธรรมจริยธรรมของผู้ผลิตอาหาร นอกจากนี้ยังขาดการส่งเสริมให้เอกชนเป็นผู้มีส่วนร่วมในการคุ้มครองผู้บริโภคด้วย

2.2 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 และประกาศที่เกี่ยวข้องต่างๆ ยังคง เน้นการคุ้มครองผู้บริโภคโดยรัฐแทนที่จะเน้นคุ้มครองผู้บริโภคโดยผู้บริโภคร่วมกัน ทำให้ขาดการส่งเสริมการพัฒนาองค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภค

3. หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องของรัฐ ประสบปัญหาในเรื่องกำลังเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ เพราะเจ้าหน้าที่ที่ใช้ในการควบคุม กำกับดูแล ติดตามตรวจสอบ และกำหนดมาตรฐานอาหารนั้น ยังมีจำนวนน้อยเกินกว่าที่จะให้การคุ้มครองผู้บริโภคทั่วประเทศ และการกำหนดบทบาทหน้าที่ ก็ยังไม่มี ความเหมาะสม เช่น การใช้กำลังเจ้าหน้าที่ไปในทางที่ไม่เกิดประโยชน์ในการคุ้มครองผู้บริโภค การไม่ประสานงานระหว่างหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องในการคุ้มครองผู้บริโภค เป็นต้น

4. ในด้านบทบาทหน้าที่ของนักวิชาการยังเป็นปัญหาในเรื่องของผลงานทางวิชาการต่างๆ ยังไม่ถูกนำมาเผยแพร่สู่สาธารณชน และกิจกรรมยังอยู่ในวงจำกัดในหมู่นักวิชาการด้วยกันเท่านั้น ยังไม่มีการเผยแพร่ออกไปสู่สังคมภายนอกในวงกว้าง

5. ปัญหาสำคัญที่สุดก็คือการที่ผู้บริโภคยังขาดการตื่นตัวที่จะพิทักษ์สิทธิประโยชน์ของตน และยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องอาหารและโภชนาการอยู่มาก

6. ในด้านผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการนั้นยังขาดความรู้ความเข้าใจด้านอาหารและโภชนาการ ขาดความสำนึกและจริยธรรมในการเป็นผู้ผลิตและจำหน่าย โดยมุ่งผลประโยชน์ทางการค้าเกินควร

ดังนั้น จึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่จะแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อคุ้มครองผู้บริโภคอย่างเร่งด่วน โดยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. นโยบายของรัฐในการคุ้มครองผู้บริโภคนั้น รัฐจะต้องกำหนดนโยบายการคุ้มครองผู้บริโภคด้านอาหารและโภชนาการขึ้นเป็นการเฉพาะ เพื่อที่จะสามารถประสานการปฏิบัติงานของหน่วยงานราชการต่างๆ ได้อย่างผสมผสานและมีความสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน นอกจากนี้ รัฐจะต้องจัดสรรเงินงบประมาณ และกำลังเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการวิจัยที่จะเป็นการสนับสนุนให้เกิดการคุ้มครองผู้บริโภค

2. ในด้านการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่างๆ นั้น จะต้องแก้ไขพระราชบัญญัติอาหารให้มีความสอดคล้องกับสถานการณ์อาหารและโภชนาการในปัจจุบัน โดยควรเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายในวงการคุ้มครองผู้บริโภคได้มีส่วนร่วมในการให้ความคิดเห็น ให้เวลาพอสมควรในการรับฟังและพิจารณาข้อคิดเห็นจากบุคคลที่เกี่ยวข้องและสนใจ (Public Hearing) เพื่อให้เกิดประสิทธิผลในการใช้บังคับ และต้องถือว่าร่างประกาศเหล่านี้มีข้อสิ่งกีดขวางหรือเป็นความลับที่จะเปิดเผยให้สาธารณชนหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องรับรู้ไม่ได้ โดยการเพิ่มขอบข่ายให้ครอบคลุมอาหารทุกประเภท ตั้งแต่วัตถุดิบจนกระทั่งอาหารสำเร็จรูป และต้องครอบคลุมผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการนำเข้าอาหารเพื่อการจำหน่ายทุกราย เพื่อกำหนดมาตรฐานด้านความปลอดภัยขั้นต่ำและแนวทางการผลิตที่ดี และควรกำหนดให้มีการวิเคราะห์คุณภาพมาตรฐานอาหารก่อนขึ้นทะเบียนสำหรับอาหารควบคุมเฉพาะอาหารที่กำหนดคุณภาพ โดยรัฐจะต้องดำเนินการตรวจสอบติดตามภายหลังการจำหน่าย โดยเก็บตัวอย่างอาหารจากผู้ผลิตไว้วิเคราะห์ หากไม่ได้มาตรฐานที่กำหนดก็ให้ยกเลิกทะเบียน นอกจากนี้ รัฐควรกำหนดหลักเกณฑ์แสดงฉลากอาหารทุกชนิดที่บรรจุอยู่ในบรรจุภัณฑ์ให้ชัดเจน

3. ควรมีการให้ความรู้ด้านอาหารและโภชนาการแก่ผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการค้าอาหาร และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการโฆษณาอาหาร เพราะเป็นวิชาชีพเหล่านี้มีความสำคัญต่อผู้บริโภคอย่างมาก ดังนั้น จึงควรจะต้องมีความรู้ความเข้าใจด้านอาหารและโภชนาการ รวมถึงการคุ้มครองผู้บริโภค นอกจากนี้ รัฐควรออกกฎหมายส่งเสริมให้ผู้ผลิตและผู้จำหน่ายรวมตัวกันจัดตั้งองค์กรของผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายขึ้นตามประเภทของอาหาร หรือรัฐอาจจะหาบุคลากรภายนอกที่จะให้เอกชนควบคุมกันเอง เพื่อให้เกิดความสะดวกในเรื่องของการควบคุม ติดตาม และถ่ายทอดข่าวสารความรู้ต่างๆ ออกไป อีกทั้งองค์กรเหล่านี้อาจมีความเข้มแข็งที่จะทำให้สามารถควบคุมกันเองได้ต่อไปในอนาคต

4. ควรให้นักวิชาการหรือบุคลากรที่มีคว ามรู้ความเชี่ยวชาญด้านอาหารและโภชนาการ ทั้งในส่วนกลางและต่างจังหวัด เน้นบทบาททางด้านวิชาการด้านการคุ้มครองผู้บริโภคมากยิ่งขึ้น

5. องค์กรของเอกชนในด้านการคุ้มครองผู้บริโภคควรผนึกกำลังที่จะเป็นตัวแทนผู้บริโภค อย่างมีเอกภาพ โดยการมีกฎหมายรับรองให้สามารถดำเนินการต่างๆ แทนผู้บริโภคที่ถูกละเมิดสิทธิ แต่ละรายได้ และสามารถที่จะตรวจสอบการทำงานทั้งฝ่ายผู้ประกอบการและฝ่ายหน่วยงานรัฐได้ และเป็นแหล่งรวบรวมความคิดเห็นและความต้องการที่แท้จริงของผู้บริโภค

6. ควรเน้นให้ผู้บริโภคตระหนักถึงสิทธิพื้นฐานที่ต้องได้รับจากการบริโภคสินค้าอาหาร ซึ่งได้แก่ สิทธิในการที่จะได้รับข้อมูลข่าวสารคำอธิบายถึงคุณภาพที่ถูกต้องเกี่ยวกับอาหารที่บริโภค สิทธิที่จะมีอิสระในการเลือกซื้อหาอาหาร สิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยจากการบริโภคอาหาร สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาและชดเชยความเสียหาย เป็นต้น

โดยสรุปแล้ว หนทางในการแก้ปัญหาการคุ้มครองผู้บริโภคด้านอาหารและโภชนาการนั้น ยังมีความเป็นไปได้ หากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในวงจรการคุ้มครองผู้บริโภคจะตระหนักถึงความสำคัญ ของเรื่องดังกล่าวนี้ว่าเป็นสิ่งแรกที่จะต้องคำนึงถึงในการพัฒนาสิ่งต่างๆ โดยเริ่มตั้งแต่รัฐบาล นักการเมือง ข้าราชการ นักวิชาการ ผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการด้านอาหาร ผู้โฆษณา สื่อมวลชน องค์กรของผู้ประกอบการ องค์กรของผู้บริโภค และผู้บริโภคแต่ละรายจะต้องตระหนักถึง ภาระหน้าที่ในการประสานงานร่วมกัน มีความเข้าใจและจริงจังต่อกันที่จะแก้ไขปัญหาในเรื่องของ การคุ้มครองผู้บริโภคด้านอาหารและโภชนาการ ซึ่งรัฐจะต้องให้ความสำคัญในเรื่องดังกล่าวนี้ โดยจัดสรรงบประมาณ กำกับเจ้าหน้าที่ และกำหนดนโยบายคุ้มครองผู้บริโภคด้านอาหารและ โภชนาการที่ชัดเจนและเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ การออกกฎหมายที่เอื้ออำนวยให้เกิดบรรยากาศ ทางการคุ้มครองผู้บริโภค ส่งเสริมให้ทุกฝ่ายร่วมกันที่จะให้ข้อมูล ความรู้ความเข้าใจแก่ผู้บริโภค และสุดท้ายคือ การส่งเสริมให้มีองค์กรผู้บริโภคที่เข้มแข็ง เพื่อปกป้องสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้บริโภค

9. สัมภาษณ์ นายวินัย (นามสมมติ)

นายวินัย ปัจจุบันอายุ 49 ปี รัับราชการในตำแหน่งหัวหน้าหน่วยศูนย์วิจัยไขมันและน้ำมัน คณะสหเวชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และประธานชมรมมุสลิมผู้บริโภครองผู้บริโภคร

ผู้วิจัยได้ขอสัมภาษณ์คุณวินัยในเรื่องเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคมุสลิมในสังคมไทยว่า มีการสนองตอบจากรัฐบาลต่อเรื่องการคุ้มครองผู้บริโภคมุสลิมทั้งหลายเป็นไปอย่างไรบ้างนั้น คุณวินัยกล่าวว่า เป็นที่ทราบกันดีว่า อิสลามเป็นศาสนาที่มีผู้นับถืออยู่เป็นจำนวนมากทั่วโลก สำหรับประชากรมุสลิมในประเทศไทยมีจำนวนเท่าไร หรือก็เปอร์เซ็นต์ของประชากรทั้งหมดนั้น ยังเป็นที่ถกเถียงกันไม่จบสิ้น หากประมาณการณโดยตัดค่าอคติทั้งเชิงบวกและเชิงลบออกแล้ว มีความเป็นไปได้ว่าจำนวนประชากรมุสลิมในประเทศไทยคงจะอยู่ในราวไม่ต่ำกว่า 5 ล้านคน ซึ่งถือว่าเป็นชุมชนใหญ่ที่มีสัดส่วนผลประโยชน์ในสังคมไทยค่อนข้างสูง

มุสลิมในสังคมไทยเหล่านี้เป็นผู้บริโภคในความหมายทั้งในทางกฎหมายและทางสังคม ปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้บริโภคในสังคมไทยย่อมจะเป็นปัญหาที่กระทบต่อผู้บริโภคมุสลิมในสังคม อย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น แม้กระทั่งในเรื่องของทัศนคติและความเชื่อต่างๆ มีชาวไทยมุสลิมจำนวนไม่น้อยที่รับเอาความคิดแบบพราหมณ์และผีที่ปนแทรกเป็นชาค้ำอยู่ในสังคมไทยมาไว้กับตนเอง เช่น ชาวไทยมุสลิมจำนวนไม่น้อยที่เชื่อในเรื่องดวง การเสียดาย หอมอู เชื่อเรื่องผีสาวเทวดา ฯลฯ นอกจากนี้ กฎหมายที่กำหนดขึ้นในสังคมยังยึดถือผลประโยชน์ของพลเมืองส่วนใหญ่เป็นหลัก เมื่อพลเมืองส่วนใหญ่มิใช่มุสลิมแล้ว มุสลิมในสังคมไทยซึ่งนับถือศาสนาและยึดถือวัฒนธรรม ที่แตกต่างจากพลเมืองส่วนใหญ่ย่อมจะมีปัญหาอื่นๆ ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการเป็นผู้บริโภค ที่เป็นปัญหากระทบตามไปด้วย นอกเหนือจากปัญหาทั้งหมดแล้ว ยังมีจุดอ่อนด้อยอื่นๆ เกิดขึ้น ในสังคมมุสลิมในประเทศไทยที่เปิดโอกาสให้ธุรกิจการค้าเอาเปรียบผู้บริโภคมุสลิมมากกว่า ผู้บริโภคกลุ่มอื่น ซึ่งสามารถอธิบายสาเหตุได้ด้วยระบบการตลาดยุคใหม่

ในระบบการแข่งขันทางการค้าแบบเสรีนั้น ย่อมเป็นธรรมดาที่ผู้ผลิตและผู้ประกอบการ จะให้ความสำคัญต่อการตลาด (marketing orientation) มากกว่าการผลิต (production orientation) เพราะการบริหารงานทางการตลาดจำเป็นจะต้องให้ความสำคัญต่อผู้บริโภค ซึ่งเป็นหัวใจของกำไร แต่หากผู้ประกอบการค้า พบว่า ผู้บริโภคในสังคมมีการศึกษาค่ากว่ามาตรฐานที่เป็นที่ยอมรับ เช่น มีการศึกษาและความเชื่อทางด้านศาสนาสุดโต่งเกินไป หรือขาดความรู้ทางด้านสามัญชนกลาง

เป็นความไม่ทันโลกยุคใหม่ ขณะเดียวกันหากผู้บริโภคมองมีความแตกต่างภายใน มีปัญหาการรวมตัว เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของตน ทั้งรัฐยังใส่ใจต่อการปกป้องผลประโยชน์ของผู้บริโภคน้อยเช่นนี้ จะเป็นช่องทางให้ธุรกิจการค้าเปลี่ยนทิศทางการจากวัตถุประสงค์ทางสังคมมุ่งสู่วัตถุประสงค์ทางกำไร ในขณะที่เดียวกัน ก็รู้ว่าสังคมของผู้บริโภคในลักษณะเช่นนี้ง่ายที่จะปรับแต่งพฤติกรรมของผู้บริโภค ให้สนับสนุนกิจกรรมกำไรนำศีลธรรมของตนจึงสร้างคุณแห่งความได้เปรียบต่อผู้บริโภคได้มากขึ้น และจากการที่สังคมมุสลิมในประเทศไทยตกอยู่ในสภาพที่กล่าวข้างต้น จึงเฝ้าต่อการแสวงหากำไร ซึ่งกล่าวได้ว่าสังคมมุสลิมเป็นสังคมที่ถูกเอารัดเอาเปรียบได้ง่าย

ด้วยเหตุนี้ มุสลิมในสังคมไทยจึงจะต้องเร่งแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้น แต่ทั้งนี้มิใช่ โดยการต่อต้านพิธีกรรมของคนต่างศาสนา แต่จะต้องเป็นไปด้วยการสร้างความเข้มแข็งทางสังคม ของตนเอง การเร่งส่งเสริมทางการศึกษา รวมถึงการรวมกลุ่มดำเนินกิจกรรมทางสังคมต่างๆ เช่น การคุ้มครองผู้บริโภคมุสลิม ล้วนเป็นหนทางนำไปสู่การสร้างเสริมความเข้มแข็งของสังคมมุสลิมได้ ซึ่งในที่สุดย่อมส่งผลในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่สังคมไทยโดยรวม

โดยหลักการมุสลิมต้องบริโภคผลิตภัณฑ์ที่ฮาลาล ไม่ว่าจะเป็อาหารหรือผลิตภัณฑ์อื่น เมื่อวิทยาการต่างๆ ก้าวหน้าขึ้นอุตสาหกรรมซับซ้อนขึ้น รัฐรวมไปถึงองค์กรในระดับโลก ได้วางระเบียบคุ้มครองผู้บริโภคในด้านผลิตภัณฑ์สินค้าอาหารร่วมกัน ซึ่งในกรณีของอาหารฮาลาล องค์กรทางศาสนาอิสลามในแต่ละประเทศจะเป็นผู้ควบคุมกำกับดูแล ไม่มีประเทศใดหรือสังคมใด ที่ให้องค์กรที่ไม่ใช่องค์กรทางศาสนาอิสลามเข้ามากำกับดูแลการรับรองฮาลาลต่อสถานบริการ และผลิตภัณฑ์สินค้าประเภทอาหารฮาลาล อย่างไรก็ตาม การละเมิดเรื่องฮาลาลก็เกิดขึ้นอยู่บ่อยครั้ง ประเทศไทยมีการละเมิดหรือการสร้าง ความเข้าใจผิดในเครื่องหมายฮาลาลเกิดขึ้นหลายกรณี ปัญหาของการละเมิดตลอดจนการรับรองฮาลาลต่อผลิตภัณฑ์มีอยู่หลายสาเหตุ ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1. เครื่องหมายฮาลาลบนผลิตภัณฑ์สินค้าหรือสถานประกอบการกลายเป็นผลประโยชน์ เนื่องจากประชากรมุสลิมเป็นผู้บริโภคกลุ่มใหญ่ เครื่องหมายฮาลาลจึงเป็นการสร้างความได้เปรียบ ให้เกิดขึ้นกับผลิตภัณฑ์สินค้าต่างๆ เมื่อเป็นเช่นนี้ทำให้เกิดปัญหาเครื่องหมายฮาลาลที่มีคุณภาพต่ำ เพราะการเรียกเก็บผลประโยชน์ของเจ้าหน้าที่ไปจนถึงการใช้เครื่องหมายหรือตราฮาลาลปลอม เช่นกรณีที่ผู้ประกอบการหลายรายในประเทศไทยประทับตราฮาลาลโดยไม่ได้รับการตรวจสอบ หรือกรณีที่ผู้ประกอบการรายหนึ่งได้รับเครื่องหมายฮาลาลจากคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ภายหลังจากไม่ผ่านการตรวจสอบจากสำนักจุฬาราชมนตรี ฯลฯ

2. ปัญหาในเรื่องทางโครงสร้างของสำนักจุฬาราชมนตรี ซึ่งเป็นผู้ออกใบรับรองฮาลาลให้แก่ผู้ประกอบการ มีปัญหาขาดแคลนกำลังเจ้าหน้าที่ เครื่องมือ และงบประมาณในการดำเนินการทำให้เกิดปัญหาเครื่องหมายฮาลาลไม่ได้รับการต่ออายุ หมดยุ อายุ ไม่ได้รับการตรวจสอบติดตามผล บางครั้งผู้ประกอบการได้อาศัยช่องว่าง รวมถึงความอ่อนค้อยในบัญญัติกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค การขาดแคลนนักกฎหมายทางด้านการคุ้มครองผู้บริโภค การขาดแคลนเจ้าหน้าที่ทางวิทยาศาสตร์ ตลอดจนจุดอ่อนในด้านการเป็นสถาบันรับรองผลิตภัณฑ์อาหารฮาลาลที่ยังไม่มีกฎหมายมารองรับ ทำให้ผู้ประกอบการประท้วงเครื่องหมายฮาลาลเองบ้าง การใช้เครื่องหมายฮาลาลที่หมดยุแล้วบ้าง การใช้เครื่องหมายฮาลาลที่ได้รับจากผลิตภัณฑ์หนึ่งนำเอาไปประทับลงในอีกผลิตภัณฑ์หนึ่งบ้าง การใช้เครื่องหมายฮาลาลรวมไปกับทุกผลิตภัณฑ์ที่ใช้ชื่อเดียวกันบ้าง หรือการใช้เครื่องหมายฮาลาลประทับลงในผลิตภัณฑ์สินค้าอาหารทั้งหลายที่เปลี่ยนแปลงส่วนประกอบหรือสูตรไปแล้วบ้าง เหล่านี้ล้วนเป็นผลให้เกิดปัญหาเครื่องหมายฮาลาลที่ค้ำยคุณภาพทั้งสิ้น

3. ปัญหาในการขาดแคลนเจ้าหน้าที่ทางวิชาการและวิทยาศาสตร์ เนื่องจากการรับรองผลิตภัณฑ์ฮาลาลในปัจจุบันเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การอาหารอย่างปฏิเสธไม่ได้ ซึ่งความไม่เข้าใจในความสำคัญของงานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทำให้งานรับรองฮาลาลของสำนักจุฬาราชมนตรีในอดีตที่ผ่านมาไม่เคยมีนักวิทยาศาสตร์เข้าไปร่วม แม้ในปี พ.ศ.2540 จะมีการเชิญนักวิชาการเข้าไปร่วมปรับปรุงงานรับรองฮาลาลสำหรับผลิตภัณฑ์แต่จุฬาราชมนตรีในขณะนั้นคือ นายประเสริฐ มะหะหมัด ได้เสียชีวิตลงในช่วงกลางปี พ.ศ.2540 ทำให้งานดังกล่าวต้องสะดุดหยุดลง หากการปรับปรุงรับรองฮาลาลทำได้ตามเป้าประสงค์ที่ตั้งไว้ การรับรองคุณภาพของเครื่องหมายฮาลาลในประเทศไทยย่อมจะเป็นที่ยอมรับได้ในทางสากล นอกจากนี้ ปัญหาการขาดแคลนนักวิชาการและนักวิทยาศาสตร์ในอดีต ทำให้เกิดคำถามขึ้นมากมาย เช่น ผงชูรสที่ได้เครื่องหมายฮาลาลแท้จริงมีองค์ประกอบของสัตว์หรือไม่(ทั้งทางตรงและทางอ้อม) น้ำส้มสายชูกลั่นฮาลาลหรือไม่ในเมื่อผลิตโดยใช้แอลกอฮอล์ หรือในกรณีของสารอิมิตซิฟายเออร์ใช้ในหลายผลิตภัณฑ์มาจากกลีเซอรีนที่ได้จากสัตว์ฮาลาลหรือไม่ สารผสมเครื่องคัมทั้งหลายมีส่วนประกอบของแอลกอฮอล์เป็นตัวยุหรือไม่มี หรือคำถามที่ว่าควรจะให้การรับรองฮาลาลต่อเจลาตินในผลิตภัณฑ์ชาหรือไม่ ฯลฯ คำถามเหล่านี้เกิดขึ้นเสมอซึ่งนักวิชาการจะต้องเป็นผู้ที่ตอบในกรณีที่ต้องสงสัย จำเป็นต้องตรวจสอบทางเคมีและเภสัชวิทยา ดังนั้น ความร่วมมือระหว่างสำนักจุฬาราชมนตรีหรือหน่วยงานอื่นซึ่งออกใบรับรองฮาลาลกับหน่วยงานทางวิชาการด้านที่เกี่ยวข้องจึงเป็นความจำเป็น ในขณะที่ยังไม่มีความร่วมมือทางด้านนี้ ปัญหาความค้ำยคุณภาพของเครื่องหมายฮาลาลของประเทศไทยจึงยังคงค้างอยู่

4. ปัญหาการตีความในเรื่องฮาลาลและฮาวอม ซึ่งนักวิชาการศาสนาตีความแตกต่างกัน ทั้งส่วนที่เป็นนิกายต่างกันหรือแม้กระทั่งนิกายเดียวกัน แต่ต่างมีซฮับหรือแม้กระทั่งมีซฮับเดียวกัน เช่น ในเรื่องของการใช้ไฟฟ้าช็อคไก่ก่อนการเชือดซึ่งประเทศไทยและบรูไนมีความเห็นต่างกัน หรือการใช้สารประกอบอาหารหลายตัวซึ่งมาเลเซียและซาอุดีอาระเบียมีความเห็นไม่เหมือนกัน ปัญหาการตีความที่ต่างกันเช่นนี้ สร้างปัญหาให้กับการออกใบรับรองฮาลาลในประเทศไทยด้วย อย่างแน่นอน

5. ปัญหาของการก้าวก่าจากหน่วยงานบางหน่วยในภาครัฐ เนื่องจากเครื่องหมายฮาลาล กลายเป็นกลยุทธ์ส่งเสริมด้านการตลาดสำหรับผลิตภัณฑ์ฮาลาล ทำให้มีบางหน่วยงานในภาครัฐ เห็นประโยชน์ในการส่งเสริมเครื่องหมายฮาลาล จนบางครั้งเกิดความพยายามที่จะเข้ามาจัดระเบียบ หรือกระทั่งพยายามนำไปดำเนินการเอง บางครั้งก็เป็นการชี้นำการทำงานเกี่ยวกับในเรื่องดังกล่าว ทำให้ทิศทางของการออกใบรับรองฮาลาลซึ่งควรเป็นเรื่องของงานการคุ้มครองผู้บริโภคกลับกลายเป็นงานที่เอื้อประโยชน์ต่อผู้ผลิตเพียงฝ่ายเดียว ซึ่งปัญหาการก้าวก่างานในลักษณะนี้เกิดขึ้นบ่อย ทำให้ในที่สุดได้นำไปสู่การชักชวนให้องค์กรมุสลิมอื่นๆ ทำการออกใบรับรองฮาลาลแข่งขันกับสำนักจุฬาราชมนตรี จนอาจสร้างปัญหาในการควบคุมคุณภาพในอนาคตขึ้นได้

6. ความสำคัญของเครื่องหมายฮาลาลที่เพิ่มขึ้นอย่างมากในแวดวงการค้าโลกปัจจุบัน ทำให้ “Codex Alimentarius” ซึ่งเป็นหน่วยงานของ FAO/WHO ได้วางมาตรฐานในเรื่องการออกใบรับรองฮาลาล (Halal Certification) เพื่อให้บังคับใช้กับประเทศสมาชิก 151 ประเทศทั่วโลก การดำเนินงานในเรื่องเครื่องหมายฮาลาลดังกล่าวนี้ได้สำเร็จเสร็จสิ้นเมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ.2540 ซึ่งภายหลังจากนั้นแล้ว ประเทศไทยจะต้องใช้มาตรฐานในเรื่องของการประทับตราฮาลาล หรือคำ และเครื่องหมายที่มีความหมายทำนองเดียวกันนั้นคือมุสลิมบริโกลได้เช่นเดียวกับที่ทั่วโลกใช้ และจากนั้นประเทศไทยจะต้องยอมรับเครื่องหมายฮาลาลจากต่างประเทศ ขณะเดียวกันนั้น ก็ต้องสร้างคุณภาพของเครื่องหมายฮาลาลให้ต่างประเทศยอมรับ นอกจากเรื่อง Codex Halal แล้ว กลุ่มประเทศอาเซียนยังมีความพยายามที่จะใช้เครื่องหมายฮาลาลร่วมกัน ซึ่งจะเห็นได้ว่า มาตรฐานของเครื่องหมายฮาลาลได้เป็นกลายเรื่องในระดับระหว่างประเทศหรือนานาชาติไปแล้ว ซึ่งความสำเร็จในเรื่องการดำเนินงานร่วมกันของอาเซียน จะเป็นประโยชน์ต่อประเทศภาคีโดยรวม ส่วนในเรื่องที่ว่าประเทศไทยจะได้ประโยชน์เท่าไรนั้น ก็ย่อมขึ้นกับความพร้อมและวิสัยทัศน์ของ รัฐในแต่ละประเทศ สำหรับประเทศไทยนั้นแม้จะยังห่างไกลและเสียเปรียบในหลายด้าน แต่ก็เชื่อว่า จะแก้ไขสถานการณ์ให้ดีขึ้นไม่ได้

สิ่งที่ประเทศไทยได้ทำและกำลังจะทำต่อไปในอนาคตคือในส่วนของสำนักจุฬาราชมนตรี ได้มีการปรับปรุงงานด้านการรับรองฮาลาลตามประกาศของสำนักจุฬาราชมนตรี ฉบับที่ 1/2540 แต่งตั้งคณะกรรมการที่ประกอบไปด้วยนักการศาสนา นักวิชาการหลายสาขา นักการอุตสาหกรรม สื่อมวลชนมุสลิม ขึ้นมาเพื่อปรับปรุงระบบวางโครงสร้างการดำเนินงานขึ้นมาใหม่

โดยคณะกรรมการการศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร ได้อภิปรายกันในเรื่องงานการคุ้มครองผู้บริโภคในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับศาสนา เมื่อวันที่ 19 มิถุนายน พ.ศ.2540 โดยมีเรื่องของมาตรฐานฮาลาลพ่วงเข้าไปด้วย ให้ทางกรมปศุสัตว์วางมาตรการดูแลโรงฆ่าสัตว์ ให้เป็นไปตามมาตรฐานฮาลาลสากล สำนักงานมาตรฐานอุตสาหกรรมกำลังศึกษาความเป็นไปได้ในการวางมาตรฐานฮาลาลในประเทศให้สอดคล้องกับมาตรฐานฮาลาลของโคเค็กซ์ ฯลฯ

หน่วยงานสำคัญที่ได้ประโยชน์จากการวางมาตรฐานฮาลาลคือ กรมส่งเสริมการส่งออก เพราะมาตรฐานฮาลาลดังกล่าวนี้เป็นสิ่งที่มีคุณค่าต่อผลิตภัณฑ์สินค้าอาหารฮาลาลส่งออกอย่างมาก ความช่วยเหลือของกรมในลักษณะที่ไม่ซีน่า และเข้าใจวิถีชีวิตมุสลิม รวมไปถึงวัฒนธรรมอิสลาม จะเป็นประโยชน์ต่อการวางมาตรฐานฮาลาลไม่น้อย แต่การใช้ชื่อ “Muslim” แทนที่จะเป็น “Halal” สำหรับเทศกาลอาหารนานาชาติของกรมส่งเสริมการส่งออกที่ได้จัดขึ้นในช่วงปลายปี พ.ศ.2540 เป็นหนึ่งตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่า ระเบียบการปฏิบัติการของกรมส่งเสริมการส่งออกดังกล่าวนี้ ยังมีความไม่เข้าใจในประเด็นศาสนา วัฒนธรรมอิสลาม และความอ่อนไหวทางสังคมมุสลิมมากนัก เพราะงานวางมาตรฐานฮาลาลในประเด็นทางศาสนานั้นเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนอย่างมาก ต้องการคนที่มีความรู้ความเข้าใจในปัญหา มีความรู้คู่คุณธรรม และมีความศรัทธาในศาสนา แต่ปรากฏว่าเรายังมีความเข้าใจในเรื่องมาตรฐานฮาลาลค่อนข้างน้อยมากเมื่อเทียบกับประเทศอื่นๆ และโดยข้อเท็จจริงแล้วประเด็นการละเมิดในทางศาสนานั้นค่อนข้างเป็นนามธรรมจับต้องไม่ได้ ซึ่งต่างจากการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคในประเด็นอื่น เรื่องราวเช่นนี้ อาจเป็นปัญหาให้เครื่องหมายฮาลาลจากประเทศอื่นที่ได้มาตรฐานกว่าเข้ามาแทรกแซงแทนที่เครื่องหมายฮาลาลของประเทศไทย และในท้ายที่สุดแล้ว ผู้ที่เสียประโยชน์คือ สังคมไทยโดยรวม

ดังนั้น ผู้ที่จะแก้ไขปัญหาระบบการวางมาตรฐานฮาลาลนี้ได้คือองค์กรมุสลิมในประเทศไทย ซึ่งได้แก่ สำนักจุฬาราชมนตรี คณะกรรมการอิสลามแต่ละจังหวัด องค์กรพัฒนาเอกชนของมุสลิม รวมถึงไปกลุ่มคุ้มครองผู้บริโภคมุสลิมต่างๆ ซึ่งยังเต็มไปด้วยความหวังที่จะได้รับเกียรติจากภาครัฐ ซึ่งรัฐบาลจำเป็นต้องให้ความสำคัญ โดยให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนในด้านงบประมาณ

คองทั้งสำนักจุฬาราชมนตรี คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด หน่วยราชการต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นกรมปศุสัตว์ สำนักคณะกรรมการอาหารและยา กรมส่งเสริมการค้าส่งออก รวมถึงมหาวิทยาลัยต่างๆ ที่เกื้อหนุนการดำเนินงานในด้านการวางมาตรฐานฮาลาลนี้ ซึ่งอาจต้องให้ความช่วยเหลือมากขึ้น และเป็นระบบมากยิ่งขึ้น และสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ ตัวบทกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานฮาลาลที่เป็นสากลรวมไปถึงการปกป้องคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคมุสลิมทางด้านอาหารและโภชนาการ เพราะในสภาพความเป็นจริงแล้วนั้น มีผลิตภัณฑ์เป็นจำนวนมากที่มุสลิมหลายคนบริโภคเข้าไปโดยไม่ใส่ใจในความสำคัญของเครื่องหมายฮาลาล เพราะเข้าใจเอาเองว่าฮาลาลอย่างแน่นอนอยู่แล้ว เช่น ก๋วยเตี๋ยวลูกชิ้นปลา บะหมี่ซอง ข้าวสาร เกลือ น้ำส้มสายชู เครื่องปรุงรส อาหารทะเล ฯลฯ ซึ่งรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับทางด้านสาธารณสุขจะต้องสร้างความรู้และความเข้าใจ ตลอดจนทำการตรวจสอบ หากทำได้ควรจัดให้มีการแนะนำให้ผู้บริโภคใส่ใจต่อเครื่องหมายฮาลาลบนผลิตภัณฑ์ให้มากขึ้น เพื่อกระตุ้นให้ผู้ประกอบการตระหนักถึงความสำคัญของเครื่องหมายฮาลาลที่ถูกต้อง อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพของการรับรองฮาลาลในที่สุด

นอกจากนี้ สิ่งหนึ่งที่หน่วยงานภาครัฐในด้านอาหารและโภชนาการควรให้ความสนใจ คือ การกระตุ้นและผลักดันให้เกิดบรรยากาศของการรับรองฮาลาลในสถานบริการสาธารณะต่างๆ เช่น ร้านอาหาร โรงพยาบาล สถานที่ทำงาน โรงเรียน ส่วนราชการต่างๆ สถานีรถไฟ สถานีขนส่ง สนามบิน และสถานบริการอื่นๆ เป็นต้น อาจจะโดยการผลักดันถึงสถานบริการต่างๆ โดยตรง หรือผลักดันหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง หรือให้ความร่วมมือประสานกับสำนักจุฬาราชมนตรี ในการตรวจสอบและออกใบรับรองฮาลาล ทั้งนี้เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้บริโภคมุสลิมทั้งหลาย โดยไม่ต้องหาร้านอาหารมุสลิมอย่างลำบากดังที่เป็นอยู่ปัจจุบัน ทั้งยังเป็นการสร้างความพึงพอใจให้มุสลิมเกิดความรู้สึกว่าได้รับการดูแลเอาใจใส่จากรัฐในการเป็นสมาชิกส่วนหนึ่งของสังคม

ส่วนในด้านมาตรการเรียกคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคมุสลิม รัฐบาลควรให้ความสนใจ ผลักดันให้เกิดการออกกฎหมาย และระเบียบทางสังคมต่างๆ เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคมุสลิม ในด้านที่เกี่ยวกับประเด็นศาสนา กรณีดังกล่าว คณะกรรมการการศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม ได้มีความสนใจและตื่นตัวมากขึ้นในอันที่จะ หมายมาตรการในการคุ้มครองผู้บริโภคมุสลิมที่ถูก ละเมิดทางด้านความเชื่อ ศาสนา และวัฒนธรรม และสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือรัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องทำความเข้าใจประเด็นในศาสนาเรื่องฮาลาลฮารอมให้มากขึ้น เนื่องจากการคุ้มครองสิทธิทางด้านนี้บางครั้งไม่อาจนำกฎหมายมาใช้ได้ จำเป็นต้องใช้กฎเกณฑ์ศาสนาตัดสินและสร้างความเชื่อถือให้กับผู้บริโภคมุสลิม

10. สัมภาษณ์ นายสุเทพ (นามสมมติ)

นายสุเทพ ปัจจุบันอายุ 51 ปี เป็นผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับกิจการส่งออกอาหารฮาลาล ประเภทไก่สดแช่แข็งของบริษัทเอกชนยักษ์ใหญ่แห่งหนึ่ง

คุณสุเทพได้กรุณาเล่าให้ผู้วิจัยทราบถึงความสำคัญของอุตสาหกรรมค่านอาหารฮาลาลว่า อุตสาหกรรมอาหารเป็นอุตสาหกรรมสาขาหนึ่งที่ทำรายได้ให้กับประเทศไทยในการส่งออก เป็นจำนวนมาก และในประเภทของผลิตภัณฑ์สินค้าอาหารที่ประเทศไทยได้ส่งออกสู่ตลาดโลกนั้นมีผลิตภัณฑ์สินค้าอาหารที่ผลิตขึ้นเพื่อผู้บริโภคที่เป็นมุสลิมโดยเฉพาะ ผลิตภัณฑ์สินค้าอาหารนี้มีชื่อเรียกว่า “อาหารฮาลาล” ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์อาหารที่ไม่มีส่วนประกอบของสิ่งต้องห้ามตามหลักการและบทบัญญัติของศาสนาอิสลาม โดยตลาดส่งออกผลิตภัณฑ์อาหารสำหรับผู้บริโภคมุสลิมนี้ ถือได้ว่ามีความสำคัญเป็นตลาดที่มีความสำคัญ เนื่องจากประชากรโลกประมาณร้อยละ 25 หรือประมาณ 1 ใน 4 ของโลกเป็นมุสลิม ดังนั้น ความต้องการบริโภคผลิตภัณฑ์สินค้าอาหารฮาลาลย่อมเป็นที่ต้องการสูง

ตลาดในประเทศกลุ่มมุสลิม เช่น ตลาดในประเทศแถบตะวันออกกลาง นับเป็นตลาดที่มีศักยภาพและความต้องการบริโภคผลิตภัณฑ์สินค้าอาหารฮาลาลสูง โดยกลุ่มประเทศมุสลิมเหล่านี้จัดเป็นตลาดใหม่ที่มีศักยภาพมากที่ประเทศไทยควรให้ความสนใจและไม่ควรมองข้ามความสำคัญ เนื่องจากประเทศไทยนั้น ไม่ยังสามารถที่จะพึ่งพาหรือเน้นความสำคัญของตลาดคู่ค้าที่สำคัญ เช่น ตลาดของสหรัฐอเมริกา แคนาดา และประเทศในกลุ่มยุโรป (EU) รวมทั้งตลาดของญี่ปุ่นได้ต่อไป เพราะประเทศที่พัฒนาแล้วเหล่านี้นับวันยังมีมาตรการกีดกันทางการค้า (Trade Barrier) เพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะข้อกีดกันทางการค้าในด้านคุณภาพของสินค้าอาหารที่มีทุกขณะ ดังนั้น การขยายตลาดส่งออกผลิตภัณฑ์สินค้าอาหารฮาลาลจึงน่าที่จะเป็นหนทางหนึ่งในการลดความเสี่ยงในด้านการค้า และยังเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับประเทศไทยได้อีกทางหนึ่งด้วย

จากประสบการณ์ในด้านการส่งออกผลิตภัณฑ์สินค้าอาหารฮาลาลประเภทไก่สดแช่แข็งของประเทศไทยในตลาดกลุ่มประเทศที่มีประชากรมุสลิม โดยเฉพาะตลาดในกลุ่มประเทศแถบตะวันออกกลางที่ผ่านมา นั้น สรุปได้ว่าการส่งออกไก่สดแช่แข็งของประเทศไทยเริ่มมีการส่งออกครั้งแรกในปี พ.ศ. 2516 และได้มีปริมาณการส่งออกที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนกระทั่งปี พ.ศ. 2536 การส่งออกเริ่มลดต่ำลง เนื่องจากประเทศไทยต้องเผชิญกับการแข่งขันและการกีดกันทางการค้า

จากประเทศผู้นำเข้ารายใหญ่ ดังนั้น ประเทศไทยจึงต้องการที่จะขยายตลาดส่งออกไก่สดแช่แข็ง โดยผลิตภัณฑ์ไก่สดแช่แข็งที่ได้รับเครื่องหมายฮาลาลเป็นผลิตภัณฑ์อาหารที่ทำให้ประเทศไทยสามารถขยายตลาดและเพิ่มตลาดการส่งออกได้ ผลิตภัณฑ์ไก่สดแช่แข็งที่ได้รับเครื่องหมายฮาลาลมีความแตกต่างจากไก่สดแช่แข็งโดยทั่วไปในขั้นตอนการฆ่าชำแหละ โดยผลิตภัณฑ์ไก่สดแช่แข็งที่ได้รับเครื่องหมายฮาลาลจะต้องมีกรรมวิธีในการฆ่าที่ถูกต้องตามหลักการของศาสนาอิสลาม ซึ่งบทบัญญัติของศาสนาอิสลามเกี่ยวกับอาหารฮาลาลได้มีกล่าวไว้ในคัมภีร์อัล-กุรอานและหะดีษ ซึ่งเป็นหน้าที่ที่มุสลิมทุกคนต้องปฏิบัติตามหลักการและบทบัญญัติที่พระเจ้าทรงกำหนดไว้ บทบัญญัติเกี่ยวกับอาหารฮาลาลดังกล่าวจะเป็นเรื่องของการบ่งชี้ไปว่าอาหารอะไรเป็นสิ่งอนุมัติ หรือเป็นสิ่งต้องห้าม นอกจากนี้ บทบัญญัติเกี่ยวกับอาหารฮาลาลยังรวมถึงวิธีการเชือดหรือฆ่าสัตว์ตามหลักการของอิสลาม ซึ่งในการผลิตไก่สดแช่แข็งของประเทศไทยที่ได้รับเครื่องหมายฮาลาลนั้น จะต้องได้รับการรับรองว่ามีการผลิตที่ถูกต้องตามหลักการของศาสนาอิสลาม โดยจะมีการพิจารณาตรวจสอบและออกใบรับรองโดยสำนักจุฬาราชมนตรี ดังนั้น ผลิตภัณฑ์ประเภทไก่สดแช่แข็งที่ส่งไปยังประเทศมุสลิมจำเป็นต้องมีการจัดเตรียมใบรับรองความถูกต้องตามหลักศาสนาอิสลาม (Halal Certificate) และจะต้องมีการระบุเครื่องหมายฮาลาลที่กล่องและถุงที่ใช้บรรจุผลิตภัณฑ์ด้วย ซึ่งถือเป็นสิ่งจำเป็นในการส่งออกไปยังประเทศมุสลิมอย่างมาก

นอกจากนี้ จากการวิเคราะห์การส่งออกผลิตภัณฑ์อาหารฮาลาลประเภทไก่สดแช่แข็ง โดยการเปรียบเทียบอุปสงค์การนำเข้าผลิตภัณฑ์ไก่สดแช่แข็งของตลาดมุสลิมในประเทศแถบตะวันออกกลางจากประเทศไทยและประเทศคู่แข่งกันพบว่า ตัวแปรที่มีผลต่อส่วนแบ่งตลาดอาหารประเภทไก่สดแช่แข็งของไทยและประเทศคู่แข่งกันในตลาดกลุ่มประเทศมุสลิมในตะวันออกกลาง ได้แก่ ราคาเปรียบเทียบระหว่างไก่สดแช่แข็งที่นำเข้าจากประเทศไทยกับประเทศซึ่งเป็นคู่แข่งกัน รายได้ประชาชาติของประเทศมุสลิมต่างๆ ในตะวันออกกลาง ราคาเนื้อสัตว์ที่ใช้ทดแทนเนื้อไก่ (เนื้อวัวและเนื้อแกะ) ที่กลุ่มประเทศมุสลิมในตะวันออกกลางนำเข้า รสนิยมของผู้บริโภคมุสลิมที่เปลี่ยนแปลงไปตามเวลา ซึ่งพบว่าประเทศไทยจะได้เปรียบประเทศคู่แข่งกัน โดยมีส่วนแบ่งตลาดเพิ่มมากขึ้นมากกว่าประเทศคู่แข่งกัน เมื่อราคาไก่สดแช่แข็งที่นำเข้าจากประเทศไทยมีราคาลดลง โดยเปรียบเทียบกับประเทศคู่แข่งกัน เมื่อภาวะเศรษฐกิจของกลุ่มประเทศมุสลิมในตะวันออกกลางอยู่ในช่วงภาวะเศรษฐกิจถดถอย และถ้าราคาเนื้อสัตว์อื่นๆ ที่ใช้ทดแทนเนื้อไก่ที่กลุ่มประเทศมุสลิมในตะวันออกกลางนำเข้ามีราคาเพิ่มขึ้น ตลอดจนเมื่อรสนิยมของผู้บริโภคในกลุ่มประเทศมุสลิมในตะวันออกกลางมีความต้องการบริโภคไก่สดแช่แข็งโดยทั่วไปเพิ่มขึ้นตามเวลา

จากการที่เมื่อรายได้ประชาชาติของกลุ่มประเทศมุสลิมในแถบตะวันออกกลางเพิ่มขึ้น ส่งผลให้ความได้เปรียบในส่วนแบ่งตลาดไก่สดแช่แข็งของไทยลดลงมากกว่าประเทศคู่แข่งนั้น อาจเนื่องมาจากเหตุผลที่ว่า เมื่อประเทศมุสลิมในตะวันออกกลางมีรายได้ประชาชาติเพิ่มมากขึ้น มีผลให้ประชาชนหรือผู้บริโภคในกลุ่มประเทศมุสลิมดังกล่าวอาจปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริโภค เช่น อาจมีความต้องการที่จะรับประทานอาหารนอกบ้านเพิ่มขึ้น เพื่อเพิ่มความความสะดวกสบาย ซึ่งร้านอาหารเหล่านี้ส่วนใหญ่ต้องการไก่แปรรูปพร้อมรับประทาน เนื่องจากผลิตภัณฑ์อาหาร ที่ผ่านการแปรรูปต่างๆ แล้วนั้น สามารถที่จะช่วยลดต้นทุนค่าใช้จ่ายในด้านการปรุงอาหาร ช่วยลดต้นทุนในด้านการจ้างแรงงาน และผลิตภัณฑ์ที่ผ่านการแปรรูปยังสามารถปรุงเป็นอาหารได้ สะดวกรวดเร็วมากกว่าไก่สดแช่แข็งทั้งตัว ซึ่งประเทศไทยมีการส่งออกไก่สดแช่แข็งทั้งตัว ไปยังประเทศตะวันออกกลางเพียงประเภทเดียว ดังนั้น เมื่อรายได้ของผู้บริโภคในกลุ่มประเทศมุสลิมในแถบตะวันออกกลางเพิ่มมากขึ้น จึงมีผลทำให้การนำเข้าไก่สดแช่แข็งจากประเทศไทย ซึ่งเป็นประเภทไก่สดแช่แข็งทั้งตัวลดลง

เมื่อพิจารณาโดยรวม การส่งออกไก่สดแช่แข็งของประเทศไทยไปยังกลุ่มประเทศมุสลิม ในแถบตะวันออกกลางยังต้องแข่งขันกับประเทศคู่แข่งอื่น ๆ อีกมากในด้านของส่วนแบ่งตลาด เนื่องจากประเทศไทยเป็นตลาดใหม่ซึ่งผู้ส่งออกบางรายอาจยังไม่มี ความเข้าใจเพียงพอในเรื่องของ ตลาดส่งออกในกลุ่มประเทศมุสลิมนี้ จึงทำให้คุณภาพและรูปแบบของผลิตภัณฑ์สินค้าอาหาร ที่ประเทศไทยส่งออกนั้นยังไม่เป็นที่เชื่อมั่นหรือเป็นที่ต้องการของผู้บริโภคมุสลิมในแต่ละประเทศ ดังนั้น ถ้าผู้ประกอบการด้านการส่งออกมีความรู้และความเข้าใจในขั้นตอนกระบวนการผลิต ในผลิตภัณฑ์สินค้าอาหารฮาลาลให้สอดคล้องคลึงกับความต้องการของผู้บริโภคมุสลิมแล้วนั้น ย่อมทำให้การส่งออกผลิตภัณฑ์สินค้าอาหารฮาลาลของประเทศไทยในกลุ่มประเทศมุสลิมเหล่านี้ ประสบผลสำเร็จ ซึ่งสามารถนำเงินตราเข้าประเทศได้อีกทางหนึ่ง

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์สมมติฐานที่ตั้งไว้

1. จากผลการวิเคราะห์ในส่วนของบทบัญญัติเกี่ยวกับการบริโภคอาหารของศาสนาอิสลามพบว่า ศาสนาอิสลามมีบทบัญญัติต่างๆ เกี่ยวกับการบริโภคอาหารที่ชัดเจน ละเอียดย และเข้มงวด ทั้งนี้เนื่องจากศาสนาอิสลามเป็นศาสนาที่มีบทกำหนดเกี่ยวกับความเชื่อและการปฏิบัติในด้านต่างๆ ไว้อย่างชัดเจนและละเอียดเกือบทุกแง่มุม ที่เกี่ยวกับการดำรงชีวิตของผู้ที่นับถือคัมภีร์อัล-กุรอาน ซึ่งถือว่าเป็นแหล่งที่รวบรวมคำตรัสของพระเจ้าผู้เป็นเจ้าก็ได้มีการบรรจุไว้ซึ่งคำสอนทั้งที่เกี่ยวกับจริยศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และมานุษยศาสตร์ รวมทั้งมีคำสอนที่เป็นข้อปฏิบัติต่างๆ ในชีวิตประจำวัน มีคำสอนที่เกี่ยวกับทั้งในโลกนี้และโลกหน้า มีทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ซึ่งได้กำหนดรูปแบบพฤติกรรมของมุสลิมไว้อย่างมั่นคง ทำให้มีการปฏิบัติเป็นแบบฉบับที่แน่นอนเมื่อเป็นเช่นนี้วัฒนธรรมกับศาสนาก็คือเรื่องเดียวกันแยกกันไม่ออก เพราะส่วนหนึ่งของศาสนา (อิสลาม) คือ แนวทางการดำรงชีวิตที่สังคม (มุสลิม) ถือว่าถูกต้อง ซึ่งถ้าพิจารณาโดยมองอีกแง่หนึ่ง ศาสนาอิสลามก็คือวัฒนธรรมของสังคมมุสลิมนั่นเอง เพราะฉะนั้น ถ้าจะว่ากันโดยหลักการแล้ว การเปลี่ยนแปลงเนื้อหาของวัฒนธรรมที่มุสลิมยึดถือปฏิบัติจึงเท่ากับเป็นการเปลี่ยนแปลงเนื้อหาของศาสนาอิสลามนั่นเอง ดังนั้น การแก้ไขเปลี่ยนแปลงเนื้อหาในส่วนหลักการและบทบัญญัติของศาสนาอิสลามจึงกระทำมิได้ นอกจากจะต้องปฏิบัติตามหลักการและบทบัญญัติโดยตรงแล้ว มุสลิมยังได้รับอิทธิพลจากขนบธรรมเนียมประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาตั้งแต่ดั้งเดิมจนไม่สามารถที่จะแยกออกจากกันได้ว่า ส่วนใดคือหลักการและบทบัญญัติของศาสนาโดยตรง และส่วนใดคือวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งได้หลอมรวมเข้าด้วยกันจนกลายเป็นวิถีชีวิตซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้ถือเป็นเอกลักษณ์ของมุสลิมและเป็นลักษณะเด่นที่ชัดเจนยิ่ง โดยตามหลักการอิสลามถือว่าบทบัญญัติของศาสนาอิสลาม เป็นบัญญัติของพระเจ้าผู้เป็นเจ้าที่ครอบคลุมชีวิตของมนุษย์ในทุกๆ ด้าน สำหรับอิสลามแล้ว อำนาจอธิปไตยถือว่าเป็นของพระเจ้าแต่เพียงผู้เดียวเท่านั้นที่จะกำหนดแนวทางการปฏิบัติของมนุษย์ มนุษย์มีหน้าที่เป็นเพียงผู้สืบเจตนารมณ์พระเจ้าผู้เป็นเจ้าในการนำบัญญัติของพระองค์มาปฏิบัติ จะเอาบัญญัติอื่นหรือกำหนดบัญญัติเอง มาใช้แทนไม่ได้

แต่ถึงอย่างไรก็ตาม เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงตามสภาพแวดล้อมขึ้น มนุษย์ก็สามารถที่จะเปลี่ยนแปลงแก้ไข หรือกำหนดแนวทางปฏิบัติเพื่อให้มีความเหมาะสมกับสถานการณ์และเวลาได้ เพียงแต่จะต้องกระทำให้สอดคล้องกับหลักการและคำสอนของศาสนาอิสลาม ซึ่งโดยปกติแล้วหลักการและคำสอนของอิสลามมีแหล่งที่มาจากสองทางด้วยกัน คือ 1. มาจากพระคัมภีร์อัล-กุรอาน ซึ่งถือว่าเป็นบัญญัติของพระเจ้า (อัลลอฮ์) ทั้งในแง่ของหลักการและเนื้อหา 2. มาจากสุนนะห์

หรือแบบฉบับของท่านศาสดามูฮัมหมัด ซึ่งถือว่าเป็นแนวทางในการปฏิบัติที่ถูกต้องสำหรับมุสลิม ถ้าในกรณีที่ไม่ปรากฏในคัมภีร์อัล-กุรอานและหะดีษ เพื่อมาปรับใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติแล้ว อิสลามอนุญาตให้มนุษย์สามารถกำหนดขึ้นได้ โดยการอนุมานจากแหล่งที่มาทั้งสองดังกล่าว ซึ่งในการอนุมานนี้มีหลักปฏิบัติอยู่ 2 ประการคือ 1. การใช้เหตุผลให้ดีที่สุด เหตุผลดังกล่าวในที่นี้ จะต้องตั้งอยู่บนมาตรฐานและเจตนารมณ์ของอิสลาม ซึ่งทางนิติศาสตร์อิสลามเรียกว่า “อิจตีฮาด” 2. การใช้มติของหลายคน หมายความว่า การใช้เหตุผลตามครรลองของอิสลามแต่เพียงอย่างเดียว อาจจะยังไม่เป็นการเพียงพอ จึงจำเป็นจะต้องให้มีความสอดคล้องต้องกันในเหตุผลดังกล่าว ระหว่างบุคคลหลายๆ คน หรือการมีมติร่วมกันนั่นเอง ซึ่งทางนิติศาสตร์อิสลามเรียกว่า “อิจมา” ซึ่งในการพิจารณาหาเหตุผลและความคิดเห็นที่สอดคล้องต้องกันในการกำหนดแนวทางการปฏิบัติเพิ่มเติมจากอัล-กุรอานและหะดีษ จะต้องกระทำโดยผู้ที่มีความรู้และมีคุณธรรม มิใช่มติสาธารณะ ซึ่งนักปราชญ์อิสลามหลายท่านได้กำหนดเงื่อนไขต่ำสุดสำหรับผู้ที่ทำหน้าที่ตีความและปรับใช้ กฎของพระผู้เป็นเจ้าไว้ 3 ประการ ดังนี้

1. จะต้องเป็นบุคคลที่มีความรอบรู้ในคัมภีร์อัล-กุรอานและแบบฉบับของท่านศาสดา อย่างละเอียดลึกซึ้ง
2. จะต้องเป็นบุคคลที่มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในข้อปัญหาหรือสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งจะต้องปรับใช้หรือตีความตามกฎหมายอิสลาม
3. จะต้องเป็นบุคคลที่มีคุณธรรมสูง

การถือนมติของนักปราชญ์อิสลามหรืออิจมานี้เป็นการปฏิบัติตามความมุ่งหมายของศาสนา ดังข้อความตอนหนึ่งในหะดีษที่ว่า “เป็นหน้าที่ของท่านที่ต้องพึงปฏิบัติตามเสียดังมากที่สุด” และยิ่งไปกว่านั้นยังปรากฏหลักฐานตามคัมภีร์อัล-กุรอานเพิ่มเติมอีกว่า “จงปฏิบัติตามพระผู้เป็นเจ้า จงปฏิบัติตามพระศาสนา และจงปฏิบัติตามบางคนจากพวกของสุเจ้าผู้ซึ่งมีความเข้าใจ” ดังนั้น หากปัญหาใดไม่มีบันทึกปรากฏอยู่ในคัมภีร์อัล-กุรอาน หรือไม่มีบันทึกไว้ในหะดีษแล้ว มุสลิมจะต้องยึดถือตามมติของปราชญ์อิสลาม (อิจมา) ซึ่งมติดังกล่าวนั้นจะต้องไม่ขัดต่อหลักการและบทบัญญัติที่อยู่ในคัมภีร์อัล-กุรอานและหะดีษเป็นแนวทางในการพิจารณาต่อไป

นอกจากนี้ อิสลามยังเปิดโอกาสให้นักวิชาการสามารถนำปัญหาที่จะต้องตีความ ไปวิเคราะห์เปรียบเทียบกับหลักการเดิมที่เคยมีมาก่อน โดยการยึดถือความหมายและเจตนารมณ์ของหลักการเดิมมาเทียบเคียงกับประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้อง จากนั้นจึงนำมาสรุปเป็นข้อกำหนดเพื่อใช้ในการปฏิบัติต่อไป อาทิ ปัญหาเกี่ยวกับสิ่งมีนเมาบางอย่าง เช่น เฮโรอีน โคเคน ชาบ้า ฯลฯ

ซึ่งมิได้มีระบุไว้ในคัมภีร์อัล-กุรอานและหะดีษ อีกทั้งไม่เคยมีมติในเรื่องนี้ไว้เป็นนิจมาก่อน เมื่อเป็นเช่นนี้ นักปราชญ์หรือนักวิชาการอิสลามอาจนำไปเปรียบเทียบกับในเรื่องน้ำเมาหรือสุรา ที่เป็นสิ่งต้องห้ามอย่างชัดเจนตามคัมภีร์อัล-กุรอานและหะดีษ ซึ่งกฎของการกียาสนี้จะนำมาใช้ได้ก็ต่อเมื่อไม่มีบทบัญญัติในคัมภีร์อัล-กุรอานหรือหะดีษ เพราะแท้จริงบทบัญญัติในคัมภีร์อัล-กุรอานหรือหะดีษย่อมมีความสำคัญเหนือกว่าการกียาส ฉะนั้นจึงไม่อาจที่จะนำการกียาสมาลงล้างบทบัญญัติในคัมภีร์อัล-กุรอานหรือหะดีษได้ ไม่ว่าในกรณีใดก็ตาม และจะต้องใช้ความระมัดระวังมิให้การกียาสดังกล่าวนั้นไปละเมิดหรือล่วงล้ำบทบัญญัติของคัมภีร์อัล-กุรอานหรือหะดีษ ฉะนั้น การกียาสนี้จึงได้รับการอนุมัติให้นำมาใช้ในกรณีที่ต้องการให้เกิดผลดีต่อส่วนรวม สาธารณะและขนบธรรมเนียมที่มีอยู่ในขณะนั้น

ส่วนในเรื่องของการปฏิบัตินั้น คัมภีร์อัล-กุรอานชี้ว่า กฎข้อบังคับทุกอย่างที่กำหนดขึ้นมา ก็เพื่อประโยชน์แก่มนุษย์ทั้งสิ้น มิได้มุ่งหมายที่จะก่อให้เกิดความยากลำบากแก่มนุษย์แต่อย่างใด ดังนั้น กฎเกณฑ์ข้อบังคับทุกอย่างที่กล่าวมาจะใช้ได้ในสถานการณ์ที่มีทางเลือกให้แก่มนุษย์ท่านนั้น อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่จำเป็นอิสลามก็ได้กำหนดข้อยกเว้นไว้

ด้วยเหตุนี้ นักปราชญ์อิสลามจึงต่างเห็นพ้องต้องกันว่า ความจำเป็นคือสิ่งกำหนดข้อยกเว้น และคำว่า “ความจำเป็น” ในกรณีนี้หมายถึงความจำเป็นที่ต้องการอาหารเพื่อบรรเทาความหิวโหย เมื่อไม่มีอาหารอื่นใดนอกจากอาหารต้องห้าม อย่างน้อยที่สุดก็ให้เวลาแห่งการขาดอาหารผ่านไป หลังจากนั้นอาจจะกินให้มากเท่าที่จำเป็นเพื่อคลายความหิวและรักษาตัวเองให้พ้นจากความตายได้ ซึ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ ท่านอิหม่ามมาลิก กล่าวไว้ว่า “ปริมาณของมันคือปริมาณที่จะบรรเทาความหิว และจะต้องไม่มากไปกว่าที่จะทำให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้” ซึ่งใกล้เคียงประสงค์ของอัลลอฮ์ที่ว่า “โดยไม่เจตนาขัดขืนและไม่ใช้ละเมิด” กล่าวคือ มิใช่ด้วยความอยากและบริโภคเกินความจำเป็น ดังนั้น ถึงแม้ว่าจะตกอยู่ในสถานะที่คับขันก็มีโชว่ามุสลิมจะต้องขอมงานด้วยความกระตือรือร้น ซึ่งสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของอิหม่ามฮาซิมินี่ว่า เช่น ในกรณีของการบริโภคอาหาร ตามหลักการและบทบัญญัติของศาสนาอิสลาม ซึ่งมีข้อกำหนดที่ละเอียด ชัดเจน และเข้มงวดเช่นนี้ มุสลิมผู้ปฏิบัติจะต้องใช้การอุสาด หมายถึง การต่อสู้ซึ่งการต่อสู้ที่ยิ่งใหญ่ก็คือการต่อสู้กับตนเอง

จากเหตุผลที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่า แม้อิสลามจะมีข้อกำหนดเกี่ยวกับการบริโภคอาหารที่ชัดเจน ละเอียดย และเข้มงวด แต่อย่างไรก็ตาม ด้วยความเมตตากรุณาและปรานีแห่งพระเจ้า พระองค์ก็ได้ทรงกำหนดข้อยกเว้นไว้ ทั้งในเรื่องหลักการและการปฏิบัติดังกล่าวให้มุสลิมสามารถบริโภคอาหารต้องห้ามได้ โดยมีได้ทรงเอาผิดแก่ผู้ฝ่าฝืนที่มีได้เจตนาและอยู่ในสภาวะที่คับขัน กล่าวคือ เมื่อไม่มีอาหารอื่นๆ อีกแล้ว และการอดอาหารนั้นจะก่อให้เกิดผลเสียต่อสุขภาพร่างกาย ซึ่งสอดคล้องกับอิหม่ามชาฮินที่ว่า ข้อกำหนดเกี่ยวกับการบริโภคอาหารที่เป็นข้อห้ามต่างๆ เหล่านี้ มีความยืดหยุ่นเพียงพอ โดยสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามสถานการณ์และเวลาที่เหมาะสม ซึ่งทำให้มุสลิมสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างปกติสุข และคุณอนันต์ที่ว่า แม้คนภายนอกจะมองว่า ข้อกำหนดในเรื่องการบริโภคอาหารของมุสลิมจะมีความเข้มงวดอย่างมากและอาจเป็นอุปสรรคต่อวิถีการดำเนินชีวิตของคนทั่วไป แต่สำหรับมุสลิมแล้ว ข้อกำหนดในเรื่องการบริโภคอาหารมิได้เป็นอุปสรรคต่อวิถีการดำเนินชีวิตของมุสลิมแต่อย่างใด เพราะมุสลิมผู้ศรัทธาทั้งหลายต่างรู้ดีว่า เมื่อพระเจ้าบัญชาสิ่งใดพระองค์ทรงย่อมมีเหตุผล และรอบรู้ยิ่งเกินกว่าที่สติปัญญามนุษย์จะหยั่งถึง

ดังนั้นจึงเป็นการขอรับสมมติฐาน “ศาสนาอิสลามมีข้อกำหนดเกี่ยวกับการบริโภคอาหารที่ชัดเจน ละเอียดย และเข้มงวด แต่ก็มีมีความยืดหยุ่นเพียงพอที่จะทำให้มุสลิมดำรงชีวิตได้อย่างปกติ”

2. จากผลการวิเคราะห์ความผูกพันของมุสลิมที่มีต่อข้อกำหนดในเรื่องการบริโภคอาหาร พบว่า มุสลิมส่วนใหญ่มีความเคร่งครัดต่อข้อกำหนดในเรื่องการบริโภคอาหาร และยังมีความรู้ในเรื่องทางศาสนาากเท่าไร ก็จะยิ่งทำให้มีความเคร่งครัดในเรื่องการบริโภคอาหารมากเท่านั้น เนื่องจากศาสนาอิสลามเป็นวิถีในการดำเนินชีวิตของมุสลิม ดังนั้น รูปแบบแห่งพฤติกรรมต่างๆ ในทุกย่างก้าวของของมุสลิมจึงจำเป็นต้องอยู่บนครรลองของศาสนาอิสลาม เพราะการที่บุคคลใดอยู่ในวัฒนธรรมอิสลาม ก็คือ การที่บุคคลนั้นจะต้องมีวิถีชีวิตตามบทบัญญัติแห่งคัมภีร์อัล-กุรอาน และแบบแผนจริยวัตรของท่านศาสดาอย่างเที่ยงแท้ ด้วยการรับคำปฏิญาณด้วยจิตใจที่ซื่อมั่นศรัทธาผู้นั้นยอมเป็นมุสลิมที่สมบูรณ์ และแน่นอนหลักการและข้อปฏิบัติต่างๆ แห่งวัฒนธรรมอิสลามนั้นล้วนเป็นสัจธรรมและความดีงามที่จะทำให้เกิดความมีระเบียบ ความสงบสุข และความยุติธรรมทั้งในการดำเนินชีวิตของตนเอง ครอบครัว เพื่อนบ้าน ด้านเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง ฯลฯ และจากการให้สัมภาษณ์ของคุณสุภาพร ได้กล่าวว่า นอกจากนี้ ศาสนาอิสลามยังเป็นศาสนาที่มีลักษณะพิเศษต่างจากศาสนาอื่นๆ เพราะอิสลามมิได้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตมุสลิมเท่านั้น หากแต่อิสลามเป็นศาสนาของพระเจ้า อิสลามเชื่อว่าบทบัญญัติและข้อกำหนดต่างๆ ในศาสนานั้นถือเป็นโองการคำสั่งของพระเจ้าที่มีความศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งมุสลิมจะละเว้น บัคซิน หรือละเมิดมิได้ และโทษทัณฑ์ของการละเมิดข้อบัญญัตินั้นมีโทษร้ายแรง ทำให้มุสลิมทั้งหลายเกิดความเกรงกลัวและไม่กล้าที่จะละเมิดหรือฝ่าฝืนต่อข้อบัญญัติดังกล่าว ด้วยเหตุนี้ มุสลิมจึงมีความเชื่อมั่นศรัทธาและมีความเคร่งครัดในศาสนาสูงเป็นอย่างมาก เมื่อเปรียบเทียบกับบรรดาศาสนาอื่นๆ ในโลก ทั้งนี้เนื่องจากอิสลามเป็นศาสนาที่มีลักษณะเป็นทั้งกฎหมาย วัฒนธรรมประเพณี ตลอดจนวิธีการปฏิบัติที่มุสลิมจะต้องปฏิบัติตามโดยไม่มีการขกเว้น มีกิจวัตรประจำวันมากมายหลายประการที่ผูกพันอยู่กับศาสนา ทำให้ศาสนาอิสลามมีอิทธิพลครอบคลุมวิถีการดำเนินชีวิตของมุสลิมหรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า มุสลิมจะต้องมีความเคร่งครัดตามหลักการและบทบัญญัติทางศาสนา

การบริโภคอาหารของมุสลิมเป็นวัฒนธรรมประการหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ความเคร่งครัดในศาสนาของมุสลิมที่แตกต่างไปจากศาสนิกอื่น ซึ่งตามบทบัญญัติที่ปรากฏในคัมภีร์อัล-กุรอานนั้น กำหนดให้มุสลิมเลือกบริโภคอาหารและเครื่องดื่มที่สะอาดถูกสุขอนามัย มีคุณภาพประโยชน์ และน่าชื่นชม ในขณะที่เดียวกัน อิสลามก็มีข้อห้ามบริโภคอาหารที่ไม่อนุมัติบางชนิด ได้แก่ เนื้อสัตว์ที่ตายเอง เลือด เนื้อสุกร เนื้อของสัตว์ที่ถูกเชือดโดยเปล่งนามอื่นนอกจากอัลลอฮ์ ส่วนเครื่องดื่มที่อิสลามกำหนดห้าม ได้แก่ เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ สุรา และยาเสพติด เป็นต้น จากหลักการและข้อบัญญัติเกี่ยวกับการบริโภคอาหารที่มีลักษณะชัดเจน ละเอียดย และเข้มงวดเช่นนี้ ทำให้มุสลิมส่วนใหญ่มีความเคร่งครัดต่อการบริโภคอาหารเป็นอย่างมาก ผลจากการศึกษาพบว่า

ชาวไทยมุสลิมส่วนใหญ่ จำนวนถึงร้อยละ 67.1 มีความเห็นว่าสมาชิกในครอบครัวของตนเองนั้น มีความเคร่งครัดต่อในเรื่องของการบริโภคอาหารตามหลักการและบทบัญญัติทางศาสนา มาก และร้อยละ 30.0 ที่เคร่งครัดปานกลาง ส่วนกลุ่มที่เคร่งครัดน้อยนั้นมีเพียงร้อยละ 2.9 ของทั้งหมด ซึ่งจากการสังเกตพบว่า ชาวไทยมุสลิมส่วนใหญ่จะนิยมซื้ออาหารสำหรับการบริโภคจากผู้ขาย ที่เป็นมุสลิมด้วยกันเท่านั้น ซึ่งโดยปกติในละแวกหรือบริเวณย่านที่มีกลุ่มชาวไทยมุสลิมอาศัยนั้น มักจะมีพ่อค้ามุสลิมอยู่ด้วยเสมอ เพื่อจำหน่ายอาหารประเภทต่างๆ รวมทั้งอาหารประเภทเนื้อสัตว์ สำหรับมุสลิมโดยเฉพาะ ซึ่งตลาดที่มีอาหารสดโดยเฉพาะอาหารประเภทเนื้อสัตว์สำหรับมุสลิม ได้แก่ ตลาดพระโขนง ตลาดมีนบุรี ตลาดบางกะปิ ตลาดหนองจอก ตลาดวงเวียนใหญ่ เป็นต้น ตลาดสดดังกล่าวจึงเป็นแหล่งซื้อขายอาหารที่สำคัญของชาวไทยมุสลิมซึ่งอาศัยอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียง ผลศึกษาพบว่า ชาวไทยมุสลิมส่วนใหญ่ ร้อยละ 72.9 นิยมซื้ออาหารจากผู้ขายที่เป็นมุสลิมด้วยกัน และที่เหลือเป็นกลุ่มที่นิยมซื้ออาหารจากผู้ขายทั้งชาวไทยพุทธและมุสลิม จำนวนร้อยละ 27.1 ส่วนในการซื้ออาหารประเภทสำเร็จรูปนั้น พบว่า ชาวไทยมุสลิมมากกว่าครึ่งหนึ่ง มีร้อยละ 51.4 นิยมปรุงอาหารบริโภคเองภายในครัวเรือนของตนเอง โดยให้เหตุผลว่า การปรุงอาหารบริโภคเอง ภายในครัวเรือนนั้น ทำให้เกิดความรู้สึกมั่นใจหลายประการด้วยกัน เช่น ในเรื่องของความสะอาด ทั้งยังเป็นการประหยัดรายจ่ายลงได้มาก และเหตุผลที่สำคัญก็คือสามารถที่จะมั่นใจได้ว่าอาหารนั้น เป็นอาหารที่มีการเลือกใช้วัตถุดิบและถูกปรุงขึ้นอย่างถูกต้องตามหลักการและขั้นตอนของอิสลาม รองลงมาเป็นการซื้ออาหารปรุงสำเร็จจากร้านค้าในชุมชนร้อยละ 30.0 ส่วนที่เหลือเป็นการซื้อหาอาหารปรุงสำเร็จจากร้านค้านอกชุมชนอีกร้อยละ 18.6 จากผลการศึกษาดังกล่าวเป็นที่น่าสังเกตว่า แม้ปัจจุบันจะมีร้านอาหารที่จำหน่ายอาหารสำหรับมุสลิมหลายแห่งและมีการคมนาคมสะดวก เช่น ย่านสุขุมวิท ย่านสุรวงศ์-สีลม ย่านเฉลิมกรุง ย่านบางลำภู และย่านสี่แยกบ้านแขก เป็นต้น แต่ชาวไทยมุสลิมส่วนใหญ่ มีความเห็นว่าการเลือกซื้ออาหารประเภทที่ปรุงสำเร็จมาบริโภคนั้น จะใช้เป็นทางเลือกเฉพาะกรณีที่จำเป็นหรือรีบด่วนเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับข้อคิดเห็นการให้สัมภาษณ์ของคุณอนันต์ ที่กล่าวว่า เมื่อคนในชุมชนส่วนใหญ่เคร่งครัดต่อหลักการในทางศาสนา ก็ย่อมทำให้พวกเขาที่มีความเคร่งครัดและระมัดระวังรอบคอบต่อข้อกำหนดในเรื่องอื่นๆ ตามมา ซึ่งรวมถึงข้อกำหนดในเรื่องการบริโภคอาหารด้วย ดังจะเห็นได้จาก การที่ชาวไทยมุสลิมจะเลือกบริโภคแต่เฉพาะอาหารที่ผ่านขั้นตอนการประกอบและปรุงอย่างถูกต้องตามหลักการของศาสนา และหากมีความจำเป็นต้องซื้อหาอาหารปรุงสำเร็จรับประทานนอกบ้าน ชาวไทยมุสลิมแทบทุกคน จะพิจารณาเลือกเข้าร้านอาหารที่ขายอาหารสำหรับมุสลิมโดยเฉพาะ ซึ่งเจ้าของร้านอาหารดังกล่าว มักเป็นมุสลิมที่มีความรู้ในทางศาสนาและหลักโภชนาการอิสลามเป็นอย่างดี

นอกจากนี้ อิสลามยังส่งเสริมการศึกษาและเน้นในเรื่องหน้าที่สืบทอดศาสนาไว้เป็นพิเศษ ตามหลักการของอิสลามถือว่าเป็นหน้าที่ของมุสลิมทุกคนที่จะต้องศึกษาหาความรู้ในสิ่งที่ตนไม่รู้ ลงมือปฏิบัติ และเผยแพร่คำสอนหรือความรู้นั้น ไปสู่ผู้อื่น ซึ่งอิสลามมีเจตจำนงที่จะให้มุสลิมทุกคน อ่านหนังสือออก เพื่อจะได้เข้าใจความหมายในคัมภีร์อัล-กุรอานและปฏิบัติศาสนกิจได้อย่างถูกต้อง ดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติในอัล-กุรอานที่ว่า “มุสลิมทุกคนจำต้องศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม” ที่จำเป็นต้องศึกษาทางโลกก็เพื่อให้มีความรู้ในวิชาชีพสาขาต่างๆ เพื่อจะได้สามารถประกอบอาชีพ และดำรงตนอยู่ในโลกนี้ได้ด้วยความผาสุก และต้องศึกษาทางธรรมก็เพื่อให้มีความรู้เกี่ยวกับ ศาสนาจะได้ประกอบศาสนากิจได้ถูกต้อง ตั้งตนอยู่ในศีลธรรมอันดี ประพฤติตนในทางที่ดี สามารถอยู่ร่วมกับสังคมได้ดี เป็นพลเมืองที่ดี และประกอบคุณงามความดี เพื่อเป็นแนวทางหรือ ระเบียบสำหรับความผาสุกในโลกหน้าด้วย นอกจากนี้ อิสลามยังได้บัญญัติไว้เป็นการบังคับอีกว่า บิดามารดา หรือผู้ปกครองจำต้องเอาใจใส่กุลบุตร กุลธิดา หรือผู้ที่อยู่ในความอุปการะเลี้ยงดูของตน ให้ได้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียนอย่างน้อยเพื่อให้ปฏิบัติศาสนกิจตามบทบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม ทั้งที่เป็นข้อบังคับและข้อห้ามได้ถูกต้อง มิฉะนั้นแล้วจะต้องได้รับโทษทัณฑ์ ซึ่งสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของคุณสุภาพรที่กล่าวว่า พ่อแม่ยังต้องการให้ลูกหลานของตนได้เรียนรู้ทั้งในเรื่อง ทางโลกและทางศาสนาควบคู่กันไป และถือว่าการเรียนรู้ศาสนาและการมีความเคร่งครัดทาง ศาสนาเป็นเรื่องที่ดีและสำคัญยิ่ง เพราะถ้าลูกหลานได้เรียนรู้ทางศาสนาก็จะได้ประพฤติปฏิบัติ แด่นในสิ่งที่ดี ซึ่งพ่อแม่ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีความเชื่อว่า การที่ลูกหลานเรียนรู้ศาสนาได้มากเท่าไร ก็ยิ่งถือว่าเป็นเรื่องที่ดีมากเท่านั้น เพราะการศึกษาศาสนาเป็นเสมือนแนวทางในการดำเนินชีวิต ทำให้รับรู้ถึงข้อห้ามที่ไม่ให้ปฏิบัติ ข้อควรปฏิบัติต่างๆ ซึ่งบุคคลที่มีความรู้ในทางศาสนา มากนั้น จะมีความสำนึกและเคร่งครัดมากกว่าบุคคลที่มีความรู้ในทางศาสนามา เนื่องจากมีการรับรู้ในเรื่อง เกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมทั้งในแง่ดีและไม่ดี ทำให้ผู้ที่มีความรู้ในทางศาสนาสูง มักมีความสำนึกและเคร่งครัดมากกว่านั่นเอง เช่นเดียวกับความเคร่งครัดต่อข้อกำหนด ในการบริโภคอาหารของมุสลิม ผู้ที่มีความรู้ในทางศาสนามากเท่าไรก็จะยิ่งมีความเคร่งครัดในเรื่อง การบริโภคอาหารมากเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของคุณสุภาพรในเรื่อง พฤติกรรมการบริโภคอาหารของชาวไทยมุสลิมโดยทั่วไปในชุมชนว่า โดยภาพรวมชาวไทยมุสลิม ส่วนใหญ่มีความเคร่งครัด ละเอียด และรอบคอบในการเลือกอาหารที่จะบริโภคค่อนข้างมาก ทั้งนี้เพราะชาวไทยมุสลิมส่วนใหญ่ในชุมชนได้รับการศึกษาทั้งในเรื่องทางโลกและทางศาสนา ดังนั้นจากเหตุผลข้างต้นจึงเป็นการยอมรับสมมติฐานที่ว่า “มุสลิมส่วนใหญ่มีความเคร่งครัด ต่อข้อกำหนดในเรื่องการบริโภคอาหาร ยิ่งมีความรู้ในทางศาสนามากเท่าไร ก็จะยิ่งมีความเคร่งครัด ในเรื่องการบริโภคอาหารมากเท่านั้น”

3. จากการวิเคราะห์จุดมุ่งหมายหลักในการบริโภคอาหารตามหลักการของศาสนาอิสลามพบว่า จุดมุ่งหมายหลักในการบริโภคอาหารของมุสลิมก็เพื่อให้เกิดผลดีต่อสุขภาพร่างกายและจิตใจ ทั้งนี้อาจพิจารณาได้จากหลักการของศาสนากับการจำกัดในเรื่องการบริโภคอาหารและเครื่องคัม เนื่องจาก ทุกศาสนา ทุกลัทธิในโลกล้วนมีข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคอาหารและเครื่องคัม โดยการมีข้อกำหนดห้ามมิให้บริโภคอาหารบางอย่างอันมีเหตุผลต่างๆ ตามหลักการและคำสอนของแต่ละศาสนาหรือลัทธิต่างๆ เช่น ศาสนาพุทธมีข้อกำหนดห้ามมิให้ดื่มสุราและสิ่งที่ทำให้มึนเมา ศาสนาฮินดูมีข้อกำหนดห้ามมิให้บริโภคเนื้อวัว โดยเฉพาะชาวฮินดูที่มีวรรณะสูงจะไม่บริโภคอาหารจากสิ่งที่มีชีวิตนอกจากประเภทผักและผลไม้เท่านั้น ศาสนายูดาห์และศาสนาคริสต์บางลัทธิมีข้อกำหนดห้ามมิให้บริโภคและจะต้องเนื้อสุกร ศาสนาอิสลามก็มีข้อกำหนดห้ามมิให้บริโภคเนื้อของสัตว์บางประเภท อาทิ เนื้อของสุกร สุนัข สัตว์ป่าหรือสัตว์ร้ายที่มีพิษและมีเขี้ยวเล็บต่างๆ และยังห้ามมิให้บริโภคเนื้อของสัตว์ที่ตายเอง หรือเนื้อของสัตว์ที่ไม่ได้รับการเชือดอย่างถูกต้อง รวมทั้งข้อห้ามมิให้บริโภคสิ่งทำให้เกิดความมึนเมาทุกชนิด

หากพิจารณาข้อห้ามของลัทธิหรือศาสนาต่างๆ จะเห็นว่า ข้อห้ามต่างๆ ของแต่ละศาสนา ล้วนมีเหตุผลทั้งสิ้น และเหตุผลอันยิ่งใหญ่ของหลักศาสนาต่างๆ นั่นก็คือ เพื่อให้มนุษย์เป็นคนดี มีศีลธรรม ไร้โรค ปลอดภัยต่อสุขภาพ และนำพามนุษย์ไปสู่ความดีความชอบ ทั้งทางร่างกายและจิตใจ เพราะมนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐและความประเสริฐของมนุษย์นั้นอยู่ที่สมองความคิดและสติปัญญา ซึ่งใช้ในการพิจารณาสิ่งดีสิ่งชั่ว ใช้ในการสร้างสรรค์ความเจริญทางศีลธรรม และวัฒนธรรมต่างๆ ตามแต่โอกาสแห่งความสามารถของมันสมอง อันเป็นบ่อเกิดที่มาของความคิดและสติปัญญานั้นๆ จะได้รับการพัฒนามากน้อยเพียงไร

และหากพิจารณาจากหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ว่าการบริโภคอาหารและเครื่องคัมต่างๆ มีอิทธิพลต่อสมองสติปัญญา สุขภาพร่างกาย และอุปนิสัยใจคอของมนุษย์เราอย่างไรหรือไม่แล้ว ซึ่งเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้เกิดความเข้าใจเหตุผลข้อห้ามต่างๆ ของศาสนาได้เป็นอย่างดี เพราะก่อนหน้านี้ เชื่อกันว่า ความเฉลียวฉลาดหรืออุปนิสัยใจคอของมนุษย์เป็นผลมาจากกรรมพันธุ์ กล่าวคือ เมื่อพ่อแม่มีความฉลาด มีระดับสติปัญญาสูง ลูกก็ย่อมฉลาดและมีสติปัญญาสูงตามไปด้วย หรือ หากพ่อแม่มีอุปนิสัยใจคอดี ลูกก็ย่อมที่จะต้องมีอุปนิสัยใจคอดีเช่นกัน และยิ่งเชื่อต่อไปอีกว่า อันต้นตอของมนุษย์นั้นเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไม่ได้ เมื่อวิทยาการทางวิทยาศาสตร์ก้าวหน้ามากขึ้น นักวิทยาศาสตร์ และนักจิตวิทยาการศึกษาจึงได้มีการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับความฉลาดของมนุษย์ ซึ่งผลจากการศึกษาวิจัยดังกล่าว พอสรุปได้ว่า อันความฉลาดของมนุษย์นั้นมีทั้งที่มาจากกรรมพันธุ์

และจากสิ่งแวดล้อม ซึ่งสิ่งแวดล้อมต่างๆ นั้นย่อมมีการแก้ไข ปรับปรุง และเสริมสร้างให้ดีขึ้นได้ ยิ่งไปกว่านั้นยังพิสูจน์ได้ว่า แม้สิ่งที่ถ่ายทอดตกมาที่เป็นกรรมพันธุ์นั้นก็ยังสามารถเปลี่ยนแปลงได้ โดยเฉพาะจากการศึกษาวิจัยค้นคว้าของ ดร. อาเธอร์ อาร์. เจนเซนส์ แห่งมหาวิทยาลัยเบิร์กลีย์ มลรัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งตีพิมพ์ลงในบทความเรื่อง “Social Class, Race and Genetic Implications for Education” พบว่า เมื่ออาหารขาดคุณค่าทางโภชนาการ โดยขาดวิตามิน และแร่ธาตุบางอย่าง จะมีผลทำให้ความเจริญเติบโตของร่างกายและสมองหยุดชะงักลงโดยทันที และเชื้อ PKU (Phenylketonuria) อันเป็นกรรมพันธุ์และเป็นผลทำให้ปัญญาอ่อนสามารถแก้ไขได้ โดยการลดอาหารจำพวก (acid) แก่เด็ก เป็นต้น จากที่กล่าวจึงพอสรุปได้ว่า การบริโภคอาหารนั้นมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงของมนุษย์ให้พัฒนาสูงขึ้นหรือเสื่อมถอยลง ทั้งในทางสุขภาพร่างกาย ความเฉลียวฉลาด และความรู้สึกนึกคิดทางจิตใจที่สูงขึ้นหรือเสื่อมลง ซึ่งจะแปรออกมาในทางพฤติกรรมลักษณะต่างๆ เช่น การมีสุขภาพร่างกายและจิตใจที่อ่อนแอ มีโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ การไม่จริงจังต่อหน้าที่การงาน การไม่รักเกียรติ ไม่ละอายต่อบาป ไม่ละอายต่อการกระทำที่ชั่ว ฯลฯ

จากหลักฐานที่กล่าวมาข้างต้นได้พิสูจน์ให้เห็นว่า การที่หลักศาสนามีข้อกำหนดที่จำกัด การบริโภคอาหารนั้นก็เพื่อประโยชน์แก่มนุษย์เองทั้งสิ้น มิได้เพื่อสร้างให้เกิดความลำบากยุ่งยาก หรือเดือดร้อนแต่ประการใด ในทางตรงกันข้าม ผู้ที่มีอุปนิสัยมักง่ายบริโภคอาหารโดยไม่เลือกนั้น นอกจากจะเป็นลักษณะของมนุษย์ที่ยังไม่เจริญแล้ว ยังอาจก่อให้เกิดผลเสียต่อทั้งร่างกายและจิตใจ

ในหลักศาสนาอิสลามนั้นให้ความสำคัญในเรื่องของการบริโภคอาหารเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้เนื่องจากการโภชนาการและการบริโภคอาหารเป็นสิ่งที่มามีอิทธิพลต่อสุขภาพร่างกายและจิตใจของมนุษย์โดยตรง เพราะอาหารนั้นถือได้ว่าเป็นสิ่งมีความสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ และเป็นหนึ่งในปัจจัยสี่ที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีพ โดยอาหารที่นำมาบริโภคต้องไม่เป็นพิษ หรือบั่นทอนสุขภาพอนามัย เนื่องจากอาหารนั้นควรจะหมายถึงสิ่งที่บริโภคและก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสุขภาพร่างกาย ซึ่งการบริโภคอาหารโดยทั่วไปในแต่ละมื้อนั้นควรจะบริโภคให้ได้สารอาหารครบทั้ง 5 หมู่ ได้แก่ คาร์โบไฮเดรต โปรตีน ไขมัน วิตามินและเกลือแร่ รวมทั้งน้ำ ซึ่งถือได้ว่าเป็นสารอาหารที่จำเป็นและมีประโยชน์ต่อร่างกาย

สำหรับมุสลิมแล้ว การบริโภคอาหารนอกจากให้ได้สารอาหารดังกล่าวอย่างครบถ้วนแล้ว มุสลิมทุกคนยังต้องถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดภายใต้หลักการและบทบัญญัติของศาสนาอิสลาม ซึ่งโดยเนื้อหาของหลักการและบทบัญญัติเกี่ยวกับในเรื่องการบริโภคอาหารและเครื่องดื่มดังกล่าว มีไว้เพื่อให้มุสลิมทั้งหลายได้บริโภคอาหารที่ดีมีคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อสุขภาพร่างกาย ดังจะเห็นได้จาก หลักฐานที่ปรากฏในคัมภีร์อัล-กุรอาน ที่ว่า

“มนุษย์ชาติเอ๋ย จงบริโภคสิ่งที่อนุมัติและสิ่งที่ดี (แก่สุขภาพ) ที่มีอยู่ ณ แผ่นดิน และจงอย่าปฏิบัติตามรอยมาร แท้จริงมันเป็นศัตรูที่เปิดเผยสำหรับสูเจ้า” (กุรอาน 2:168)

“บรรดาผู้ศรัทธาเอ๋ย จงบริโภคจากสิ่งที่ดีทั้งหลายที่เราได้ประทานเครื่องยังชีพแก่สูเจ้า และจงขอบคุณต่ออัลลอฮ์ ถ้าพระองค์เท่านั้นที่สูเจ้าเคารพภักดี” (กุรอาน 2:172)

ฉะนั้น หลักการศาสนาอิสลามที่เกี่ยวกับการบริโภคอาหารจึงมิใช่เป็นเพียงความเชื่อเท่านั้น แต่ยังเป็นเหตุผลที่สามารถพิสูจน์ได้ในทางวิทยาศาสตร์ ดังนั้น จึงถือได้ว่าอาหารหรือสิ่งบริโภคที่ศาสนาอิสลามเชิญชวนให้บริโภคก็ดี หรือที่สั่งห้ามมิให้บริโภคก็ดี หรือที่เป็นสิ่งหะรอมก็ดี ล้วนตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งประโยชน์และการมีสุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจที่ดีแก่มนุษย์ทั้งสิ้น

ดังนั้น จึงเป็นการยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีหน้าที่นิยมของบรอนิสลอฟสกี (Bronislaw Malinowski) ที่กล่าวว่า แม้มนุษย์จะได้พัฒนาเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์ให้เจริญขึ้น แต่ความรู้เหล่านี้ก็ยังไม่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ตามธรรมชาติได้ มนุษย์จึงสร้างวัฒนธรรมขึ้นมาเพื่อกำหนดหน้าที่ในสังคม ซึ่งตามทัศนะของมาลินอฟสกีดังกล่าว พฤติกรรมต่างๆ ของมนุษย์เป็นการตอบสนองความต้องการทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ และวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้นักมนุษยศาสตร์ตอบสนองความต้องการของคนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ จุดมุ่งหมายหลักในการบริโภคอาหารตามหลักการของศาสนาอิสลามดังกล่าว ยังมีความสอดคล้องกับแนวคิดของโรเบิร์ต เมอร์ตัน (Robert K. Merton) ซึ่งแยกมโนทัศน์ “หน้าที่” ออกเป็น 2 นัยด้วยกัน คือ 1) หน้าที่มุ่งประสงค์ (manifest function) หมายถึง หน้าที่ชัดเจนซึ่งปรากฏออกมาอย่างชัดเจนและเป็นผลที่เกิดขึ้นตรงตามวัตถุประสงค์ 2) หน้าที่แอบแฝง (latent function) หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นนอกเหนือจากวัตถุประสงค์ที่กำหนด ซึ่งจุดมุ่งหมายหลักในการบริโภคอาหารตามหลักการของศาสนาอิสลามนั้นก็เพื่อให้เกิดผลดีต่อสุขภาพร่างกายและจิตใจ

4. จากการวิเคราะห์จุดมุ่งหมายแฝงในการบริโภครอาหารตามหลักการของศาสนาอิสลามพบว่า จุดมุ่งหมายแฝงในการบริโภครอาหารของมุสลิมก็เพื่อให้เกิดผลดีต่อสังคม ทั้งนี้อาจพิจารณาได้จากการปฏิบัติตามข้อกำหนดเกี่ยวกับการบริโภครอาหารของมุสลิม ซึ่งเป็นสิ่งที่มุสลิมทุกคนถือว่าเป็นหน้าที่ต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด โดยถือเป็นโองการคำสั่งพระเจ้าที่มีความศักดิ์สิทธิ์ซึ่งมุสลิมผู้ศรัทธาต่างรู้ดีว่า เมื่อพระเจ้าทรงบัญชาสิ่งใด พระองค์ย่อมทรงมีเหตุผลและทรงรอบรู้เกินกว่าที่สติปัญญามนุษย์จะหยั่งถึง และมุสลิมเชื่อว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม ทำให้เกิดผลดีแก่ผู้ปฏิบัติ ดังนั้น การปฏิบัติตามข้อกำหนดในศาสนาอิสลามจึงเกิดขึ้นด้วยความศรัทธาอย่างเดี๋ยวก็ดื้อได้ว่าเป็นการเพียงพอแล้วสำหรับมุสลิม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของอีมิล เดอร์ไคม์ (Emile Durkheim) ที่ว่า ความเชื่อทางศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวบุคคลเข้ากับกลุ่ม และบุคคลจะปฏิบัติตามพิธีกรรมเกี่ยวเนื่องกับความเชื่อดังกล่าวนั้น อันเป็นพลังที่จะรวมกลุ่มเข้าด้วยกันให้เกิดความเป็นปึกแผ่น (Solidarity) เพื่อความอยู่รอดของกลุ่ม ฉะนั้น เมื่อพิจารณาตามทัศนะของเดอร์ไคม์ จะเห็นว่าศาสนาและพิธีกรรมนั้นจะทำหน้าที่บำรุงรักษาให้สังคมนั้นดำรงอยู่ต่อไปได้ (Continuity)

นอกจากนี้ เดอร์ไคม์ ยังได้ชี้ให้เห็นว่า กลุ่มหรือสังคมนั้นจำเป็นต้องมีการควบคุม นอกจากกฎหมายและกฎเกณฑ์ข้อบังคับต่างๆ จะทำหน้าที่ในการควบคุมเพียงส่วนหนึ่งแล้ว ศาสนาก็เป็นอีกส่วนหนึ่งซึ่งทำหน้าที่ในการควบคุมและช่วยเสริมสร้างเสถียรภาพให้แก่สังคม โดยศาสนานั้นได้ปฏิบัติหน้าที่สำคัญ 4 ประการ ดังนี้ คือ

1. หน้าที่ในการเตรียมและจัดวิจักษณ์ (Disciplinary and Preparatory function) หน้าที่ในข้อนี้จะเป็นส่วนที่พิธีกรรมของศาสนาจะฝึกหัดให้บุคคลมีระเบียบวินัยด้วยตัวของตัวเอง และเตรียมคนเพื่อชีวิตในสังคมต่อไป

2. หน้าที่ในการยึดเหนี่ยวหรือผนึกเข้ากับสังคมนั้น (Cohesive Function) ศาสนาและพิธีกรรมจะทำหน้าที่ในอันที่จะสร้างความหมายของการที่มนุษย์จำเป็นต้องอยู่ร่วมกัน 3. หน้าที่ในการผนวกและรื้อฟื้น (Revitalizing function) ศาสนาและประเพณีจะทำหน้าที่สร้างศรัทธาและความเชื่อมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีในอดีตให้คงอยู่ในปัจจุบัน สิ่งเหล่านี้จะเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นกลุ่มสังคมนั้น

4. หน้าที่ในการสร้างความรู้สึกร่วมกันและความสุขของการมีชีวิต (Euphoric function) พิธีกรรมทำให้เกิดความสุขในการมีชีวิตร่วมกัน ทั้งยังลดความกดดันหรือความโศกเศร้าในจิตใจลง

จะเห็นได้ว่า ศาสนาเป็นสถาบันสังคมที่มีหน้าที่ในการตอบสนองความต้องการของสังคม โดยส่วนรวม ซึ่งสังคมจะดำรงอยู่ได้ก็ด้วยการทำหน้าที่ของสถาบันสังคมต่างๆ ซึ่งทำหน้าที่อย่างครบถ้วนและไม่ขัดแย้งกัน

และเมื่อพิจารณาคามแนวคิดของโรเบิร์ต เมอร์ตัน (Robert K. Merton) ที่เห็นว่า แต่ละสิ่งทางสังคม เช่น ขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อทางศาสนานั้น นอกจากจะมีหน้าที่มุ่งประสงค์อย่างชัดแจ้ง (manifest function) ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อสังคมแล้ว อาจจะมีหน้าที่อย่างอื่นซ่อนเร้นแอบแฝง (latent function) ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องที่เกิดขึ้นนอกเหนือจากเป้าหมายที่กำหนด เช่นเดียวกับสังคมมุสลิม ซึ่งการปฏิบัติตามหลักการและข้อกำหนดที่เกี่ยวกับการบริโภคอาหารนั้น นอกจากจะกระทำหน้าที่ในอันที่จะดำรงอยู่ในสังคมจนเป็นประเพณีระเบียบปฏิบัติที่ปฏิบัติกันอย่างเปิดเผยชัดแจ้งแล้ว การบริโภคอาหารของมุสลิมดังกล่าวยังแสดงให้เห็นวัตถุประสงค์อย่างอื่นที่แอบแฝงอยู่ด้วย กล่าวคือ

1. เป็นการแสดงออกถึงความสำนึกในความเมตตากรุณาของพระผู้เป็นเจ้าของเจ้าที่ทรงประทานปัจจัยเครื่องยังชีพ
2. ทำให้มุสลิมมีความรักใคร่และผูกพันต่อกันทั้งในระดับครอบครัวและระดับชุมชน เพราะการส่งเสริมให้มุสลิมบริโภคอาหารร่วมกัน ทำให้เกิดความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
3. ทำให้มีการพบปะสังสรรค์ปรึกษาหารือกัน ซึ่งเป็นการกระชับความสัมพันธ์ในหมู่มุสลิมด้วยกัน
4. ทำให้ชุมชนหรือกลุ่มอยู่อย่างความสงบสุข แม้จะมีเหตุการณ์ความขัดแย้งก็ไม่รุนแรง เพราะสมาชิกทุกคนต่างมีความเชื่อถือนับถือและยึดมั่นในหลักการศาสนาเดียวกัน
5. ทำให้เกิดความสุขในการมีวิถีชีวิตร่วมกัน เกิดกำลังแรงใจที่จะต่อสู้กับอุปสรรคต่างๆ ทั้งยังเป็นการลดความกดดัน โศกเศร้าในจิตใจ ซึ่งทำให้มุสลิมตระหนักถึงการเป็นสมาชิกของสังคม
6. เป็นการดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมจารีตประเพณี และความเชื่อของกลุ่ม ซึ่งแสดงให้เห็นว่า รูปแบบแห่งพฤติกรรมในทุกย่างก้าวของมุสลิมจำต้องอยู่บนครรลองของอิสลาม และเมื่อได้ชื่อว่ามุสลิมแล้วไม่ว่าจะอยู่ส่วนใดของโลก ไม่ว่าจะอยู่ในประเทศมุสลิมหรือไม่ก็ตาม มุสลิมทุกคนจะต้องนำเอาวัฒนธรรมอิสลามมาเป็นวัฒนธรรมหลัก (Main Culture) แห่งตน

จากหน้าที่หรือจุดมุ่งหมายแฝงเหล่านี้ ทำให้มุสลิมปฏิบัติตามหลักการและข้อกำหนดต่างๆ อย่างเคร่งครัดจนกลายเป็นวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งมุสลิมทั้งหลายถือว่าเป็นหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติอย่างเปิดเผยในสังคม

จากการศึกษาพบว่า มุสลิมมักจะตั้งถิ่นฐานรวมกลุ่มกันอยู่อาศัยเป็นชุมชนเฉพาะของตน และมีวิถีชีวิตที่ผูกพันอยู่กับศาสนาอย่างแนบแน่น ซึ่งผลจากการศึกษาในด้านลักษณะการรวมกลุ่มภายในชุมชนดังกล่าวพบว่า ชาวไทยมุสลิมส่วนใหญ่จะรวมกลุ่มกับคนที่เป็นมุสลิมด้วยกันมากกว่าร้อยละ 81.4 และส่วนที่เหลือเป็นการรวมกลุ่มที่มีชาวไทยมุสลิมเป็นจำนวนพอๆ กับชาวไทยอื่นๆ มีเพียงร้อยละ 18.6 เท่านั้น แสดงให้เห็นว่า ชาวไทยมุสลิมยังคงมีความสัมพันธ์ในหมู่มุสลิมด้วยกันมากกว่ากลุ่มอื่นๆ และมีการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาทั้งในระดับครอบครัวและระดับชุมชน ทำให้ชาวไทยมุสลิมได้มีการพบปะสังสรรค์และช่วยเหลือเกื้อกูลกันอยู่เสมอ ความผูกพันจึงมีมาก ทั้งยังไม่พบว่ามีความขัดแย้งระหว่างผู้นำชุมชนกับชาวบ้าน หรือกับชาวบ้านด้วยกันเองแต่อย่างใด ทั้งนี้เนื่องจากพิธีกรรมทางศาสนาหรือการปฏิบัติศาสนกิจนั้นเข้ามามีหน้าที่เป็นสิ่งที่ช่วยประสานให้สมาชิกในชุมชนได้มีโอกาสพบปะกันอย่างน้อยก็ในช่วงของการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาทั้งในระดับครอบครัวและระดับชุมชน ซึ่งเป็นการช่วยกระชับความสัมพันธ์ให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ดังนั้น พิธีกรรมหรือการปฏิบัติตามข้อกำหนดทางศาสนาจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการดำรงไว้ซึ่งความเป็นปึกแผ่นของสังคม ดังที่ เดอร์ไคม์ กล่าวไว้ว่า พิธีกรรมทางศาสนานั้นจะทำให้เกิดพลังในการรวมกลุ่มเข้าด้วยกันให้เกิดความเป็นปึกแผ่นของสังคม (Social Sodarinity) และทำให้สังคมนั้นดำรงอยู่ต่อไปได้ (Continuity)

ดังนั้นจึงเป็นการยอมรับสมมติฐานที่ว่า “จุดมุ่งหมายแฝงในการบริโภคอาหารของมุสลิมก็เพื่อให้เกิดผลคือต่อสังคม”

5. จากการวิเคราะห์การบริโภคอาหารตามหลักการและข้อกำหนดในศาสนาอิสลามนั้นพบว่า รายละเอียดพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารของมุสลิมจะมีผลต่อสังคมโดยรวมอย่างลึกซึ้ง ดังนี้

5.1 จะทำให้คนที่นับถือศาสนาดังกล่าวมีความตระหนักในคำสอนของศาสนาเสมอ ซึ่งส่งผลให้เกิดความสำนึกในเรื่องอื่นๆ ตามมา

อย่างที่ได้อธิบายแล้วว่า ศาสนาอิสลามเปรียบเสมือนธรรมนูญแห่งการดำเนินชีวิตของมุสลิม ดังนั้น รูปแบบแห่งพฤติกรรมในทุกย่างก้าวของมุสลิมจึงจำเป็นที่จะต้องอยู่บนครรลองของอิสลาม และเมื่อได้ชื่อว่าเป็นมุสลิมไม่ว่าจะอยู่ส่วนใดของโลก ไม่ว่าจะอยู่ในประเทศมุสลิมหรือไม่ก็ตาม มุสลิมทุกคนจะต้องนำเอาวัฒนธรรมอิสลามมาเป็นวัฒนธรรมหลัก (Main Culture) แห่งตน สำหรับมุสลิมที่อยู่ในประเทศที่มีอิสลามเป็นศาสนาประจำชาติ หรือศาสนาของชนส่วนใหญ่ นั่นถือได้ว่าเป็นความโชคดีอย่างขิงที่มีวัฒนธรรมหลักกับวัฒนธรรมอิสลามนั้นคือสิ่งเดียวกัน แต่สำหรับมุสลิมที่อยู่ในประเทศที่ไม่ได้ใช้วัฒนธรรมอิสลามเป็นวัฒนธรรมหลัก เช่นชาวไทยมุสลิม จึงจำเป็นจะต้องมีความตระหนักในคำสอนของศาสนาเสมอและหมั่นศึกษาหาความรู้ในทางศาสนาให้มากยิ่งขึ้น เพื่อที่จะได้สามารถแยกแยะให้ได้ว่า สิ่งต่างๆ ที่ปรากฏเป็นวิถีในการดำเนินชีวิตนั้นมีสิ่งใดบ้างที่เป็นวัฒนธรรมอิสลาม หรือมีสิ่งใดบ้างที่ไม่ใช่วัฒนธรรมอิสลามและเป็นวัฒนธรรมส่วนที่ขัดกับอิสลามที่จำเป็นต้องละทิ้ง ซึ่งจากการสัมภาษณ์คุณอนันต์ในเรื่องการบริโภคอาหารของชาวไทยมุสลิมในชุมชน คุณอนันต์ กล่าวว่า เมื่อคนในชุมชนส่วนใหญ่ซึ่งเป็นชาวไทยมุสลิมมีความเคร่งครัดต่อหลักการและข้อกำหนดในทางศาสนา ก็ย่อมที่จะทำให้พวกเขาให้ความสำคัญและเคร่งครัดต่อข้อกำหนดในเรื่องอื่นๆ ตามมา ซึ่งรวมถึงข้อกำหนดเกี่ยวกับการบริโภคอาหารด้วย และจากการสัมภาษณ์ประวัติชีวิตของคุณอนุสรณ์ ซึ่งได้เล่าถึงประสบการณ์ชีวิตช่วงวัยรุ่นที่ผ่านมาเกี่ยวกับโทษของการละเมิดข้อกำหนดที่ห้ามมิให้ดื่มสุรา ซึ่งถือเป็นบาปหนักและมีโทษร้ายแรงนั้น คุณอนุสรณ์ กล่าวว่า แม้ว่าจะผ่านมาเกือบ 5 ปีแล้ว แต่ภาพเหตุการณ์ครั้งนั้นยังไม่เลือนหายไปจากความทรงจำ ซึ่งหลังจากเหตุการณ์อุบัติเหตุครั้งนั้น คนตั้งใจแล้วว่า จะประพฤติปฏิบัติแต่ในสิ่งที่ดี และศึกษาหาความรู้ให้มากยิ่งขึ้นทั้งในทางโลกและทางธรรม เพราะมีบทเรียนที่เกิดขึ้นกับตนแล้วว่าข้อกำหนดในทางศาสนาทั้งที่เป็นข้อใช้และข้อห้ามต่างๆ พระผู้เป็นเจ้าทรงกำหนดขึ้นเพื่อประโยชน์แก่มนุษย์ทั้งสิ้น หากมนุษย์รู้ข้อความจริงและใช้วิจารณญาณใคร่ครองย่อมต้องสำนึกในความเมตตาของพระองค์ นอกจากนี้ อิหม่ามฮาซีนยังให้ข้อคิดจากการบริโภคอาหารดังกล่าวว่า อาจใช้เป็นเครื่องทดสอบหรือชี้วัดคุณธรรมและความเคร่งครัดของมุสลิมได้ในหลายๆ ประการ เช่น ความซื่อสัตย์ อดทนอดกลั้น ตำรวมตน และทำให้เกิดความตระหนักสำนึกในเรื่องอื่นๆ ตามมา

5.2 ข้อกำหนดในเรื่องการบริโภคอาหารดังกล่าวจะมีผลต่อการดำเนินชีวิตของมุสลิมในการเลือกคบค้าสมาคม การรวมกลุ่ม การเลือกสถานที่อยู่อาศัย สถานที่ทำงาน การเดินทาง ฯลฯ

อย่างที่ทราบกันว่า มุสลิมคือผู้ที่มีวิถีการดำเนินชีวิตอยู่ในครรลองวัฒนธรรมอิสลาม ซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่แตกต่างจากวัฒนธรรมอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริโภคอาหารของมุสลิมที่เป็นเอกลักษณ์ ทั้งนี้เนื่องจากศาสนาอิสลามมีหลักการและข้อกำหนดเกี่ยวกับการบริโภคอาหารที่ละเอียด ชัดเจน และเข้มงวดเช่นนี้ ซึ่งทำให้มีผลต่อการดำเนินชีวิตของมุสลิมในหลายๆ ประการจากการให้สัมภาษณ์ของคุณอนุสรณ์ ได้กล่าวว่า คนส่วนใหญ่โดยทั่วไปมักจะไม่ค่อยมีความเข้าใจในหลักการและข้อกำหนดของศาสนาอิสลาม ซึ่งมีลักษณะเป็นทั้งกฎหมาย ระเบียบประเพณีปฏิบัติ ตลอดจนวิธีการปลีกย่อยอื่นๆ ที่มุสลิมทุกคนจะต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด โดยไม่มีการขกเว้น เช่น เมื่อมีการจัดเลี้ยงอาหารในงานเลี้ยงต่างๆ มุสลิมจะให้มุสลิมด้วยกันเป็นประกอบอาหารนั่นเอง หรือบางครั้งในกรณีที่การจัดงานเลี้ยงนั้น ไปจัดที่ร้านอาหารไทย เพื่อนต่างศาสนาที่ไม่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการบริโภคอาหารตามหลักการและข้อกำหนดของศาสนาอิสลามอย่างเพียงพอ อาจคิดว่าถ้าหากเป็นอาหารแบบกลางๆ คือ อาหารที่คิดว่ามุสลิมรับประทานได้ เพราะไม่มีเนื้อหมู แต่แท้ที่จริงแล้วมุสลิมไม่สามารถที่จะรับประทานอาหารเหล่านั้นได้ เพราะสิ่งที่อิสลามกำหนดห้ามมิให้มุสลิมบริโภคมิใช่มีแต่เนื้อหมูเท่านั้น หากแต่มีสิ่งปลีกย่อยอื่นๆ อีกมากมายที่กำหนดห้ามไว้ไม่ว่าจะเป็นการเลือกวัตถุดิบที่จะใช้เป็นอาหาร วิธีการเชือดสัตว์ที่ถูกต้องตามหลักการของอิสลาม การล้างทำความสะอาดอาหารและภาชนะสำหรับใช้ใส่อาหาร และการประกอบอาหาร เป็นต้น ซึ่งข้อกำหนดต่างๆ เหล่านี้ ทำให้มุสลิมทุกคนต้องมีความระมัดระวังและรอบคอบเป็นอย่างมากในการบริโภคอาหารและเครื่องดื่ม ดังนั้น จะสังเกตเห็นได้ว่า เมื่อมีการจัดงานที่มีการกินเลี้ยงต่างๆ ชาวไทยมุสลิมส่วนมากมักจะไม่ค่อยไปร่วมงานเท่าไรนัก หรือบางครั้งก็ไปแต่พอเป็นพิธีเท่านั้น และจากการสัมภาษณ์คุณอนันต์ กล่าวว่า มุสลิมจะเลือกบริโภคแต่อาหารที่ปรุงขึ้นเพื่อมุสลิมเท่านั้น หรืออาหารที่ไม่มีส่วนประกอบของสิ่งที่ต้องห้ามตามหลักการและบทบัญญัติของศาสนาอิสลาม ซึ่งโดยปกติแล้วนั้น มุสลิมส่วนใหญ่มักนิยมประกอบอาหารเพื่อบริโภคกันเองภายในครอบครัว แต่หากมีความจำเป็นที่จะต้องซื้ออาหารปรุงสำเร็จมาบริโภคแล้ว มุสลิมแทบทั้งหมดจะพิจารณาเลือกเข้าร้านอาหารที่ขายอาหารสำหรับมุสลิมโดยเฉพาะ เจ้าของร้านอาหารดังกล่าวมักเป็นมุสลิมซึ่งมีความรู้ในหลักโภชนาการอิสลามเป็นอย่างดี นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของคุณนันทนาและคุณศรียา ซึ่งเป็นผู้ทำงานคลุกคลีอยู่ในกิจการร้านอาหารสำหรับมุสลิม ได้กล่าวว่า โดยส่วนใหญ่ร้านขายอาหารสำหรับมุสลิมมักจะดำเนินการโดยผู้ประกอบการที่เป็นมุสลิมด้วยกัน เพราะการบริโภคอาหารของมุสลิมเป็นเรื่องที่เกี่ยวพันกับศาสนาซึ่งเป็นเรื่องละเอียดอ่อนอย่างมาก

ทั้งยังมีหลักเกณฑ์และข้อปลีกย่อยต่างๆ มากมาย ซึ่งมุสลิมทั้งหลายจำเป็นต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ด้วยเหตุนี้ ผู้ประกอบกิจการร้านอาหารมุสลิมจึงจำเป็นต้องมีความรู้และความเข้าใจในหลักการและข้อกำหนดต่างๆ ที่เกี่ยวกับการบริโภคอาหารของมุสลิม ซึ่งมีผลต่อความเชื่อถือและความมั่นใจของลูกค้ามุสลิมเป็นอย่างมาก ส่วนในด้านของการทำหน้าที่ต่างๆ ภายในร้านนั้น หากเป็นลูกจ้างในตำแหน่งหน้าที่สำคัญแล้ว ทางร้านจะเลือกรับลูกจ้างมุสลิมที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการบริโภคอาหารตามหลักอิสลามเท่านั้น เช่น ตำแหน่งแม่ครัวเป็นหน้าที่ที่สำคัญมาก เพราะแม่ครัวจะต้องเป็นผู้ที่มีหน้าที่ในการจัดเตรียมวัตถุดิบต่างๆ และประกอบอาหารเป็นหลัก หรือหน้าที่ในการจ่ายตลาดและซื้อของที่จำเป็นต่างๆ ซึ่งผู้ที่มีตำแหน่งทำหน้าที่ในการจ่ายตลาดนี้อาจเป็นแม่ครัวหรือลูกจ้างมุสลิมคนอื่นๆ ที่มีความรู้ในเรื่องการบริโภคอาหารของมุสลิมเป็นอย่างดี จากหลักการทางศาสนา ทำให้มุสลิมต้องใช้ความระมัดระวังและรอบคอบในการเลือกซื้ออาหาร โดยเฉพาะอาหารสดประเภทเนื้อสัตว์สำหรับมุสลิม ซึ่งจะต้องผ่านขั้นตอนการเชือดที่ถูกต้องตามหลักการของศาสนา ด้วยเหตุนี้ ทำให้มุสลิมนิยมเลือกซื้ออาหารสำหรับบริโภคจากมุสลิมด้วยกัน ทั้งในย่านและนอกย่านชุมชน

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การที่ศาสนาอิสลามมีหลักการและข้อกำหนดในเรื่องการบริโภคที่ละเอียด ชัดเจน และเข้มงวดดังกล่าวนี้อาจทำให้มีผลต่อการดำเนินชีวิตของมุสลิมในหลายๆ เรื่อง ไม่ว่าจะเป็นการคบค้าสมาคมรวมกลุ่ม การเลือกสถานที่อยู่อาศัย ที่ทำงาน การเดินทาง เป็นต้น

ดังนั้นจึงเป็นการยอมรับสมมติฐานที่ว่า “ข้อกำหนดในเรื่องการบริโภคอาหารดังกล่าวจะมีผลต่อการดำเนินชีวิตของมุสลิมในการเลือกคบค้าสมาคม การรวมกลุ่ม การเลือกสถานที่อยู่อาศัย สถานที่ทำงาน การเดินทาง ฯลฯ”

5.3 มุสลิมจะเรียกร้องให้รัฐบาลออกกฎหมายและระเบียบทางสังคมต่างๆ มารองรับ เพื่อสนองความต้องการของมุสลิม

ด้วยเหตุที่อาหารเป็นสินค้าที่มีความแตกต่างไปจากสินค้าประเภทอื่นๆ เพราะเป็นสิ่งทีบริโภคนำเข้าไปในร่างกาย อาหารช่วยให้มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์แข็งแรง แต่ในขณะเดียวกัน อาหารก็อาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพได้เช่นกัน เพราะในปัจจุบันได้มีการนำเอาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาใช้ในการผลิตอาหาร นับแต่การผลิตเกษตรกรรมจนถึงอุตสาหกรรม เช่น มีการนำเอาปฏิกิริยาเคมี ชีวเคมี และสารเคมีประเภทต่างๆ มาใช้ในทางการเกษตรเพื่อเพิ่มผลผลิต นอกจากนี้ ยังได้มีการนำเอาวัตถุเจือปนในอาหารและสารเคมีต่างๆ ตลอดจนเทคโนโลยีมาใช้ในการผลิตอาหาร ทั้งในระดับครัวเรือน หาบเร่แผงลอย ร้านอาหาร และในอุตสาหกรรมอาหาร เพื่อวัตถุประสงค์ต่างๆ เช่น การถนอมอาหาร การเพิ่มรสชาติอาหาร การปรับปรุงคุณภาพของผลิตภัณฑ์ เป็นต้น มนุษย์ซึ่งอยู่ในฐานะผู้บริโภคทุกคนไม่ว่าจะมีความรู้ในเรื่องคุณภาพ คุณค่า และความปลอดภัยในอาหารที่ตนบริโภค หรือแม้ว่าจะมีความรู้ก็ตาม แต่ในบางครั้งเราก็ไม่สามารถจะพิจารณาจากสภาพภายนอกของอาหารนั้นได้ว่า มีคุณภาพอย่างไร และมีคุณค่าตรงตามที่เราคาดหวังหรือไม่ ตลอดจนมีความปลอดภัยควรที่จะบริโภคหรือไม่ เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงจำเป็นที่จะต้องมีคนกลาง ซึ่งได้แก่ ฝ่ายของรัฐหรือหน่วยงานราชการ นักวิชาการ ซึ่งมีความรู้ความสามารถและมีเครื่องมืออุปกรณ์เพียงพอที่จะทำการวิเคราะห์อาหารว่ามีคุณภาพดี และมีความปลอดภัยเพียงพอที่จะบริโภคหรือไม่ รวมทั้งมีการศึกษาวิจัยค้นคว้า ให้ความรู้ในทางที่ถูกต้องในเรื่องอาหารและโภชนาการแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องในวงจรรองการคุ้มครองผู้บริโภค

ในส่วนที่เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคด้านอาหารและโภชนาการของประเทศไทยปัจจุบัน มีกฎหมายหลักที่เกี่ยวข้องกับการให้ความคุ้มครองผู้บริโภคด้านอาหารและโภชนาการ 2 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ.2522 และพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 และอาจรวมถึงเทศบัญญัติของเทศบาลต่างๆ ในกฎหมายดังกล่าวนี้ แม้จะมีการกำหนดในเรื่องความปลอดภัย แต่ความเป็นจริงแล้ว สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาจะเน้นบทบาทการควบคุมกับอาหารประเภทที่มีการผลิตทางอุตสาหกรรมเป็นหลัก ส่วนอาหารประเภทสำเร็จรูปหรือกึ่งสำเร็จรูปที่ผลิตหรือปรุงโดยหาบเร่ แผงลอย รถเข็น ภัตตาคาร หรือโรงแรม ฯลฯ แม้ว่าจะมีการควบคุมตรวจสอบ แต่ในทางปฏิบัติไม่สามารถควบคุมตรวจสอบได้อย่างทั่วถึง ดังนั้น ภาพรวมของการคุ้มครองผู้บริโภคด้านอาหารและโภชนาการปัจจุบันจึงยังคงเป็นปัญหาอยู่จนถึงปัจจุบัน

สำหรับมุสลิมในสังคมไทยนั้นก็เป็นผู้บริโภคในความหมายทั้งทางกฎหมายและทางสังคม ดังนั้น ปัญหาที่เกิดขึ้นย่อมจะเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อผู้บริโภคมุสลิมทั้งหลายอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ นอกจากนี้ กฎหมายที่กำหนดขึ้นในสังคมยังยึดถือผลประโยชน์ของพลเมืองส่วนใหญ่เป็นหลัก และเมื่อพลเมืองส่วนใหญ่มิใช่มุสลิมแล้ว มุสลิมในสังคมไทยซึ่งนับถือศาสนาและยึดถือวัฒนธรรมที่แตกต่างจากพลเมืองส่วนใหญ่ย่อมจะมีปัญหาอื่นๆ ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการเป็นผู้บริโภค เพราะโดยหลักการแล้ว มุสลิมต้องบริโภคอาหารที่ฮาลาล ไม่ว่าจะเป็อาหารหรือผลิตภัณฑ์อื่น เมื่อวิทยาการต่างๆ ก้าวหน้าขึ้นอุตสาหกรรมซับซ้อนขึ้น รัฐรวมไปถึงองค์กรในระดับโลก ได้วางระเบียบคุ้มครองผู้บริโภคในด้านผลิตภัณฑ์สินค้าอาหารร่วมกัน ซึ่งในกรณีของอาหารฮาลาล องค์กรทางศาสนาอิสลามในแต่ละประเทศจะเป็นผู้ควบคุมกำกับดูแล ไม่มีประเทศใดหรือสังคมใดที่ให้องค์กรที่ไม่ใช่องค์กรทางศาสนาอิสลามเข้ามากำกับดูแลการรับรองฮาลาลต่อสถานบริการ และผลิตภัณฑ์สินค้าประเภทอาหารฮาลาล อย่างไรก็ตาม การละเมิดเรื่องฮาลาลก็เกิดขึ้นอยู่บ่อยครั้ง ในประเทศไทยมีการละเมิดหรือการสร้างความเข้าใจผิดในเครื่องหมายฮาลาลเกิดขึ้นหลายกรณี ดังนั้น ผู้ที่จะแก้ไขปัญหาเรื่องฮาลาลนี้ได้ก็คือ องค์กรมุสลิมในประเทศไทย ซึ่งถือได้ว่ามีฐานะเป็นตัวแทนของมุสลิมทั้งประเทศ ซึ่งได้แก่ สำนักจุฬาราชมนตรี คณะกรรมการกลางอิสลาม คณะกรรมการอิสลามแต่ละจังหวัด รวมไปถึงองค์กรเอกชนหรือกลุ่มคุ้มครองผู้บริโภคมุสลิมต่างๆ ที่จะต้องดำเนินการเรียกร้องให้รัฐบาลออกกฎหมาย และระเบียบทางสังคมต่างๆ ขึ้นมารองรับ เพื่อให้ความคุ้มครองและช่วยเหลือแก่ผู้บริโภคมุสลิม

ดังนั้นจึงเป็นการขอรับสมมติฐานที่ว่า “มุสลิมจะเรียกร้องให้รัฐบาลออกกฎหมาย และระเบียบทางสังคมต่างๆ มารองรับ เพื่อสนองความต้องการของมุสลิม”

5.4 การสนองตอบของรัฐบาลต่อในเรื่องการบริโภคอาหารดังกล่าว จะทำให้มุสลิมเกิดความพึงพอใจในการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

จากปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้บริโภคมุสลิม รัฐบาลจำเป็นต้องให้ความสำคัญในปัญหาดังกล่าว โดยการให้ความช่วยเหลือและส่งเสริมสนับสนุนในด้านการเงินงบประมาณต่อทั้งสำนักจุฬาราชมนตรี คณะกรรมการกลางอิสลาม คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด หน่วยราชการต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นกรมปศุสัตว์ สำนักคณะกรรมการอาหารและยา กรมส่งเสริมการค้าส่งออก รวมถึงมหาวิทยาลัยต่างๆ ที่เกี่ยวเนื่องการดำเนินงานในด้านการวางมาตรฐานฮาลาลนี้ ซึ่งจะต้องให้ความช่วยเหลือและพัฒนาให้เป็นระบบมากยิ่งขึ้น และสิ่งที่มีความสำคัญที่สุดก็คือ ด้วบทกฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานฮาลาลที่เป็นสากล รวมไปถึงการปกป้องคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคมุสลิมทางด้านอาหารและโภชนาการ เพราะเมื่อพิจารณาจากสภาพความเป็นจริงแล้ว มีผลิตภัณฑ์จำนวนมากที่มุสลิมบริโภคเข้าไป โดยไม่ใส่ใจในความสำคัญของเครื่องหมายฮาลาล เพราะเข้าใจเอาเองว่าฮาลาลอย่างแน่นอนแล้ว เช่น ก๋วยเตี๋ยวลูกชิ้นปลา บะหมี่ซอง ข้าวสาร เกลือ น้ำส้มสายชู เครื่องปรุงรส เครื่องดื่ม อาหารทะเล ฯลฯ ซึ่งรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับทางด้านสาธารณสุขจะต้องสร้างความรู้และความเข้าใจ ตลอดจนทำการควบคุมและตรวจสอบ หากทำได้ควรจัดให้มีการแนะนำให้ผู้บริโภคใส่ใจต่อเครื่องหมายฮาลาลบนผลิตภัณฑ์ให้มากขึ้น เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ผู้ประกอบการตระหนักถึงความสำคัญของเครื่องหมายฮาลาลที่ถูกต้อง อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพของการรับรองฮาลาลในที่สุด

นอกจากนี้ สิ่งหนึ่งที่หน่วยงานภาครัฐในด้านอาหารและโภชนาการควรให้ความสนใจ คือ การกระตุ้นและผลักดันให้เกิดบรรยากาศของการรับรองฮาลาลในสถานบริการสาธารณะต่างๆ เช่น ร้านอาหาร โรงพยาบาล สถานที่ทำงาน โรงเรียน ส่วนราชการต่างๆ สถานีรถไฟ สถานีขนส่ง สนามบิน และสถานบริการอื่นๆ เป็นต้น อาจจะโดยการผลักดันถึงสถานบริการต่างๆ โดยตรง หรือผลักดันหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง หรือให้ความร่วมมือประสานกับสำนักจุฬาราชมนตรี ในการตรวจสอบและออกใบรับรองฮาลาล ทั้งนี้เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้บริโภคมุสลิมทั้งหลาย โดยไม่ต้องหาร้านอาหารมุสลิมอย่างลำบากดังที่เป็นอยู่ปัจจุบัน

ส่วนในด้านมาตรการเรียกคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคมุสลิม รัฐบาลควรให้ความสนใจในเรื่องของความพยายามผลักดันให้เกิดการออกข้อกำหนดกฎหมาย และระเบียบทางสังคมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปกป้องคุ้มครองผู้บริโภคมุสลิมในด้านที่เกี่ยวกับประเด็นศาสนา ในกรณีดังกล่าว

คณะกรรมการการศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม ได้มีความสนใจและตื่นตัวมากขึ้นในอันที่จะ
 มาตรการในการคุ้มครองผู้บริโภคมุสลิมที่ถูกละเมิดทางด้านความเชื่อ ศาสนา และวัฒนธรรม
 เช่น กรณีได้กรอกหมูที่หลอกลวงมุสลิม ด้วยคำว่า “ได้กรอกมุสลิม” ได้ถูกยกขึ้นเป็นกรณีตัวอย่าง
 ซึ่งคณะกรรมการการศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม มุ่งหวังเป็นอย่างยิ่งที่จะให้เกิดการเปลี่ยนแปลง
 ด้านการคุ้มครองผู้บริโภคมุสลิมที่ดียิ่งขึ้นในอนาคต และสิ่งสุดท้ายซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ
 รัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องทำความเข้าใจประเด็นในศาสนาเรื่องฮาลาล-ฮารอมให้มากขึ้น
 เนื่องจากการคุ้มครองสิทธิในทางด้านนี้บางครั้งไม่อาจนำกฎหมายมาใช้ได้จำเป็นต้องใช้กฎเกณฑ์
 ทางศาสนาตัดสินและสร้างความเชื่อให้กับผู้บริโภคมุสลิม ซึ่งการสนองตอบของรัฐบาล
 ต่อเรื่องการบริโภคอาหารของมุสลิมดังกล่าวจะเป็นการสร้างความพึงพอใจให้แก่ชาวไทยมุสลิมว่า
 พวกเขาได้รับการดูแลเอาใจใส่จากรัฐบาลในการเป็นสมาชิกส่วนหนึ่งของสังคม ซึ่งจะเป็นการ
 เสริมสร้างให้เกิดความเป็นปึกแผ่นในสังคมได้เป็นอย่างดี

ดังนั้นจึงเป็นการยอมรับสมมติฐานที่ว่า “การสนองตอบของรัฐบาลต่อในเรื่องการบริโภค
 อาหารดังกล่าว จะทำให้มุสลิมเกิดความพึงพอใจในการเป็นสมาชิกส่วนหนึ่งของสังคม”